

התמכרות, הסתגלות למאסר ומועדות בקרב אסירים בישראל

אילי גולדברג

התמכרות, הסתגלות למאסר ומועדות בקרב אסירים בישראל

אילי גולדברג

אודות הספר: ההתמכרות למאסר, לסגנון חיים עברייני ולסוג עבירה מסוים מוצגת בספר כהסבר לחזרה למאסר, ואילו חברת האסירים כתת תרבות של עבריינים מכורים. בספר מתוארים החיים במאסר והדרישות החברתיות מהאסיר כמו גם דרכי ההסתגלות למאסר בהתייחס לתכונות האישיות של הכלוא, אשר עוצבו לפני המאסר כמו גם דרכי ההתמודדות עם 'כאבי המאסר'. ההתמכרות נתפסת כגורם המונח בבסיס ההתנהגות העבריינית ובבסיס החזרה למאסר. לכל אלה השלכות על ההתמודדות עם העבריינות ועם המועדות.

אודות המחברת: ד"ר אילנה (אילי) גולדברג, גונדר משנה בדימוס בשירות בתי הסוהר. היא החלה את דרכה בשירות כעובדת סוציאלית בבית הסוהר לנשים 'נווה תרצה'; טיפלה בכלואים צעירים וניהלה מחלקה טיפולית לאסירים מכורים לסמים בבית הסוהר 'השרון'; עבדה עם אסירים טעוני הגנה, ניהלה את בית הסוהר 'אשמורת' לטעוני הגנה; הקימה וניהלה את בית הסוהר היחיד במדינת ישראל לנוער, 'אופק', וניהלה את בית הסוהר 'מגן', המאכלס אסירים עם צרכים מיוחדים ובו מרכז בריאות הנפש והמרכז הרפואי של שירות בתי הסוהר. כמו כן, הייתה ממונה על הטיפול באסיר במחוז הצפוני של שירות בתי הסוהר. בתפקידה האחרון שימשה כמדריכה במכללה לביטחון לאומי. ד"ר אילי גולדברג היא מומחית בתחום ההתמכרויות, בתי סוהר ועבריינות נוער ומרצה במחלקה לקרימינולוגיה במכללת האקדמית 'בית ברל'.

מרכז המחקר, המכללה לבטחון לאומי

אילנה (אילי) גולדברג

התמכרות, הסתגלות למאסר ומועדות בקרב אסירים בישראל

תודה לסגל המכללה לביטחון לאומי על התמיכה והסיוע בהוצאת הספר במסגרת מרכז
המחקר של המכללה לביטחון לאומי; לפרופ' שרה בן-דוד על הנחיית עבודת
הדוקטורט, שעליה מבוסס הספר ועל הליווי לאורך השנים, ולמשפחתי היקרה.

מרכז המחקר
המכללה לביטחון לאומי

התמכרות, הסתגלות למאסר ומועדות (רצידיביזם) בקרב אסירים בישראל

אילנה (אילי) גולדברג

אב התשע"ג, יולי 2013

Addiction, Adjustment to Prison and Recidivism among Prisoners in Israel

Ili Goldberg

Copyright by the National Defense College Research Center

כל הזכויות שמורות למרכז המחקר של המכללה לביטחון לאומי

עורכים: ד"ר פנחס יחזקאלי וסא"ל נאוה גרוסמן-אלוני

אוריינות: ד"ר אורנה קזמירסקי

עריכה לשונית: סא"ל נאוה גרוסמן-אלוני

נדפס בדפוס המכללות הצבאיות, גלילות

הקדמה

הספר מציג את ההתנהגות ההתמכרותית כהסבר לחזרה למאסר. **לראשונה תוצגנה התמכרויות למאסר, לסגנון חיים עברייני ולסוג עבירה מסויים**; בספר מתוארים החיים במאסר והדרישות חברתיות מהאסיר; דרכי ההסתגלות למאסר בהתייחס לתכונות האישיות של הכלוא, אשר עוצבו לפני המאסר ('מודל הייבוא'); ודרכי התמודדות עם 'כאבי המאסר' ('מודל החסך'). חברת האסירים מתוארת בספר כתת תרבות של עבריינים וכתת תרבות של מכורים (גולדברג, 2003).¹

מאז הקמתה מתמודדת מדינת ישראל עם השמירה על ביטחונה מול איומים גדולים ומשתנים. בבואנו לדון בביטחון הלאומי, מקובל להתייחס בעיקר לאיומים חיצוניים (גבולות, פגיעת טילים בעורף וכיוצא באלה), אלא שהביטחון הלאומי בכלל ושל מדינת ישראל בפרט נשען גם על חוסנה של החברה. החוסן החברתי מבוסס על מרכיבים בחברה הישראלית כמו: ערכים, סולידאריות חברתית, מצב כלכלי ועוד; כמו גם על רמת ביטחון הפנים (פשיעה, קבוצות חברתיות עוינות וכדומה) ותחושת הביטחון האישי של האזרחים.

פשיעה פלילית מהווה גורם מרכזי המכרסם באושיות כל חברה, ובחברה הישראלית בפרט, שכן מצבה הגיאופוליטי של ישראל מחייב אותה להפנות תשומת לב ומשאבים להבטחת קיומה מול אויביה החיצוניים. בהיעדר חוסן לאומי תתקשה המדינה להתמודד עם הקשיים הרבים - ביטחוניים ומדיניים - העומדים בדרכה במציאות המשתנה.

עבריינות ופשיעה מבטאות את חולשת המערכת הערכית של החברה ומביאות לידי ביטוי את השסעים הרבים הקיימים בה (חרדים-חילוניים, בני מיעוטים-יהודים, וכדומה). בשנת 2011 נאמדה עלות הפשיעה בישראל ב-14.4 מיליארד שקלים, שהם 1.7% מהתמ"ג - פגיעה משמעותית בכלכלת המדינה. כל זאת לצד הפגיעה בקורבנות הפשיעה.

¹ הספר מתבסס על עבודת הדוקטורט "הסתגלות למאסר ורצידיזם" שכתבה המחברת באוניברסיטת בר-אילן בהנחייתה של פרופ' שרה בן-דוד.

בתי הסוהר - כחלק ממערכת אכיפת החוק הנלחמת בפשיעה, במטרה להביא ביטחון לאזרחים - נועדו בעיקר להרחיק את הפושעים מהחברה, ובכך להעלות את רמת הביטחון. על פי נתוני שירות בתי הסוהר מהשנה האחרונה, כלואים בישראל 19,657 אסירים (עצורים ושפוטים, ביטחוניים ופלייליים), מהם כ-73% כלואים פעם שנייה ומעלה².

מניעת החזרה למאסר מהווה יעד מרכזי במדינות רבות לרבות מדינת ישראל. במקביל, ניכרת עלייה משמעותית בהטלת עונשי מאסר על אשמים, אשר מביאה בעקבותיה גם לעליה במספר האסירים. עלות החזקת אסיר בבית סוהר בישראל עומדת על כ-95,000 ש"ח לשנה, והיא עולה כמעט במחצית כאשר אסיר נמצא במסגרת טיפולית בתוך הכלא.

מכאן, שבמצום החזרה למאסר יש תרומה גבוהה לחוסן הלאומי, הן בביטחון החברה והן בתחום הכלכלי.

בעיה חברתית נוספת הפוגעת בחברה, בביטחונה ובחוסנה, היא תופעת ההתמכרות שהפכה למגיפה בינלאומית. התמכרות באה לידי ביטוי כאשר אדם - הנמצא, בדרך כלל במצב רגשי קשה - מתמקד בסוג התנהגות אחד או יותר (הימורים, שימוש בסמים, קניות, מין וכדומה), ללא יכולת להפסיק. הוא מגיע למצב בו הוא זונח את כל מעגלי החיים האחרים ובדרך כלל גם מסתבך עם החוק. כיום 50%-60% מבני הנוער צורכים אלכוהול, ו-10% מכלל האוכלוסייה משתמשים בסמים (המבורגר, 2005). חשוב לציין, שיש סוגי התמכרויות נוספים אשר פוגעים בתפקודם של המכורים: הימורים (20% מקרב בני הנוער המכורים לסמים, מכורים גם להימורים ו-1%-4% מהמהמרים יהפכו למכורים להימורים), התמכרות לאכילת התקפית³ (0.3%-3.3% מהאוכלוסייה הכללית), התמכרות לאינטרנט (6.8% מכורים, וב-17% מבני הנוער התגלו סימנים של התמכרות).

² במחקר חדש מדווח על שיעור חזרה למאסר 43.5% מכלל האסירים השפוטים בלבד בישראל ששחררו בשנת 2004 (בן צבי, 2011).

³ הפרעת אכילה התקפית (B.E.D. – Binge Eating Disorder): הפרעת אכילה המתייחסת לאנשים הסובלים מתכיפות גבוהה של אכילה, שאינה מלווה בהתנהגויות 'מטהרות', כגון הקאה או שימוש במשלשלים לשם הורדת המשקל.

בספר זה מוצגת תופעת ההתמכרות כמרכיב מרכזי בנסיבות החזרה למאסר. מוצגים בו ממצאי מחקר שנערך בישראל (גולדברג, 2003), ואשר ניתח את המאפיינים של החוזרים למאסר באמצעות דרך הסתגלותם אליו. 70% מהאסירים בישראל הם מכורים. נמצא, שדרך הסתגלותם למאסר באה לידי ביטוי בהתנהגות ההתמכרותית שלהם. קבוצה אחת של אסירים (10.7%) מכורים למאסר; בקבוצה שנייה (32.1%) מכורים לסגנון חיים עברייני; ובקבוצה השלישית (4.5%) מכורים לסוג העבירה; 52.7% מסתגלים למאסר בדרך לא התמכרותית.

לסיכום, מלחמה בפשיעה, טיפול בתופעת ההתמכרות במסגרת הקהילה וצמצום החזרה למאסר הם האמצעים שיש בהם כדי לחזק את החברה ולתמוך בחוסן חברתי ובחוסן הלאומי של מדינת ישראל.

תוכן העניינים

11	מבוא
13	החיים במאסר
23	מועדות (רצידיביוס)
27	הסתגלות אסירים למאסר
39	גורמי טרום מאסר הקשורים בהסתגלות אליו
59	מאפייני האסירים בישראל
67	מיון אסירים לקבוצות על פי ההסתגלות למאסר
77	דרכי ההסתגלות למאסר
93	מעגל החזרה למאסר
97	סיכום
103	מקורות

מבוא

בתי הכלא נועדו להרחיק עבריינים מהחברה לתקופות קצובות, הן כדי להתמודד עם תופעת הפשיעה והן כדי להרתיעם. זאת, על מנת לצמצם ככל הניתן את נזקי הפשיעה. להרתעת עבריינים מביצוע עבירות נודעת חשיבות רבה, אשר נובעת בין היתר מאומדן המחיר הכלכלי הגבוה של נזקי הפשיעה, הן עבור הקורבנות והן עבור החברה (Maxfield and Babbie, 2010; McOuilster et al., 2008). אלא שהמציאות מצביעה על כך שהמאסר אינו מרתיע (Ritchie, 2011; Wu, 2005; חסין, 1989; Cohen, 1985; Greenberg, 1979), ושיעור האסירים שחוזרים למאסר הוא גבוה (Wong, 2011; Wartna, 2010; Austin, 2010).

ניסיונות מגוונים נעשים על מנת להילחם בפשיעה. לדוגמה, בארצות הברית קבעו חלק מהמדינות את מדיניות 'חוק שלוש המכות' (The Three Strike Law): כל אדם שעבר עבירות מסוימות ונשלח למאסר בפעם השלישית, ייאסר לכל חייו (יחזקאלי, 2009; Stolzenberg and D'Alessio, 2008). אף שהמאסר כפתרון יצר צפיפות גבוהה בבתי הסוהר (Zamble and Porporino, 1990; Blumstein, 2011; Garry, 1986; 1984), גברה תופעת החזרה למאסר (מועדות, רצדיביזם). נראה כי לתפיסתם של חלק מהאסירים המשוחררים, החזרה לכלא אינה מאיימת, מפחידה או קשה.

אם כן, מה גורם לחלק מהאסירים לחזור למאסר, אף שמדובר בסיטואציה של מניעת חופש וצמצום זכויות, שנתפסת בדרך כלל כסיטואציה קשה?

בספרו "מנוס מחופש" מתייחס אריך פרום (1977) למצבים בהם מוותר האדם על החופש בניסיון להתגבר על בדידותו ועל חרדתו. הוא מציג מנגנונים פנימיים של מנוס מחופש, כמו: סמכותיות, הרסנות, נסיגה גמורה מכל תחומי החיים ואחידות אוטומטית. בדומה לכך, ניתן לראות בחזרה לכלא 'בריחה' מקשיים פסיכולוגיים, חברתיים וכלכליים מחוץ לכלא, כדי לזכות ברווחים הפסיכולוגיים שמספק המאסר.

הסבר מקובל לתופעת המועדות הוא הפרעת האישיות הסוציופתית שמאפיינת אסירים רבים, שאחד מסממניה הוא חוסר יכולת למידה מניסיון (אליצור ואח', 1995). אולם, הסבר זה עומד בסתירה לעובדה שהם לומדים היטב את הנורמות של החברה העבריינית ודבקים בהן.

מטרת הספר היא להציג את ההתנהגות ההתמכרותית למאסר, לסגנון חיים עברייני ולסוג עבירה מסוים כהסבר לחזרה למאסר. יתוארו החיים במאסר והדרישות החברתיות מהאסיר; דרכי ההסתגלות למאסר בהתייחס לתכונות האישיות של הכלוא שעוצבו לפני המאסר ('מודל הייבוא'); ודרכי התמודדות עם 'כאבי המאסר' ('מודל החסד'). כמו כן, יוצגו דרכים של ההסתגלות למאסר. תואר חברת האסירים כתת תרבות של עבריינים ותת תרבות של מכורים (גולדברג, 2003).

הספר מתבסס על מחקר, שבדק לראשונה את תופעת המועדות בישראל באמצעות ניתוח נתונים של אוכלוסיית האסירים הבוגרים, וכן את הקשר בין המאפיינים שלהם טרום המאסר לבין דרכי ההסתגלותם אליו. נבדקה ההסתגלות למאסר כחלק מתהליך סוציאליזציה וכחלק מצורותיה של ההתנהגות ההתמכרותית (גולדברג, 2003). נתוני החזרה למאסר עדיין גבוהים מאוד. בשנים האחרונות מדווח על שיעור של כ-60% חזרה למאסר (Wong, 2010; Wartna et al., 2010; Austin, 2010; Payne, 2007). בישראל מדווח על שיעור של 43.5% (בן צבי וולק, 2011).

מדינות רבות, וביניהן ישראל, הציבו את צמצום המועדות (רצידיזם) כיעד (Wong, 2011; Payne, 2007). הבנת מעגל החזרה למאסר באמצעות הקשר בין הגורמים של טרום מאסר, של דרכי ההסתגלות למאסר ושל ההתמכרות כגורם משפיע על החזרה למאסר, מכוונת לבניית תכניות טיפול מתאימות, שיביאו לצמצום החזרה למאסר וגם לבניית תכניות טיפול בקהילה בניסיון למנוע מלכתחילה את הכניסה למאסר.

החיים במאסר

מאפייני החיים במאסר ו'קוד האסיר'

בתי הסוהר כתופעה חברתית, המקורות הפסיכולוגיים והסוציולוגיים להתנהגות האסיר בכלא והשפעות המאסר – כל אלה נחקרו בעיקר בשנות השישים והשבעים של המאה הקודמת (Manocchio and ; 1972, Pell ; 1977, Speer ; 1979, Alpert ; 1981, Abbot) ; 1970, Dunn ; 1961, Wheeler ; 1958, Clemmer), אולם רק מעט מאוד מחקרים התבצעו בתחום זה בשנים מאוחרות יותר (Higgs, 2012 ; Clear et al., 2011 ; Bonta and ; 1992, Toch ; 1996, Gendreau et al. ; 1996, Bonta ; 2011, Bondeson ; 1990, Gendreau ; Zamble and Porporino, 1990).

גופמן (1973) תיאר את בית סוהר כמוסד ייחודי, סגור וכוללני שמהווה מערכת חברתית מבודדת מהחברה, ובה קבוצה שלטת המחזיקה בסמכות באופן כמעט טוטאלי, וקובעת לגבי הקבוצה הנשלטת. הוא מנה מספר מאפיינים למוסד זה:

- הפעילויות היומיות מתנהלות בקבוצה גדולה באותו אופן ;
- הפעילויות מאורגנות לפי סדר יום קבוע מראש על ידי הממונים, ששייכים לגוף בירוקרטי מפקח. דרישותיהם מועברות באמצעות הוראות אדמיניסטרטיביות ;
- הפעילויות מכוונות להשגת מטרות המוסד ;
- האסיר מופרד מהחברה בכלל וממשפחתו בפרט ;
- קיימת הפרדה ברורה בין הסוהרים לבין האסירים, ושוררת ביניהם עוינות.

למאפיינים אלו יש השפעה על אופייה של המערכת החברתית בתוך הכלא ועל התנהגותם של הפרטים בתוכה. בספרות מוצגת המערכת החברתית בכלא באופנים שונים ולעתים סותרים. קלמר (Clemmer, 1958) רואה בחברת האסירים צירוף של פרטים הבאים באינטראקציה ללא מערך חברתי מובנה וללא מטרות חברתיות משותפות. אם קיים שיתוף פעולה הוא סימביוטי באופיו. דורקהיים (Durkheim, 1949) סבור, לעומת זאת,

כי קיימת בכלא סולידריות אורגנית ומערכת של תלות פונקציונלית בין האסירים. מוסיף לכך סייקס (Sykes, 1965) שהמערכת החברתית מבוססת על קולקטיביות.

המערכת החברתית בכלא מוגדרת כתת תרבות, שנגזרת מתרבות עבריינית ונבדלת מהחברה הכללית (Bowker, 1977). חברת האסירים מאופיינת במעמדות, בחוקים כלכליים ובכללי התנהגות חברתיים, ויש בה נורמות, עמדות, תפקידים ושפה מיוחדת (עינת, 2005; Bowker, 1977; Garabedian, 1963; Morris and Morris, 1963; Irwin, 1962; Cressey, 1962; Sykes and Messinger, 1960; Clemmer, 1958; Sykes, 1965; Scharge, 1954). למערכת זו יש קובץ של נורמות וכללי התנהגות שאומצו על ידי האסירים במטרה לשרוד (Williams and Fish, 1974). נורמות התנהגות של אסירים בכלא בנויות על קוד מחייב לאסירים, שנקרא קוד האסיר (Clemmer, 1958). הגדרת כללי התנהגות בכלא מספקת לאסיר מסגרת התייחסות ברורה וצפויה מראש, מסירה חוסר ודאות, מצמצמת חרדות הקשורות בכניסה למאסר, מעניקה סביבה בטוחה לפעילויות כלכליות לא חוקיות ונותנת משמעות לקבוצה החברתית, שהפרט יכול להזדהות איתה ולקבל ממנה תמיכה במאבק נגד הממונים (Sykes and Messinger, 1960). קוד האסיר מספק לקבוצה כוח, שבאמצעותו מקבל האסיר חיזוק, משמעות, שייכות ותחושת סולידריות, המקלה עליו במאסר. סייקס ומסינגר (Ricciardelli, 2012; Higgs, 2012; Sykes and Messinger, 1960) רואים בקוד זה תרופה ליכאבי המאסר. קלמר (Clemmer, 1958) טוען שכל אסיר עובר, במידה כזו או אחרת, הפנמה של נורמות אלה.

ככל מערכת נורמטיבית אחרת, גם קוד האסיר מגדיר הטבות שיקבל מי שיקיים אותו. הוא מלווה בפיקוח חברתי לא פורמלי ונוקשה ומגדיר את הסנקציות הכרוכות בהפרתו (עינת, 2005; Morris and Morris, 1963). קוד האסיר מווסת את תת תרבות האסירים, שולט בה ומבטיח את רציפות קיומה.

הנורמות של קוד האסיר כפי שהן מתוארות בספרות הן:

- התנגדות למוסד (Thomas, 1977; Garabedian, 1963; Sykes, 1965);
- סולידריות עם אסירים אחרים (Thomas et al., 1978; Tittle and Tittle, 1964; Sykes and Messinger, 1960);
- מניפולציות על סוהרים (Thomas et al., 1978);
- איסור על ניצול אסירים אחרים (Ohlin, 1956);
- איסור על הפרעה לאסירים אחרים בפעילויות אסורות, כמו בריחה (Scharge, 1954);
- איסור על הלשנה (Merklin, 1974; Sykes and Messinger, 1960).

בשנים האחרונות התפשט השימוש בסמים ובאלכוהול, שהבליט את בעיית ההתמכרות, והביא להיווצרות תת תרבות של סמים (טייכמן, 1989; Amir, 1980). חברי תת תרבות זו תופסים עצמם כמנותקים חברתית ותרבותית (Cloward and Ohlin, 1960), כפויים לסדר יום שבמרכזו הסם - דבר המביא לתפקוד חברתי לקוי (Goldfarb, 1975). כמו כן, נחשפו התנהגויות התמכרותיות נוספות כמו: התמכרות להימורים, למין, לקניית וכדומה (Peele, 1985). גולדפרב (Goldfarb, 1975) הגדיר את השילוב בין התמכרות לבין עבריינות כ'תת תרבות של עבריינים מכורים'.

בישראל נמצא שיעור גבוה (כ-70%) של אסירים מכורים (שירות בתי הסוהר, 1994; 2000), ונראה כי תת תרבות של אסירים השתלבה עם תת תרבות של סמים. רבים מהאסירים מגיעים לכלא עם רקע עברייני, מעורבות בתת תרבות עבריינית וניסיון מוקדם בשימוש בסמים (ברנע ואח', 1990). ברוב המקרים, הנטייה לעבריינות קיימת עוד קודם להתמכרות, וההתמכרות לסמים מגבירה את המעורבות בעבריינות.

אופיו של הכלא מחייב את האסירים למצוא דרכי הישרדות. האסירים מתמודדים גם עם המערכת הפורמלית, השולטת בסביבה וגם עם המערכת הלא פורמלית, קרי עם חברת האסירים ששולטת בסביבה החברתית. האסירים מסתגלים לכלא מכורח החיים ומסגלים לעצמם דרכי התמודדות, כל אחד בדרכו. בספרות המחקרית מתאר המושג

'התכלאות' ('פריזוניזציה') את תהליך ההסתגלות שעוברים האסירים בחייהם בכלא (Clemmer, 1958).

התכלאות (פריזוניזציה - Prisonization)

למרות שלמושג זה יש שם עברי - 'התכלאות', הוא מוכר יותר בקרב אנשי המקצוע בשמו הלועזי 'פריזוניזציה'.

קלמר (Clemmer, 1958) ראה בסביבה החברתית גורם חשוב בעיצוב התנהגות אסירים, וטבע את מושג ה'פריזוניזציה': תהליך של אימוץ הנורמות של החברה הלא פורמלית בכלא, כפתרון קולקטיבי לבעיות הייחודיות שנובעות מהשהייה בו (Sykes, 1965; Morris and Morris, 1963; Irwin and Cressey, 1962; Clemmer, 1958). מושג זה הכניס ממד חדש להבנת החיים בבית הסוהר וחיזק את המשמעות של האינטראקציה בין האדם לבין סביבתו החברתית. אדם הנשלח לכלא נאלץ להתמודד עם מחסור או עם כאבי המאסר ולהסתגל לחיים בכלא. בספרות המקצועית מתוארות שתי דרכים עיקריות להתמודדות כזו:

הדרך האינדיבידואלית - התמודדות עם מצבי כאב באמצעות נסיגה פיזית או פסיכולוגית. כאשר המנגנון הפסיכולוגי הזה אינו מספיק כדי להקל על כאבי המאסר (Sykes, 1965), האסירים משיגים הקלה באמצעות שימוש בסמים, הרס עצמי ונסיגה (Merklin, 1974), התבודדות מקהילת האסירים ומקהילת הכלא, הפרת כללי הכלא כדי לחוש משמעות קיומית, מחלות, התאבדויות וכדומה. הדרך הקולקטיבית - התמודדות באמצעות הקבוצה וציות לקוד האסיר מאפשרים לאסיר לקבל משמעות קיומית, כוח ותחושת סולידריות. שמירה על קוד האסיר מסייעת לשמר את כוחה של חברת האסירים.

רמת הפריזוניזציה נחקרה באמצעות שני מרכיבים עיקריים: הטמעה נורמטיבית המשקפת את דרגת הקבלה של עקרונות קוד האסיר, והסתגלות לתפקיד החברתי שמצביעה על העמדה שהאסיר רוכש בתוך חברת האסירים (Hofer, 1988; Barak-

;1977, Thomas ; 1980, Zingraff ; 1980, Zingraff and Zingraff ; 1983, Glantz
רמת הפריזוניזציה הם המעמד החברתי של משפחת המוצא וההשתתפות בפעילות
עבריינית טרום המאסר. רמת הפריזוניזציה של אסיר ממעמד נמוך גבוהה משל אסיר
ממעמד גבוה. כמו כן, אסיר שביצע את עבירתו הראשונה בגיל צעיר הוא בעל רמת
פריזוניזציה גבוהה יותר משל אחרים. עוד נמצא, שככל שהקשר עם החברה החיצונית,
הנורמטיבית, חזק יותר וככול שהציפיות מהשחרור גבוהות יותר, כך רמת הפריזוניזציה
נמוכה יותר. אמנם רוב האסירים מקבלים את תת התרבות העבריינית בכלא או
מסתגלים אליה, אך רק שליש מהם (32.6%) נמצאו כבעלי רמה גבוהה של פריזוניזציה.
מסקנתו העיקרית הייתה שבידוד מהחברה החיצונית קשור לרמת פריזוניזציה גבוהה.

תהליך הפריזוניזציה מוסבר באמצעות שני מודלים :

'מודל החסך' ('Deprivation Model') שנקרא גם 'המודל הפונקציונלי' (Sykes, 1965).

'מודל היבוא' ('Importation Model') (Thomas and Peterson, 1977).

מודל החסך

סייקס (Sykes, 1965) ממקד את חיי האסיר בחמישה חסכים המכונים 'כאבי המאסר':
חסך בחופש, ברכוש, ביחסים הטרוסקסואליים, באוטונומיה ובביטחון. ההתמודדות עם
החסכים נעשית בעיקר באמצעות נטייה לקולקטיביות ובאמצעות התחברות עם אסירים
אחרים. ככל שרמת הסולידריות בין אסירים עולה, פוחתים כאבי המאסר (Thomas
and Foster, 1972; Clemmer, 1958; Sykes, 1965). מודל זה מקשר בין קבלת קוד
האסיר והסטטוס החברתי בחברת האסירים, לבין הסתגלות אישית ללחץ ולחסכים
שבחיי בית הסוהר (Glantz-Barak, 1983). הפריזוניזציה על פי מודל זה היא תולדה של
דה-פרסונליזציה והשפעות סטיגמטיות של תהליך הכניסה לכלא, המלוות בהשפעות
הכוח שמופעל על ידי שלטונות הכלא בניסיונם להפעיל פיקוח חברתי (Thomas, 1977).
מודל זה אושש במחקרים שבדקו את החיים בבית הסוהר ומצאו שקיים אובדן שליטה
של הפרט על חייו (Hofer, 1988; Goodstein et al, 1984), אובדן הערכה עצמית,
אובדן יחסים בין אישיים, צמצום פעילויות ואובדן זהות עצמית (Hofer, 1988). בנוסף,

נמצא במאסר חוסר יכולת לבצע תפקידים קונבנציונליים של מבוגרים (Cordilia, 1983), קיימים ליקויים ביחסים בין אישיים (Flanagan, 1982), אובדן ערך עצמי (Toch, 1979), זהות אישית, פרטיות ואובדן עבודה בעלת משמעות (Guenther, 1978). מודל החסך נקרא גם המודל הפונקציונלי משום שלפני השחרור האסיר מקבל מחדש תפקידים וערכים קונבנציונליים (Wheeler, 1961), דבר שמבטא הסתגלות זמנית של ערכים אנטי-סוציאליים, המשרתים את הישרדות האסיר באווירה המאיימת של הכלא (Hofer, 1988). למרות שמודל החסך אושש מחקרית, יש חוקרים השוללים את המודל בטענה שפריזוניזציה קשורה במודל הייבוא (Bondeson, 1989).

מודל הייבוא

על פי מודל הייבוא, התנהגות האדם במאסר נובעת מסוציאליזציה שעבר טרום מאסרו (Hofer, 1988; Thomas and Peterson, 1977; Irwin and Cressey, 1962) ומהשתייכותו, בטרם נאסר, לתרבות הנגד של העבריינים (Barak-Glantz, 1983; Zingraff, 1975; Thomas and Foster, 1972). ממצאים מצביעים על כך שלהבדלי תרבות וגזע יש השפעה חזקה יותר על התנהגות האסיר מאשר למרכיבי התרבות בכלא (Johnson, 1976). אנשים אשר חיו לפני המאסר בסגנון חיים עברייני, מוטרדים פחות מהתרבות בכלא מאלה שלא היו מעורבים לפני המאסר בפעילות עבריינית (Slosar, 1978).

גורמי טרום מאסר אשר נמצאו קשורים לפריזוניזציה:

- היסטוריה חברתית כללית כמו: גיל, גזע, השכלה, תעסוקה ורקע סוציו-אקונומי (Alpert, 1979; Jensen and Jones, 1976; Thomas, 1977; Schwartz, 1971);
- מספר הרשעות קודמות ואורך המאסר הקודם (Zingraff, 1980; Alpert, 1979; Wellford, 1967);
- הזדהות עם ערכים ועמדות עברייניות כלפי מערכת החוק (Zingraff, 1980; Thomas and Poole, 1975);
- דימוי עצמי של הפרט (Hepburn and Stratton, 1977; Faine, 1973; Tittle, 1972);
- הזדהות עם אידיאולוגיות חברתיות, פוליטיות, גזעניות, ודתיות (Irwin, 1980; Jacobs, 1976).

יש חוקרים שתומכים במודל האינטגרטיבי, שמשלב את מודל הייבוא ואת מודל החסך. לטענתם, הסתגלות למאסר קשורה גם לתנאי המאסר וגם לגורמים של טרום המאסר (Zingraff, 1980; Alpert, 1979; Thomas, 1977; Thomas and Peterson, 1977; Jensen and Jones, 1976; Akers et al., 1974; Dhami et al., 2007).

אושש גם הקשר שבין פריזוניזציה לבין מועדות, שכן אסירים בעלי רמת פריזוניזציה גבוהה, - המחויבים ליקוד האסיר' ומאופיינים ברמה נמוכה של הסתגלות לארגון הפורמלי - נמצאו כבעלי סיכוי נמוך למועדות בהשוואה לבעלי רמת פריזוניזציה נמוכה (Miller and Dinitz, 1973; Jaman, 1971; Kassebaum et al., 1971). חיזוקים לכך מתגלים בממצא של גודשטיין (Goodstein, 1979), לפיו אסירים מרדניים, שדחו את כללי הארגון הפורמלי בכלא, הצליחו יותר בחזרתם לקהילה; ובמצא של דריסקול (Driscoll, 1952), המראה שאסירים בעלי רמת פריזוניזציה גבוהה דומים במרכיבי אישיות שונים לאנשים שמחוץ לכלא.

לסיכום, פריזוניזציה לכשעצמה אינה מהווה הסבר מספק להבנת דרכי ההסתגלות למאסר, ויש צורך בבחינה של גורמים נוספים שעשויים להשפיע על הקשר בין רמת הפריזוניזציה לבין ההסתגלות למאסר. יתר על כן, כדי להבין את התנהגות הפרט בכלא ואת ההבדלים בין האסירים בתהליכי ההסתגלות למאסר, ראוי לבחון את השפעות המאסר על האדם הכלוא, ולהסיק מכך גם על הבנת המועדות.

השפעות המאסר על האדם

בהשוואה לאוכלוסייה הכללית, אסירים מאופיינים בשיעור גבוה יותר של התנהגויות סוטות בתחום בריאות הנפש, כגון: התאבדויות (Ross and McKay ; 1979 ,Topp), פגיעות עצמיות (Toch, Austin and Unkovic ; 1977 ,Sylvester et al. ; 1977), בעיות רגשיות ופיזיות (Heather, Jones ; 1977 ,1976), בעיות שינה, כאבי ראש, פחד והתמוטטות עצבים (D`Atri, 1981) ורמת חרדה גבוהה (ביטורסקי, 1995 ; Spielberg et al., 1970).

יחד עם זאת, נמצא, שלפחות מחצית מהאסירים מתייחסים באופן חיובי לשהותם בכלא (Bondeson, 1989):

כשנשאלו 178 אסירים בוגרים "מה אתה חושב על שהותך בכלא?" 18% ענו "טוב", 37% "לא טוב ולא רע", ו-45% אמרו "רע". מתוך 88 נערים: 39% ענו "טוב", 36% "לא טוב ולא רע", ו-13% ענו רע.

מתוך 58 אסירות 16% ענו "טוב", 35% ענו "לא טוב ולא רע" ו-50% ענו "רע". ממצאים אלו מצביעים על סתירה בין ביטויי המצוקה בכלא לבין עמדות חיוביות של אסירים כלפי המאסר.

החיים בכלא מורכבים מאוד, ולמרות זאת לא נמצאה תמיכה מלאה וחד משמעית להשערה שהאסירים עוברים שינוי התנהגותי וקוגניטיבי במהלך המאסר (Gearing, 1979). המחקר המפורסם ביותר נעשה על ידי קבוצת פסיכולוגים מאוניברסיטת Durham באנגליה, אשר דיווחו כי לא נמצאה הידרדרות בפונקציות הקוגניטיביות של

האסירים במהלך המאסר (Bolton et al., 1976; Heskin et al., 1974; Heskin et al., 1973; Banister et al., 1973).

נמצא שאסירים, שריצו לפחות שש שנות מאסר, מדווחים על פחות בעיות פסיכוסומטיות, חרדה ודיכאון ועל הערכה עצמית גבוהה יותר מאסירים בתחילתם של מאסרים ארוכים (Zamble, 1992; McKenzie and Goodstein, 1985). אסירים ששפוטים לתקופות קצרות מדווחים על רמה גבוהה יותר של חרדה, דיכאון וחוסר תקווה מאשר אסירים ששפוטים לתקופות ארוכות. ממצאים דומים נמצאו בארצות הברית (Zamble et al., 1984), בגרמניה (Rasch, 1977) ובאנגליה (Sapsford, 1978). בנוסף לכך, במהלך המאסר, בקרב שיעור גבוה של אסירים לא נמצא שינוי בסוג הבעיות ובעמדות כלפי המאסר (Zamble and Porporino, 1990). יתר על כן, נמצא כי הכלא הופך ל'בית', וחלק מהאסירים מאריכים לפני שחרורם את שהותם במוסד על ידי התנהגות שלילית, המבטאת קונפליקטים רגשיים (קרויה בפסיכולוגיה Acting Out) (Barton, 1959).

גם בישראל לא נמצאו הבדלים במצב רגשי וקוגניטיבי של אסירים בתחילת מאסרם ולאחר תקופת מאסר ארוכה (סתר, 1999). בקנדה מצא וורמיט (Wormith, 1984) שיפור במרכיבים פסיכו-פתולוגיים בעמדות ובמרכיבי אישיות של אסירים. בארצות הברית מצאו מקנזי וגודשטיין (McKenzie and Goodstein, 1985), כי אסירים השפוטים לתקופות מאסר ארוכות של 10.3 שנים בממוצע, אופיינו ברמה נמוכה יותר של חרדה, פחד ודיכאון ובפחות סימפטומים פסיכוסומטיים, בהשוואה לאלו ששפוטים לתקופת מאסר קצרה של 1.3 שנים בממוצע. יתר על כן, אסירים ששפוטים לתקופות מאסר ארוכות נמצאו כבעלי הערכה עצמית גבוהה יותר מהשפוטים לתקופות מאסר קצרות. מסקנתם היא שנסיה בתפקודים פסיכולוגיים אינה חלק מהשפעות המאסר.

ברוב המדדים ההתנהגותיים נצפו השפעות מינימליות של המאסר, שהופיעו בעיקר בראשיתו (Bonta and Gendreau, 1990; Flanagan, 1981; Wormith, 1984; Cohen; Walker, 1983; Rasch, 1981; Bolton et al., 1976; Zamble et al., 1984; Morris and Morris, 1962; Tylor, 1961).

נמצא גם כי למאסר אין השפעה על דרכי החשיבה ועל התגובה של האסירים למצבים ולנסיבות, ואם קיימת השפעה כזו, הרי שהיא קצרה וחולפת. חלק מהאסירים שטרם מאסרם חיו ללא מטרה, יעשו בראשית מאסרם מאמץ לנצל אותו לשיפור עצמי. אולם, ניצוץ זה נעלם לאחר תקופה קצרה והדפוס הקודם חוזר (Zamble and Porporino, 1990).

לסיכום, לא נמצאה הוכחה מחקרית חד משמעית וכוללת לטענה בדבר השפעות שליליות של המאסר. לעומת זאת, נמצאו סימנים ל'ירווחים' שמפיק האסיר מהמאסר (Gendreau, Suedfeld et al. ; 1984, and Bonta, 1982). אסירים העידו שהמאסר עשה עמם חסד, וציינו שמחוץ לכלא מצבם חמור יותר. חלק מהם דיווחו על השתלבות טובה בשגרת החיים בכלא, ותיארו באופן חיובי את תקופת מאסרם (Zamble and Porporino, 1990 ; Manocchio and Dunn, 1970). שיעור גבוה של האסירים הביע רצון לשיפור עצמי וראה במאסר הזדמנות לכך (Zamble and Porporino, 1990).

זמבל ופורפרינו (Zamble and Porporino, 1990) מצאו במחקר רחב שערכו שהחיים בכלא מובנים, ברורים וקבועים, ורק תחומים מעטים נתונים להחלטתם של האסירים. לכן, החיים בכלא קלים עבורם. אמנם בתחילת המאסר הלחץ הרגשי גבוה יותר, אולם לאחר מספר שבועות בכלא מתרגלים למקום, המגבלות נתפסות כמובנות מאליהן והבעיות הופכות לחלק משגרת החיים.

האסירים בכלא עסוקים ועובדים יותר מאשר בחוץ, בשל דרישות ההנהלה והצורך בקנטינה. בנוסף לכך, הם עוסקים יותר בספורט ובתחביבים ומעדיפים להתחבר עם אחרים. לכן, רמת הסוציאליזציה שלהם בכלא גבוהה יותר מאשר לפני המאסר. שגרת החיים בכלא, סדר היום הקבוע מראש ודרישת הארגון הפורמלי להשתתף בפעילויות, יוצרים בקרב האסירים מסגרת חיים הומוגנית. התלונות שיש לאסירים, על פי מחקר זה, נוגעות בעיקר לתנאי המחיה. זמבל ופורפרינו (Zamble and Porporino, 1990) הסיקו, שלחיים בכלא יש קצב משלהם, וכי במהלך המאסר אין שינוי בבעיות הכרוניות שתוארו על ידי האסירים בטרם נאסרו. חוקרים אלו הגדירו את חיי האסירים כ'קיפאון התנהגותי' ('Behavioral Freezing'), וטענו שהמאסר מחזק התנהגויות שהאסירים מביאים איתם לכלא (Zamble and Porporino, 1990). טוך (Toch, 1992) מוסיף, שהפרט מגייס את המבנה החברתי של בית הסוהר לסיפוק הצרכים הפסיכולוגיים שלו.

מועדות (רצידיביזם)

'מועדות' מוגדרת כהרשעה פלילית במהלך תקופת צו בית המשפט או במהלך פרק הזמן שהוגדר מראש (McIvor, 1992), כהרשעה פלילית נוספת ללא קשר לסוג העונש (עדן, 1989), כביצוע עבירות חוזרות בתקופת הטיפול או בפרק זמן שיוגדר (Maxfield and Clark ; 2006, LoBuglio, 1993, Morgan; 2008, Babbie ; et al., 1993, Zamble and Porporino ; 1990, Boudouris ; 1984).

קיימת הסכמה כללית כי יש למדוד מועדות בטווח של חמש שנים לפחות (בן-צבי, 2011 ; Cohen et al., 1991, Romero and Williams ; 1985), שכן ככל שתקופת הבדיקה ארוכה יותר, כך עולה משמעותית העבריינות החוזרת (McIvor, 1992).

למרות כאבי המאסר והתנאים הקשים בכלא, שיעור החוזרים למאסר הוא יציב לאורך שנים ועומד על כ-70%, ללא קשר לסוג בית הסוהר (סגור או פתוח) ולתקופת המאסר (ארובה או קצרה) (Bondeson, 1989).

מה גורם, אפוא, לאסירים לחזור למאסר?

מקובל לראות במועדות תהליך התפתחותי, שיש בו מרכיבים אישיותיים כמו אימפולסיביות ומצפון (Boudouris, 1984, Buikhuisen and Meijs ; 1983, Gray ; 1976, Gough ; 1965), מרכיבים חברתיים כגון: סוציאליזציה, התחברות דיפרנציאלית, למידה חברתית (Andrews and Bonta, 1994, Cressey ; 1965, סטטוס חברתי (Gendreau et al., 1996, Cohen ; 1955) וצרכים כלכליים (Piehl, 1994 ; Ehrlich, 1973, Becker ; 1968). המועדות נתפסת גם כקשורה למחסור במשאבים עם היציאה מהכלא, לבעיות בתעסוקה וביכולת השתכרות (Meyers, 1984 ; Hind, 1982), לחוסר השכלה, להיסטוריה תעסוקתית לא יציבה (Eisenberg, 1985, Buikhuisen ; and Meijs, 1983) ולרמת הסביבה החברתית לאחר השחרור (Gottfredson and Taylor, 1985). שיעור גבוה של מועדות נמצא בקרב בעלי השכלה נמוכה, חסרי ניסיון

בעבודה ששייכים למיעוט חברתי, בעלי הכנסה נמוכה ובקרב אלה שמספר המאסרים שלהם גבוה (ביאלר ובר סיני, 2003, Maguire, Pastor and Flanagan ; 1995, Chung ; et al., 1991). בנוסף על כל אלה נמצא קשר משמעותי בין התמכרות ושימוש לרעה בסמים ובאלכוהול לבין מועדות (סתר, 1999, Monahan ; 1981, Martin et al. ; 1978, Irish ; 1976, Landis et al. ; 1969).

אסירים, המרצים מאסרים רבים, מאופיינים בקביעות נמוכה בסוג העבירות, ורובם שפוטים בגין עבירות מגוונות (Chaiken Chaiken and Peterson, 1982). בקרב המורשעים בגין עבירות רכוש נמצאה נטייה לשיעור גבוה יותר של מועדות לעומת המורשעים בעבירות נגד אדם (Vito, 1976, Irish ; 1976, Davis ; 1964, England ; 1955). בנוסף לכך נמצא כי בקרב עברייני מין חזרה למאסר קשורה לסוג העבירה, לסגנון חיים עברייני, להפרעת אישיות אנטי-סוציאלית ולמספר הרשעות קודמות (Henson and Bussiere, 1996).

על פי הספרות, הגורמים שקשורים במובהק למועדות הם צרכים קרימינווגניים וצרכי התחברות אנטי סוציאלית.

צרכים קרימינווגניים מתבטאים בעמדות פרו-עברייניות, בחברים עבריינים, בשימוש לרעה בסמים, בהתנהגות אנטי חברתית, בכישורים לקויים לפתרון בעיות, בעוינות ובכעס (Gendreau et al., 1996).

צרכי התחברות אנטי סוציאלית מתבטאים בהתנגדות לסמכות, ביחסים בין אישיים לקויים, באופי פעילויות הפנאי, בקשר עם בני אותו גיל (Gendreau et al., 1996 ; Gendreau, 1996), באישיות פסיכופטית (Rice and Harris, 1995), באי שפיות (Bieber et al., 1988), בנסיבות חברתיות ובחוסר כישורי התמודדות (Zamble and Proporino, 1990). מנבאי המועדות היעילים ביותר הם קריירה עבריינית וצרכים קרימינווגניים. המנבא הטוב ביותר מתוכם הוא קריירה עבריינית (Gendreau et al., 1996 ; Gendreau, 1995 ; Zamble and Proporino, 1990). יש שמציינים גיל, סוג עבירה ומשתנים משפחתיים (עבריינות הורים ומבנה משפחה) כמנבאי מועדות לטווח הארוך (Andrews and Bonta, 1998 ; Hanson, 1998). משתנים קוגניטיביים

שמנבאים מועדות הם: היעדר כבוד למערכת החוק, היעדר יחס לעבר או לעתיד והתחברות עם אסירים אחרים בכלא. גם חלק מההתנהגויות בכלא ומצורות ההסתגלות מנבא מועדות (Zamble and Proporino, 1990). מאחר שיש מחקרים שמוכיחים כי טיפול מצמצם מועדות (Mander et al., 1996), מסיקים החוקרים שהמועדות תלויה באינטראקציה בין אפיוני אישיות לבין אפקטיביות בטיפול.

מועדות מוסברת באמצעות גישות תיאורטיות שונות:

'תיאוריית ההתמודדות' מציגה את המועדות כתהליך קרימינווגני מעגלי, בו אדם בעל יכולת התמודדות נמוכה מבצע עבירות כפתרון לקשיים שלו ונשלח למאסר. אסיר משוחרר שב לבצע עבירות, מאחר שבזמן המאסר יכולת ההתמודדות שלו אינה משתפרת, וחוזר חלילה (Zamble et al., 1984). לאסיר המשוחרר יש ליקויים בכישורי חיים ויכולת ההתמודדות שלו עם קשיים רגשיים, חברתיים וכלכליים נמוכה. צורת ההתמודדות עם המאסר דומה לצורת ההתמודדות טרום המאסר, כך שנשמר המעגל הקרימינווגני. על פי תיאוריה זו, אסירים מגיבים לקשיי החיים בכלא באופן דומה לתגובתם לחיים מחוץ לכלא (Zamble and Proporino, 1990), לכן, לא התנאים הסביבתיים קובעים את תגובת האדם אלא יכולת ההתמודדות שלו.

'התיאוריה הפסיכודינמית' מציגה הסבר שמתאים בעיקר לאסירים שמאובחנים כבעלי אישיות אנטי-סוציאלית (Hofer, 1988). המאסר מהווה המשך לקשרים של האסיר עם הוריו, וכך מנהל בית סוהר וסגל הביטחון ממשיכים את יחסיו עם אביו ואת הצורך שלו להילחם בסמכות. האסיר משיג סיפוק וזהות אנטי-סוציאלית על ידי שימור הדמויות הסמכותיות ועל ידי המשך ההתמרדות נגדם. בית סוהר מהווה סביבה שמכילה את המרדנות האינפנטילית שלו באמצעות סמכות ונורמות חברתיות, שהן הסגל והן האסירים מצפים להן. קיים גם הצד השני של הפיצול באישיות האנטי חברתית - המרכיב האימהי. האם מספקת את 'הסביבה המכילה' (Winnicott, 1965), שמעניקה הגנה פיזית, תמיכה, סיפוק צרכים פיזיים, צרכי אהבה ואמפטיה. המאסר עשוי לספק פונקציות אימהיות רבות שהיו חסרות לאסיר בילדותו. בניגוד לחוסר ההגנה מחוץ לכלא, הכלא מספק לאסיר ביטחון: ארוחות קבועות, לוח פעילויות קבוע וידוע מראש והתייחסות רפואית בכל זמן נתון. הופר (Hofer, 1988) מתייחס לאספקטים בסביבת

המאסר כבעלי ממד פסיכולוגי, שמושך חלק מהאסירים חזרה אל הכלא, ובאופן יוצא דופן מחזק מנגנוני הגנה לא מודעים והפרעות אישיות.

'תיאוריית התיג' מסבירה את ה'מועדות' בתיג החברתי ואי קבלת האסיר חזרה לקהילה. העברייין דוחה את החברה, שהטביעה עליו אות קלון, בקבלו את נורמות הקבוצה העבריינית. תהליך החזרה לביצוע עבירות באמצעות תיג מכונה 'מסדרון הסטייה', והוא מוביל לחברות מלאה בחברה העבריינית. השהייה בכלא מאיצה את תהליך הבידוד מן החברה הרחבה, וכשהאסיר משתחרר מהכלא הוא נתקל בקשיים פסיכולוגיים, הוא חש חוסר קבלה בשל עוונות כלפיו, הוא נתקל גם בקשיים כלכליים, מתקשה למצוא עבודה בשל עברו והוא 'נאלץ' לבצע עבירות על מנת לכלכל את עצמו (שוהם ואח', 1987; אדד, 1981).

נמצא מתאם הפוך מובהק בין מספר המאסרים הקודמים ליכולת ההתמודדות במאסר. במאסר הראשון ההתמודדות טובה יותר מאשר במאסרים חוזרים. 49% מהעבריינים במאסר הראשון מאופיינים בכישורי התמודדות טובים לעומת 24% מאלה שהיו לפחות 24 חודשים במאסר קודם (Zamble and Proporino, 1990). האסיר החוזר מגיע למאסר נוסף עם אותם קשיי הסתגלות שהיו לו במאסרו הראשון, ובמהלך המאסר אין למידה שתורמת להסתגלות טובה יותר במאסר חוזר. מכאן, שלא תהליך למידה הוא שמשיע על החזרה למאסר, אלא גורמים אחרים שקשורים באדם עצמו ובמטען אשר הביא למאסר. חסין (1989) טוענת שתקופת המאסר מעלה את ההסתברות להתגברות הפעילות העבריינית של המשוחררים מהכלא, ושנון (Shannon, 1982) טוען שלאחר הטלת סנקציות חמורות יש עלייה בשכיחות העבירות. תופעה זו מוסברת בעליית המוטיבציה לפשיעה בעיקר בקרב עברייני רכוש, על מנת 'לכסות' על ההפסדים הכלכליים כתוצאה מהמאסר, ובשל למידת טכניקות חדשות במאסר. כמו כן, המשוחררים מהמאסר נתפסים לעתים קרובות יותר, מאחר שהם מוכרים למשטרה, מסומנים כיעד מודיעיני ומועמדים לדין בתכיפות גבוהה יותר (חסין, 1989).

לסיכום, תופעת ה'מועדות' קשורה בעיקר ליכולות המאפיינות את האדם בטרם נאסר ובאות לידי ביטוי בהסתגלותו למאסר. כמו כן, ההסתגלות למאסר מאפשרת ניבוי של 'מועדות' (Zamble and Proporino, 1990).

הסתגלות אסירים למאסר

גישות תיאורטיות להסתגלות למאסר

'הסתגלות' מוגדרת כהתאמת האדם את עצמו לתנאים שבהם הוא נתון (אבן-שושן, 1990). דורקהיים (Durkheim, 1949) מציין את הסולידריות החברתית ואת ההסתגלות למערכת הערכית הנורמטיבית כציווי חברתי. לדבריו, שאיפתו של האדם לקביעות, לביטחון ולסדר באמצעות השתייכות קבוצתית ובחסות מוסדות חברתיים, מחייבת אותו לקונפורמיות. שוהם ואחי' (1987) הגדירו 'הסתגלות' כהימנעות מחריגה התנהגותית מערכים מרכזיים של החברה. בני אדם מסתגלים ומתאימים את עצמם לשינויים סביבתיים, והמצב החדש הופך לנורמה שמהווה בסיס חדש להשוואה (Helson, 1964).

אסירים מסתגלים למצבם החדש בכלא תוך פרק זמן קצר, והסביבה החדשה מתקבלת אצלם באופן מפתיע כ'נורמלית'. המעבר החד לחיים בכלא מחייב למידה מהירה לצד תהליך מתמשך של הסתגלות ושינוי בזמן המאסר. נמצא שככל שאסירים שוהים תקופות ארוכות יותר בכלא הם מתמקדים יותר בהווה, ולא חל שינוי בהגדרה שלהם לבעיות הכרוניות (Zamble and Proporino, 1990). כמו כן, ככל שהמאסר ארוך יותר, חלה ירידה בלחץ הנפשי כחלק מתהליך ההסתגלות וללא קשר לשינויים בהערכת המצב בכלא. בתחילת המאסר קיים לחץ נפשי, אך ככל שאסירים מסתגלים למאסרם הלחץ הולך ונעלם (Bukstel and Kilman, 1980). לממד הזמן יש השפעה ישירה על נכונותם של אסירים לקחת חלק בתכניות טיפול והשפעה על מחשבותיהם לגבי הצורך בשליטה על החיים. כמו כן לחיים לפני המאסר יש קשר ישיר לרמת הסתגלותם למאסר.

תיאוריות המסבירות הסתגלות למאסר

תיאוריית החלפת משאבים ('Exchange of Resources'): על פי תיאוריה זו מתבצעת החלפה בין שישה משאבים עיקריים: אהבה, סטטוס, שירותים, מידע, כסף וטובין. מתן משאב מספק למקבל הרגשת רווח, ואילו לקיחת משאב גורמת חוסר נוחות, אובדן והפסד. ככל שיש לאדם יותר משאבים הוא חושש יותר לאבד אותם, וככל שאדם מרגיש חלש יותר הוא מאוים יותר וחושש לאבד את המעט שיש לו. אדם שיש לו מעט או שהוא חש מחסור, יכול להגיע לכדי התאבדות בשל התחושה שאין לי מה להפסיד (Foa, 1970). בכלא מאגר המשאבים הזמינים מוגבל (מודל החסך), אך יחד עם זאת, יש לאסיר מאגר משאבים, בעיקר פסיכולוגיים וחברתיים, אשר הביא עימו לכלא (מודל הייבוא) (Foa and Foa, 1974).

תיאוריית קורבן קריירה (בן-דוד, 1989) מספקת חיזוק לתפקיד האסיר כקורבן. האסיר מפתח זהות של קורבן, שמספקת לו קבוצת התייחסות והשתייכות ומחזקת בו תכונות כמו תלות, הערכה עצמית, זהות עצמית, יוזמה ויכולת התמודדות (בן-דוד, 1989; רוטנברג, 1976; Schur, 1971; Cressey and Ward, 1969).

כאשר האסיר נקלט בכלא, הוא עובר תהליך המספק לו זהות של אסיר (מדים ומספר). בזהות החדשה הוא מחויב לפעילות טקסית החוזרת על עצמה, כמו עמידה לספירה שלוש פעמים ביום לפחות וקבלת ארוחות במקום מסוים, בזמן קבוע ובקבוצה גדולה. 'קורבן קריירה' בזהותו החדשה מקבל טובות הנאה כמו: שחרור מהתחייבויות חברתיות, עזרה רפואית ותמיכה כלכלית (Lomborn, 1970; Gross et al., 1979). טובות הנאה אלה גורמות לו לשמר את מצבו (רוטנברג, 1976), לחזק את הקושי שלו להתמודד עם בעיות, לאבד את ביטחונו העצמי ולהגביר את הגישה הפטליסטית (Levens, 1976). הן גם מחזקות את התנהגותו ומעודדות אותו להמשיך בקורבניותו. זהות של קורבן מסייעת לאסיר להסתגל למערכת החברתית בכלא ולהפיק ממנה רווחים פסיכולוגיים.

תיאוריית ההתמודדות ('Coping Theory') מסבירה הסתגלות למאסר באמצעות האינטראקציה בין האדם לסביבתו (Lazarus and Folkman, 1984; Lazarus, 1980).

גורמת לעתים להפרת שיווי המשקל הקוגניטיבי והרגשי (Lazarus and Folkman, 1978, and Launier ; Lazarus et al. ; 1970, Lazarus ; 1966). תגובת האדם לסביבה הדרך שהאדם מבין את הסביבה, והסתגלות נובעת מרצונו של האדם להימנע מפגיעה (Pearlin and Schooler ; 1978, Lazarus ; 1966). סגנון ההתמודדות משקף את יכולת התמודדות קשורה במשמעות שמייחס האדם לבעיה וביכולתו להעריך את משאביו האישיים באופן מציאותי ואמין (Antonovsky ; 1973, Avrill ; 1986, and Sagy).

גורמים שמאפיינים את תפיסת הסביבה על ידי האסירים הם: פרטיות, ביטחון, מבנה, תמיכה, משוב רגשי, פעילות וחופש. ההבדלים בין האסירים בתפיסת המציאות קשורים למאפיינים אישיים, כמו אורך תקופת המאסר, ניסיון עברייני ותקופה מצטברת של מאסרים. ההבדלים בתפיסת הסביבה קשורים לדרך ההסתגלות למאסר, בעוד שההסתגלות קשורה ליכולת התמודדות שמבוססת על תפיסת המציאות של האדם (Toch ; 1979 ; 1975b).

פולקמן ולזרוס (Folkman and Lazarus ; 1985) מדגישים שהאדם תופס את הסביבה בצורה סובייקטיבית. תגובה קוגניטיבית ותגובה התנהגותית מסייעות בפתרון אי ההתאמה בין האדם לבין סביבתו. האדם לומד להסתגל למצבים שונים בחייו באמצעות אינטראקציה עם בעיות (Dussich and Jacobsen ; 1981). תיאוריה זו מתייחסת לסגנון התמודדות כתכונת אישיות יציבה, שאינה משתנה ומשפיעה על אופי ההסתגלות (Rappaport ; 1967). יש שרואים בסגנון התמודדות תת מבנה באישיות (Endler and Parker ; 1990, Scheier and Weintraub ; 1989 ; שגן, 1967).

בספרות המקצועית זוהו שני סגנונות התמודדות עיקריים: סגנון התמודדות קוגניטיבי וסגנון התמודדות רגשי.

סגנון ההתמודדות הקוגניטיבי מתייחס להתמודדות ישירה ואקטיבית, שבה מנסה האדם לשלוט במערכת היחסים בינו לבין הסביבה ולפתור את אי ההתאמה ביניהם (Lazarus and Folkman ; 1984). אדם כזה תופס מצבים שונים כנתונים לשינוי. הדחפים שלו והדרכים לסיפוקם נתונים לפיקוח יעיל של האגו. סגנון זה מאפיין אנשים בעלי דפוס תקשורתי בטוח ובריאות נפשית גבוהה (ברודסקי, 1979), המשתמשים

במשאבים חברתיים וקוגניטיביים לוויסות רגשי, תוך שימוש יעיל במנגנוני הגנה (Kobasa, Salvatore and Kahn, 1982).

סגנון התמודדות רגשי מתייחס להתמודדות הימנעותית, שאדם מפיג בה מתחים ושולט על רגשות מעיקים באמצעות פירוש לא ריאלי של המציאות או על ידי 'בריחה' פסיכולוגית. אדם כזה תופס את הסביבה כבלתי ניתנת לשינוי. הדחפים שלו שולטים על דרכי סיפוק ללא פיקוח, ללא מאמץ רצוני ובחוסר אוניס נוכח מתח מתמיד (Parker and Endler, 1992). סגנון התמודדות רגשי מחזק את חוסר היכולת להתמודד (Bhagat et al., 1991) ומאפיין אנשים חרדתיים המצויים במצוקה נפשית גבוהה (ברודסקי, 1979). יש הטוענים לקיומו של סגנון שלישי המשלב התמודדות קוגניטיבית והתמודדות רגשית, שכן האדם משתמש בסגנון התמודדות על פי הסיטואציה ועל פי מצבו הנפשי (Pearlin and Schooler, 1978; Lazarus and Folkman, 1984).

נמצא קשר מובהק בין סגנון התמודדות לבין הסתגלות, כאשר סגנון התמודדות מנבא הסתגלות (רוט, 1987). סגנון התמודדות קוגניטיבי קשור במובהק ליכולת הסתגלות טובה (Bhagat et al., 1991; Endler and Parker, 1990; Vitaliano et al., 1990; Compas et al., 1988; Mitchell et al., 1983; Billings and Moos, 1981). סגנון התמודדות רגשי קשור במובהק להסתגלות לקויה (Edward and Trimble, 1992; Endler and Parker, 1990; Forsyth and Compas, 1987; Mitchell et al., 1983). בהגאט ואחרים (Bhagat et al., 1991) מצאו שהתמודדות קוגניטיבית מורידה לחץ, ואילו התמודדות רגשית מחזקת את חוסר היכולת להתמודד. נמצא קשר בין סגנון התמודדות לבין משאבי האדם, בעיקר משאבים חברתיים ופסיכולוגיים (Pearlin and Schooler, 1978; Rogers, 1974). המשאבים החברתיים קשורים בפרטנציאל התמיכה החברתית: משפחה, חברים, בית ספר, חברים לעבודה וארגונים. לעומת זאת, המשאבים הפסיכולוגיים משתקפים במאפיינים האישיותיים כמו: תפיסה עצמית, הערכה עצמית, אסרטיביות, זלזול בעצמי, שליטה מוחלטת, אינטלגנציה וכדומה (Pearlin and Schooler, 1978).

בבדיקת דרכי הסתגלות של עבריינים בכלל, נמצא שרובם חסרים מיומנויות של התמודדות בין אישיות (Little and Kendall, 1979), לוקים ביכולת לפתור בעיות

(Jurkovic and Prentic, 1976, Spivack et al.), בעלי תפיסה חברתית אגוצנטרית (Yochelson and Chandler; 1977, 1973) ומאופיינים במערכת אמונות לא רציונלית (Gleck and Blanchard et al., 1977, 1977). נמצא שהבעיות הכרוניות העיקריות של האסירים טרום מאסר דומות לבעיות של אחרים בחברה הרחבה. הבעיות הנפוצות שצוינו על ידם הן: מריבות עם בת הזוג, בעיות כלכליות, קונפליקטים עם חברים, חוסר סיפוק מסגנון החיים ובעיה שקשורה לכללי השחרור המוקדם ולחקירה המשטרית (Zamble and Porporino, 1990).

זמבל ופורפורינו (Zamble and Porporino, 1990) מצאו שככל שהקריירה העבריינית ארוכה יותר, פוחתת יכולת ההתמודדות, ושקיים קשר בין סגנון חיים עברייני לבין קריירה מוקדמת של עבריינות. אסירים נוטים להתמודד עם בעיות בדרך רגשית נסיגתית, ללא עקביות, ללא תכנון, ללא ארגון או התייחסות לעתיד. הם נוטים להפחית לחץ רגשי על ידי אירוע מספק חלופי, כמו שימוש בסמים, והם חסרי תובנה לאי יכולתם להתמודד. יתרה מזאת, יכולת ההתמודדות של האסירים בכלא טובה יותר מאשר בקהילה.

נמצא קשר בין סגנון ההתמודדות לבין שימוש בסמים, המוסבר בשלוש דרכים (Wills and Hirky, 1996):

- הסמים מסייעים בוויסות רגשי ובשינוי מצבים רגשיים כמו הפחתת מתח (Cappell and Greeley, 1987) והפחתת רגשות שליליים (Labouvie, 1986; Wills and Shiffman, 1985).
- השימוש בסמים מסיח את הדעת באופן זמני מבעיות ומתחושות עצמיות לא נעימות (Steele and Josephs, 1990; Hull and Bond, 1986; Alexander and Hadaway, 1982).
- הוא משפר את יכולת הביצוע ומספק לאדם תחושה פסיכולוגית של שיפור (Grobe et al., 1991; Revell, Warburton and Wesenes, 1985).

יתרה מזאת, נמצא קשר בין שימוש בסמים לבין סגנון התמודדות רגשי הימנעותי, ובאופן מעגלי סגנון זה מנבא פוטנציאל לשימוש בסמים. המתמכר לסמים אינו מתמודד

עם בעיותיו, אלא מחפש דרכים להשגת איזון על ידי הכחשה ובריחה מתחושות לא נעימות (Kaplan, Martin, Johnson, and Hirschman, Leventhal and Glynn; 1984; Robbins, 1986; Shiffman; 1985; Rohade et al.; 1990).

סגנון התמודדות רגשי יוצר מעגל של בריחה מהתמודדות, שגורם להחמרת הבעיות (Wills et al., 1995). הוא נמצא במתאם גבוה עם חוסר אוניס וכעס (Wills et al., 1992) ובמתאם גבוה עם התפרצויות רגשיות (Wills and Clearyl, 1995; Russell et al., 1992; Labouvie et al., 1990; Moos et al., 1990; Rohade et al., 1990; Swaim et al., 1989; McKirnan and Peterson; 1988; Timmer et al., 1985).

השימוש בסמים בבית הכלא מאפשר לאסיר המכור להסתגל למציאות שהוא חי בה תוך כדי יצירת אשליה של התמודדות עם כאבי המאסר.

דרכי ההסתגלות

בספרות המקצועית מתוארת הסתגלות למאסר כטלטלה שעובר האסיר בין הארגון הפורמלי בכלא לבין הארגון הבלתי פורמלי, ומתוארים האמצעים שהוא משתמש בהם כדי לשמור על שיווי משקל וקיום בכלא. נמצאו שלוש דרכי הסתגלות עיקריות למאסר:

- הסתגלות באמצעות גורמים שקשורים לרקע האישי טרום המאסר;
- הסתגלות באמצעות תפקידים חברתיים שמשקפים קונפורמיות לארגון הפורמלי או לארגון הלא פורמלי;
- הסתגלות באמצעות תפקידים חברתיים בחברת האסירים.

בכלא פועלות זו לצד זו מערכת פורמלית של הממסד, הדורשת צייתנות באמצעות כפייה מתוקף הסמכות הקבועה לה בחוק; ומערכת לא פורמלית של העולם העברייני, שמאופיינת בפיקוח חברתי קשה ואלים (גופמן, 1973) תוך שימוש בסנקציות חברתיות ובמערכת פנימית של נורמות. האסיר נדרש לשתף פעולה עם כל אחת מהן ולתמרן ביניהן.

בני אדם חיים במסגרות חיים שונות כמו עבודה, משפחה וחברים, כשבכל אחת יש להם תפקידים חברתיים שונים. תפקיד חברתי הוא צורה של פעולה שמצביעה על מצבו של הפרט ועל מעמדו (Linton, 1936), ומסייעת בהבנת הבדלים בהתנהגותם של אנשים שונים (Lindgren, 1973). התפקיד החברתי משקף דפוס התנהגות מוגדר שמוכר לכל אחד מחברי הקבוצה, מגדיר גבולות להתנהגות החברים בה וחיוני לקיום המבנה החברתי. התפקיד הופך להרגל שמסייע בהשגת מטרות ובהגדרת מערכות יחסים (Linton, 1936). מילר (Miller, 1963) טוען שהתפקיד החברתי מתרגם ערכים לצורות פעולה ומגדיר ציפיות הדדיות ודרכי הפעולה. שראג (Schrag, 1961) שבדק תפקידים חברתיים בקרב אסירים, טוען שתפקיד חברתי מסייע לפרט להסתגל לחברת האסירים ולשמור בה על איזון חברתי.

שראג (Schrag, 1961) תיאר מספר תפקידים חברתיים אופייניים בחברת אסירים :

- 'בחור טוב' ('right guy') מתנהג על פי קוד האסיר ומהווה דמות מפתח בעולם העברייני;
- 'עברייני' ('out Law') מסתגל על בסיס נאמנות מוחלטת לקוד האסירים;
- 'מרובעי' ('square john') משתף פעולה עם השלטונות, ופועל על פי נורמות קונבנציונליות ודוחה את קוד האסירים;
- 'פוליטיקאי' ('politician') עובר פריזוניזציה ומתמרן בעולם הלא פורמלי שבכלא.

קיימת מחלוקת בספרות המקצועית בין הגדרת הטיפוס כ'תפקיד' בתוך הכלא לבין הגדרתו כ'טיפוס חברתי'. זאת, כיוון שהמערך החברתי על פי שראג (Schrag, 1961), גלזר (Glaser, 1964) וגארבדיאן (Garabedian, 1963) איננו רק פונקציה של תנאי הכלא שתת תרבות האסירים נחשבת בו כמערכת הסתגלותית, אלא הוא קשור גם לגורמים חיצוניים. אם כן, ניתוח התפקידים בכלא קשור לגורמי רקע קודמים של אסירים כמו סוג עבריינות, שייכות לעולם העברייני בחוץ והסטטוס החברתי שלהם, עברייני או נורמטיבי, מחוץ לכלא (סלונימסקי, 1981).

זמבל ופורפורינו (Zamble and Porporino, 1990) הבחינו בשלוש קבוצות של אסירים :

- **אסירים שמסתגלים מייד לשגרת החיים בכלא:** עבריינים מנוסים עם רקע של עבירות אלימות קשות. ארווין (Irwin, 1970) תיאר אותם כ-'doing time' - הם מקבלים את משטר המוסד ורוצים להעביר את תקופת זמן המאסר ללא בעיות.
- **אסירים שמתייחסים באופטימיות למאסרם:** מבטאים עמדות חיוביות כלפי מאסרם ומצפים שחייהם ישתפרו כתוצאה ממנו. אסירים בקבוצה זו טוענים שהמאסר שובר את מעגל ההתנהגות הלא רצויה, מעריכים את איכות חייהם בכלא כגבוהה, אינם שיפוטיים או ביקורתיים כלפי התנאים בכלא וטוענים שהכל לטובה. רבים מהם הופכים לדתיים או נותנים אמון בגורמי תיקון שונים.
- **אסירים מתנגדים, ביקורתיים ומרירים באשר למאסרם:** אסירים שמתנגדים לתנאי הכלא, ביקורתיים כלפיהם וחשים מרירות בשל מאסרם. יחד עם זאת, הם

אופטימיים לגבי עתידם ומאמינים בסיכוייהם לשינוי ולהצלחה לאחר השחרור. רבים מהם אינם תופסים את עצמם כעבריינים.

ברטון (Barton, 1959) מתאר קבוצה נוספת של אסירים, המאמצת את תת תרבות שלהם ומפתחת הסתגלות יתר לדרישות המוסד. הוא מכנה מצב זה 'פסיכוזה של הכלא' ('prison psychosis'). אסיר כזה מאמץ את נקודת המבט של בית הסוהר, הופך את הכלא לבית, מאריך את זמנו במוסד על ידי acting out או על ידי בריחה לפני שחרור. למרות שתיאור תפקידים זה מדגיש את המשמעות של התפקיד בתוך חברת האסירים ותרומתה להסתגלות, חסרונו הוא בכך שאינו מתייחס לגורמים שקשורים להבדלים בין אסירים בקבוצות שונות.

הסתגלות באמצעות מאפייני רקע אישיים של טרום מאסר

מאפיינים אישיים, רקע עברייני, עמדות כלפי המאסר וראיית החיים בכלא משפיעים על דרך ההסתגלות לתנאי המאסר (קבלת המאסר, דחייתו או דחיית חלקים ממנו) (Heffernan, 1972).

בספרות התיאורטית מתוארות דרכים שונות של הסתגלות. מרטון (Merton, 1957) ניתח דרכי הסתגלות בהתייחסו לקשר שבין המטרות החברתיות לבין האמצעים להשגתן. הוא תיאר חמש דרכים של הסתגלות:

- **קונפורמיות:** אימוץ מטרות חברתיות ואמצעים להשגתן;
- **חדשנות:** אימוץ של הנורמות אך לא של האמצעים;
- **ריטואליות:** דחיית הנורמות וקבלת האמצעים;
- **נסיגה:** דחיית הנורמות והאמצעים;
- **מרדנות:** דחיית הנורמות והאמצעים ובחירת אחרים במקומם.

גם גופמן (Goffman, 1961) התייחס להסתגלות כאל אינטראקציה בין הפרט ויכולותיו לבין הסביבה. הוא הציג טיפולוגיה של הסתגלות שבנויה על תהליכי חשיפה והשפלה: נסיגה מצבית, מרדנות, קולוניזציה והמרה. דונהיים ולינדסמיט (Lindesmith and

Dunham, 1941) מיינו עבריינים על רצף של התייחסות חברתית, כאשר בקצה אחד של הרצף הם מיקמו את ה'עברייין החברתי' ובקצה השני את ה'עברייין הבודד'. ה'עברייין החברתי' הוא חבר בתת תרבות עבריינית שקולט ערכים ונורמות שלה ודוחה את נורמות החברה הרחבה. לעומתו, ה'עברייין הבודד' מבצע עבירות לבדו על רקע של דחפים פנימיים ופתולוגיה אישית, ובעבריינותו אין משום אורח חיים. קלינרד וקוויני (Clinard and Quinney, 1967) קבעו כי הבדלים בין עבריינים ודרך הסתגלותם למאסר, קשורים באופן בולט לרקע החברתי שלהם ולא רק לסוג העבירות שביצעו. מנקודת מבט זו, התחברות אל חברה עבריינית או אל חברה שומרת חוק קובעת את מטען הנורמות של האדם, וכפועל יוצא גם את דרך הסתגלותו.

קאוואן (Cavan, 1962) והפרנן (Heffernan, 1972) מצאו קשר בין הרקע לפני המאסר לבין ההסתגלות למאסר. הם מיינו אסירים על פי דרכי הסתגלות למאסר, סוג העבירה, תהליכים התנהגותיים, עמדות ומידת קבלת ערכים ועמדות של התרבות העבריינית. הן מתארות שלוש קבוצות אסירים, אשר שתיים מהן דומות לקבוצות שתוארו על ידי שראג (Schrag, 1961), וגם הן אינן מספקות הסבר להבדלים בין הקבוצות. שלוש הקבוצות הן:

- **'אסירים לא עבריינים' ('non criminal')** שמקבלים את נורמות החברה הקונבנציונלית ומבצעים עבירות בשל לחץ הנסיבות. הם עוברים סוציאליזציה לארגון, סובלים מהלם המאסר והסתגלותם לכלא היא ניסיון לחיות בצורה דומה לחיים הנורמטיביים בחוץ. לקבוצה זו שייכים עברייני צווארון לבן, רצח ותקיפה ("the square").
- **'אסירים מקצוענים' ('professional criminal')** שתופסים את עצמם כשייכים לחברה עבריינית, מקבלים את המאסר כסיכון מקצועי ואינם סובלים במאסר. לקבוצה זו שייכים עברייני שוד ופריצה ("the cool").
- **'אסירים הרגליים' ('habitual criminal')**, שפועלים מתוך התמכרות או התנהגות לא מאורגנת, מרחיקים את עצמם מחברה קונבנציונלית וחיים בכלא כשגרה. הם מסתגלים למאסר באמצעות השלמה איתו ולמוסד יש תפקיד חשוב

בחייהם, שכן הם רואים בו קבוצת התייחסות. הם חוזרים למאסר בתדירות גבוהה. לקבוצה זו שייכים עברייני רכוש וסמים (הסתגלן 'the life').

קאוואן (Cavan, 1962) מצאה ש-45% מהאסירים 'הרגליים' העידו שיש להם קרובים וחברים עם רקע של מאסר, לעומת 5% מהאסירים 'הלא עבריינים'. לאסירים 'הרגליים' יש קשרים רבים יותר עם אסירים משוחררים מאשר לקבוצות האחרות. האסירים ה'לא עבריינים' מבצעים בדרך כלל עבירות כתוצאה ממצבים אשר לא בהכרח חוזרים. לעומת זאת, אסירים 'הרגליים' חוזרים שוב ושוב למאסר. 60% מהאסירים שהם 'עבריינים מקצועיים' אינם מוטרדים מהמאסר ורואים בו חלק מהמקצוע. 75% מאסירים ש'אינם עבריינים' המעיטו בערכו של המאסר, עברו סוציאליזציה לארגון והסתגלו לחיים בכלא בדרך קונבנציונלית. התגובה למאסר של אסירים 'הרגליים' מורכבת יותר, שכן ניכר אצלם יחס דו ערכי. רק 22% התייחסו בשלילה לעובדת המאסר, אך רבים התייחסו בשלילה לחלקים מהמאסר כמו לתנאי חיים, ליחס וכדומה. אסירים 'הרגליים' אינם מבצעים עבירות בשל הצורך להפר את החוק, אלא בעקבות גורמים מצביים. למרט (Lemert, 1967) מאפיין אסירים אלה בסטייה שניונית, בעוד שהסטייה הראשונית שלהם היא שימוש בסמים, אלכוהול או עבריינות נוער. ארווין (Irwin, 1970) מוסיף, שהחיים של אסירים כאלה וזהותם מאורגנים סביב הסטייה עצמה.

סביבת הכלא היא ייחודית, ולמרות זאת, ההתנהגות האנושית בה דומה להתנהגות האנושית בחברה שמחוץ לכלא. באמצעות דרכי התנהגות המוכרות להם בטרם נאסרו, אסירים מתאימים את עצמם לסביבה החדשה ולתנאי החיים בכלא (Zamble et al., 1984). טוך (Toch, 1992; 1975a) מציין שבסביבת הכלא, בעיות ההסתגלות למאסר הן נדירות ומצויות בקרב קבוצות אנשים רגישים במיוחד. כמו כן הוא טוען שאסירים בקבוצות דומות שורדים במאסר בדרך דומה.

דרכי ההסתגלות למאסר מתוארות בספרות המקצועית באמצעות תפקידים חברתיים, במידת קבלת נורמות הארגון הפורמלי או הבלתי פורמלי ובאמצעות הרקע לפני המאסר. אך הוא איננו מסביר מדוע מסתגל אסיר בדרך כזו ולא אחרת ואילו גורמים משפיעים על

דרך הסתגלות זו. יתרה מזאת, בהתייחס לדרכי הסתגלות למאסר מתעוררת שאלה נוספת - מהו הקשר בין דרכי ההסתגלות לבין החזרה למאסר? הגורמים שמסבירים את דרכי ההסתגלות למאסר בקרב אסירים הם: השתייכות חברתית, קריירה עבריינית, התמכרות ותכונת התלות השיתופית (Co dependency), שקשורה בהתמכרות.

גורמי טרום מאסר הקשורים בהסתגלות למאסר

תפיסת ההשתייכות החברתית

האדם בחברה משתתף במעגלים חברתיים שונים כמו: מדינה, חברה, תרבות, משפחה, עבודה ומעמד חברתי. השתייכות חברתית מגדירה לאדם דרכי התנהגות שמצופות ממנו בכל מעגל, ואת התפקידים המוטלים עליו (ברזניץ, 1974). מאחר שהאדם הוא יצור חברתי, השתייכותו החברתית מהווה מרכיב בהוויתו ובהיותו האישית (ברגר, 1975).

אדם משתתף בקבוצות חברתיות שונות, שחלקן קשורות לתרבות הכללית וחלקן לתת תרבויות שהוא שייך להן (Clark et al., 1966). תרבות היא מערכת התנהגויות, דרכי חשיבה ודפוסים סימבוליים כלליים בחברה (Kluckhohn and Kelley, 1962), ואילו תת תרבות היא קבוצה ייחודית בתוך תרבות האם. תת תרבות מהווה פתרון קולקטיבי לבעיות מבניות מעמדיות (Brake, 1985), המשרתת את החיפוש הקולקטיבי אחר זהות אישית וקבוצתית (Klapp, 1966). בכך, היא הופכת לא רק לקבוצת השתייכות אלא גם לקבוצת התייחסות (בן-צבי, 1992). תת תרבויות מסוימות שמכונות 'תרבות הנגד' נוצרות מתוך הצורך במחאה שמתעוררת עקב חסך בזהות אישית וקבוצתית, כנגד מערך ערכים מסוים. לעתים תת תרבות מהווה תחליף לסופר אגו עבור חברה באמצעות חוקים פנימיים ותמיכה בהתמודדות עם העולם החיצון (Clarke, 1982; Brake, 1980; Ungerleider and Wellisch, 1979).

לכל תת תרבות סגנון חיים ייחודי, המציג את הבעיה שהביאה להתגבשות תת התרבות (בן-צבי, 1992; Levine and Stumpf, 1983; Clarke, 1982; Brake, 1980).

תת תרבות עבריינית מייצגת במובהק את 'תרבות הנגד', שמתפתחת כסטייה מן הסדר החברתי, וביסודה קונפליקט עם הערכים של החברה הרחבה (Yinger, 1960). תת תרבות זו מתוארת על ידי כהן (Cohen, 1964) כדרך לפתור בעיות התאמה חברתית, וכתפיסה שונה של כללי המותר והאסור מזו המקובלת בחברה הרחבה. תת תרבות עבריינית מהווה קבוצת התייחסות אלטרנטיבית עבור חברה, משמשת לפתרון סתירות במבנה החברתי ופותרת בעיות סטטוס. אסירים הם חלק מתת תרבות עבריינית

(Bowker, 1977), שכן הם מאופיינים בהתנהגויות, בדרכי חשיבה ובדרכי פעולה דומות לאלו של תת תרבות עבריינית (גופמן, 1973; Young and Mack; 1959, Mercer; 1958).

תת תרבות אסירים על פי באוקר (Bowker, 1977), נוצרת כתגובה לסבל שבמאסר (מודל החסך) ובהשפעת ערכים ונורמות התנהגות שמביאים האסירים לכלא (מודל הייבוא). לדבריו, קיימות קבוצות בקרב תת תרבות אסירים, אשר משתנות בעיקר על פי הגיל, המין והמוצא האתני שלהם. תת תרבות אסירים בנויה על יחסי גומלין בין הקבוצות ודפוסי הסתגלות שונים בהתאם לרקע שהאסירים באו ממנו (Onojehorho and Bloom, 1986).

אירוויין וקריסי (Irwin and Cressey, 1962) מתארים שלוש תת תרבויות בכלא: תת תרבות של גנבים: לתת תרבות זו שייכים אסירים שרואים את עצמם שייכים לעולם העברייני ואת הכלא כחלק מסגנון חיים זה. הם מחפשים סטטוס בעולם העברייני והתנהגותם בכלא רציונלית ומכוונת לצרכיהם. הם חברים בתת תרבות עבריינית ומכוונים כלפי העולם התחתון מחוץ לכלא. הם מעדיפים לעבור את תקופת המאסר ולהמשיך.

תת תרבות אסירים: לתת תרבות זו שייכים אסירים שרואים באסירים אחרים את קבוצת ההתייחסות שלהם, ולכן הם חוזרים פעמים רבות לכלא. תת תרבות זו בנויה על מניפולציות עם אסירים אחרים לצרכי רווח אישי, למקסימום כוח ולסטטוס במהלך המאסר.

תת תרבות קונבנציונלית או לגיטימית: אסירים אלה משתלבים בכלא באמצעים לגיטימיים, כפי שעשו מחוץ לכלא. קבוצת ההתייחסות שלהם היא החברה הנורמטיבית, והם מביאים לכלא את התרבות הלגיטימית.

מודל הייבוא מייחס את התנהגות האדם במאסר לסוציאליזציה שעבר לפני המאסר ומהשתייכותו לתרבות הנגד של העבריינים בטרם נאסר (Hofer, 1988; Barak-Glantz; 1983; Thomas and Peterson; 1977; Zingraff; 1975; Thomas and Foster; 1972; Irwin and Cressey, 1962).

הסתגלות למאסר נמדדת, כאמור, על ידי פריזוניזציה (Thomas, 1977). נמצא שרמת פריזוניזציה גבוהה, דהיינו הטמעה של נורמות עברייניות, קשורה לעבריינות לפני המאסר יותר מאשר להטמעת הנורמות במאסר הנוכחי. כמו כן נמצא שלאסירים יש אוריינטציה חזקה יותר לתת תרבות עבריינית מאשר לתת תרבות של אסירים (Bowker, 1977). יתרה מזאת, גם המעמד החברתי של משפחת המוצא והמעמד החברתי של האסיר משפיעים על הפריזוניזציה של האסיר ועל רמתה (Thomas, 1973). ממצאים אלה מדגישים את תפקיד תפיסת ההשתייכות החברתית ואת ההתנהגות העבריינית טרום מאסר, יותר מאשר את התפקיד שיש לנורמות התנהגות עברייניות בזמן המאסר.

תכונת התלות השיתופית

'תלות שיתופית' הוגדרה לראשונה בסוף שנות השבעים ובראשית שנות השמונים של המאה הקודמת, בהתייחס למשפחות ולבני זוג של מכורים לסמים ולאכזוהול. מאמצע שנות השמונים ועד היום משמשת "התלות השיתופית" כשם כולל לתכונה של התפשרות עם צרכי בן המשפחה, המסייעת בהתפתחות יחסים של התמכרות (Westermeyer, 1999). המשמעות של תלות שיתופית (Co dependency) היא שבן משפחה נעשה חולה 'כמו' או 'עם' המכור (Brandis, 1996).

בעשור האחרון גדלה ההתעניינות בתכונת התלות השיתופית (Beattie, 1987; Bepko ; 1985, and Krestan ; Wegscheider-Cruss, 1985; Woititz, 1983), אך עדיין אין הסכמה אם מדובר במחלה, במצב או בתגובה נורמלית של אנשים בעייתיים או של בני משפחה של מכורים (Beattie, 1989).

תלות שיתופית מתוארת כצורת חיים דיספונקציונלית, שמאופיינת בתגובת יתר של האדם לדברים שמתרחשים מסביבו. היא מוגדרת כמערכת של התנהגויות פתולוגיות וקומפולסיביות שנלמדות על ידי חברי המשפחה כדי לשרוד במשפחה שחוזה כאב רגשי ולחץ גדול (Wegscheider-Cruss, 1985).

תלות שיתופית מוגדרת גם כמצב רגשי, פסיכולוגי והתנהגותי, שמתפתח כתוצאה מחשיפה ממושכת של אדם למערכת חוקי דיכוי, המונעים ביטוי גלוי של רגש ושל פתיחות (Subby, 1984). מדובר במערכת התנהגויות כפייתיות שנלמדת על ידי בני משפחה כדי לשרוד במצבי כאב רגשי ומצוקה (Beattie, 1989).

אדם בעל תכונת תלות שיתופית מנסה להשיג תחושת תכלית באמצעות קשרים כפייתיים ופתולוגים עם הזולת (Fischer and Crawford, 1992; Spann and Fischer, 1990).

סרמק (Cermak, 1986) טוען כי תלות שיתופית היא תסמונת של ליקוי ביחסי גומלין עם הזולת, ויש בה התמקדות קיצונית של אדם מחוץ לעצמו ופיתוח קשרים כפייתיים עם הזולת, שגוררים היעדר רגשות והיעדר משמעות אישית.

תלות שיתופית מתפרשת כהליך התמכרותי כמו כל התמכרות אחרת. האדם מפתח תלות בקבלת אישור מאחרים במטרה להשיג ביטחון, זהות והערכה עצמית. תלות שיתופית מרכזת מאמצים בסובבים ומרחיקה את האדם מנטילת אחריות, בעיקר רגשית, על עצמו. אם תלות שיתופית אינה מטופלת, היא עלולה להוביל להתמכרויות אחרות כמו הפרעות אכילה, התמכרות לחומרים, התמכרות לעבודה ובזבוז קומפולסיבי (Westermeyer, 1999).

תכונה זו מאפיינת בדרך כלל בני משפחה אשר תפקודם לקוי (Black, 1987; Beattie, 1987; Young, 1987; Woititz, 1983; Haley, 1980; Fischer, 1980). במחקר שנעשה בישראל נמצא, למשל, שקיימת תכונת תלות שיתופית בקרב נשות מכורים (מיכאל, 2006).

בני משפחה כזו משפיעים אחד על השני כדי להביא לאיזון (Wegscheider-Cruss, 1976). תלות שיתופית מתפתחת בדרך כלל לאחר התעללות בילדות וקשורה במאמץ לא מודע לשמור על כאב מודחק. היא מאפשרת הצגת משפחה מושלמת במטרה לשמור על ליכודה. אלה המאופיינים ברמה גבוהה של תלות שיתופית ואינם מייחסים חשיבות לרגשותיהם בעיני עצמם ובעיני אחרים – הם בדרך כלל מלאי פחד, חרדה, דיכאון אשמה ובושה (Wegscheider-Cruss, 1976).

משפחה, שמפתחת תלות בהתמכרות אחד מבני המשפחה, מאופיינת בהכחשת המציאות ההתמכרותית ובמאבק על שליטה (כמו המכור עצמו) תוך כדי הגברת הסובלנות כלפי

המכור. המערכת הערכית נשברת (מופיעים התעללות, שקרים, הזנחת הילדים וכדומה), מתפתחות התמכרויות נוספות ומקבילות (לתרופות, לאוכל, למין, לבזבז כספים ולעבודה) ומתחזקות הבושה וההסוואה. משפחת המכור 'זקוקה' להתמכרות על מנת לשמור על האיזון הפנימי (Stanton, 1977).

התלות השיתופית נובעת מדרך חיים ומפתרון בעיות דיספונקציונליים, שמתפתחים במהלך הילדות בהשפעת תהליכים משפחתיים (Wegscheider-Cruss, 1976). בעקבות בעיה בגבולות אצל אחד מהילדים במשפחה, מתעוררים בו רגשות של בושה בהוריו. רגשות אלה הופכים אצל הילד ל'גרעין האשמה' ונחשפים בבגרותו ב'התקפות אשמה' (Mellody et al., 1989). אחרים רואים בתלות שיתופית תוצאה של קורבנות בילדות, שמתבטאת בהשפלה על ידי הורים חסרי סבלנות או לא הוגנים. אלו שמאופיינים בתלות שיתופית רואים את עצמם כקורבנות של חיי המשפחה יותר מאשר אחראים על עצמם, ואינם מאמינים באפשרות של אוטונומיה עצמית (Kaminer, 1992).

ספן ופישר (Spann and Fischer, 1990) מצאו שבקרב מי שהמתאפיינים ברמה גבוהה של תלות שיתופית, מתגלות הערכה עצמית ואינטימיות נמוכות, ורמות גבוהות של חרדה וצורך במיקוד שליטה חיצוני. כמו כן, נמצאו קשרים משמעותיים בין תלות שיתופית לבין תפקוד לקוי של משפחת המוצא במונחים של שליטה, תמיכה, שביעות רצון ותקשורת. לא נמצא קשר משמעותי בין תלות שיתופית לבין גיל, הכנסה, מוצא, תעסוקה ושלמות משפחת המוצא (Fischer et al., 1991). מבוגרים שמאופיינים בתלות שיתופית הם בעלי נטייה להיות מעורבים במערכות יחסים עם אנשים לא אמינים, אטומים רגשית או נזקקים. הם מנסים לשלוט במערכות היחסים מבלי לספק את הצרכים או את הדחפים שלהם, והם מכוונים לחוסר הגשמה עצמית מתמשך. גם כאשר אדם, שמאופיין בתלות שיתופית, נמצא בקשר עם אדם בעל גבולות בריאים, הוא פועל בתוך המערכת של עצמו. אלא שבעלי תלות שיתופית אינם נוטים למעורבות עם אנשים בעלי גבולות בריאים, וכך נוצרת מעגליות. אם בעלי תלות שיתופית אינם מעורבים עם בעלי גבולות בריאים ויכולות התמודדות, הבעיות ממשיכות לתוך מערכת היחסים החדשה ונוצרת תלות שיתופית גם בה (Brandis, 1996).

מיכאל (2006) מגיע במחקרו למסקנה, שתכונת התלות השיתופית היא פועל יוצא של מרכיב אישיותי תכונתי המשולב במרכיב אינטראקציוני - מצבי, דהיינו שילוב של דפוסי אישיות ויחסים בינאישיים.

תכונת תלות שיתופית נמצאת בבסיס כל ההתמכרויות ומתוארת כ**יחסים של התמכרות** ('A relationship of addiction') (Bradshaw, 1988). נמצא כי תלות שיתופית גדולה הייתה אופיינית למכורים לפני התמכרותם (Wegscheider-Cruss, 1976), והיא שכיחה בקרב מכורים בקהילות טיפוליות (בשה, 1994; Yablonsky, 1967).

מאחר שרוב האסירים מגיעים לכלא עם ניסיון מוקדם של שימוש בסמים (ברנע ואח', 1990; סבה וארנפלד, 1988; סתר, 1999) ומכיוון שכ-70% מהאסירים משתמשים בהם במאסר (שירות בתי הסוהר, 2000), ניתן לשער כי תכונה זו נמצאת גם בקרב אסירים אלו.

קיימת טענה כוללנית יותר שהחברה כולה מכורה ואובייקט ההתמכרות אינו חשוב. החברה יוצרת דפוס שמקשה על האדם לא להיות בעל תלות שיתופית, והסביבה מכוונת אותנו להתמכר למשהו כמו אוכל, מין, סמים וכוח (Brandis, 1996). למרות שתכונה זו לא נבדקה בקרב אסירים, יש בספרות המקצועית עדויות לקיומה. קלמר (Clemmer, 1958) מתאר את המערכת החברתית בכלא כאוסף של בודדים ששיתוף הפעולה ביניהם, אם הוא קיים, סימביוטי. גם מערכת יחסים סימביוטית היא מהמאפיינים העיקריים של משפחת המכור (Wegscheider-Cruss, 1976; Beattie, 1989). גופמן (1973) הציג את מערכת החיים בכלא כמערכת כוללנית וסגורה, שבנויה על יחסי כפייה בין הסגל לבין החוסים. יחסי כפייה נמצאו ביסוד המערכת החברתית במשפחת המכור שמסייעת להיווצרות תלות שיתופית (Wegscheider-Cruss, 1976). בהקשר זה ניתן להתייחס למודל שמוצג על ידי קרפמן (Karpman, 1968) לגבי משולש יחסים שמורכב מקורבן, ממושיע וממוציא לפועל. מודל זה מתאים גם למערכת היחסים בכלא וגם למערכת היחסים במשפחת המכור.

לסיכום, תכונת התלות השיתופית ממוקדת במערכות יחסים בין בני האדם המושתתות על פתולוגיה במערכות יחסים, על תלות, על מצוקה ועל התנהגויות כפייתיות. תכונה זו מוצגת כבסיס להתמכרויות השונות. לכן, היא עשויה להוות בסיס להבנת התנהגות האסירים בכלא. התכונה מאפיינת, כאמור, את משפחת המכור ונמצאה בשיעור גבוה בקרב מכורים בקהילות טיפוליות. גם הקהילה הטיפולית וגם המשפחה נתפסות בקרב חוקרים כמערכות חברתיות בעלות השפעה ניכרת על חיי הפרטים שבהן (טייכמן, 1989). בדומה לכך, גם הכלא מהווה מערכת חברתית שמשפיעה על חיי האסירים (Bowker, 1977). זאת, מאחר שחלק גדול מהאסירים מכורים לסמים, ומאחר שהוכח כי המכורים לסמים מאופיינים בתלות שיתופית (בשה, 1994; Wegscheider-Cruss, 1976). כמו כן נמצא ששיעור גבוה מקרב האסירים מאופיין בתכונה זו (גולדברג, 2003) וניתן לצפות כי היא תשפיע על חייהם בכלא. המשפחה מהווה גורם מעכב בתהליך ההחלמה של המכור בשל מאפייני התלות השיתופית. לכן, הטיפול בהתמכרות חייב להתבצע באמצעות הינתקות מהקשר הפתולוגי עם המערכת המשפחתית (Leite, 1980; Yablonsky, 1967). בדומה לכך, שהות ממושכת במאסר והשפעת הסביבה על שימור התנהגות מחייבות תהליך של ניתוק מ"המשפחה בכלא" כדי לשקם את האסיר. מאחר שתלות שיתופית מסייעת בשימור מערכת יחסים פתולוגית, ניתן לשער שיימצא קשר בין תכונה זו לדרך ההסתגלות למאסר, ובאמצעותה יימצא גם קשר בין תלות שיתופית למועדות.

קריירה עבריינית

קריירה עבריינית מהווה נדבך מרכזי בחקר ההתנהגות העבריינית מהיבטים שונים. הבנת הרצף של ההתנהגות העבריינית על גווניה השונים מסייעת למערכת הענישה בקביעת דרכי ההתייחסות הנכונות להתנהגות עבריינית, ומסייעת בחקר ההתנהגות העבריינית האנושית על מקורותיה הפסיכולוגיים והחברתיים. כל זאת, במטרה למצוא דרכי טיפול מתאימות, וחשוב אף יותר - למצוא דרכי מניעה אפקטיביות. בחברה הלגיטימית, הקריירה מתייחסת למשלח יד בו עוסק האדם. היא מוגדרת כמסלול התקדמות לקראת מטרה מקצועית מתוך בחירה אישית, ומלווה בתגמולים כמו: כבוד, הישגים, הצלחות מקצועיות ורווחים. היא מתאימה לאדם בעל מוטיבציה, שאפתנות, כישורים וכישרון ומותנית בתנאים חברתיים מתאימים (חסין, 1987).

למושג 'קריירה עבריינית' יש מספר הגדרות מנקודות מבט שונות. למשל: מההיבט המשפטי, קריירה עבריינית מוגדרת כהיסטוריה של אירועים פליליים חוזרים ונשנים לאורך זמן, שלגביהם יש תגובה רשמית של מערכת אכיפת החוק (חסין, 1989). מההיבט הסוציולוגי, מוגדרת קריירה עבריינית כמערכת תפקידים, סטטוסים, עמדות והתנהגות בפרספקטיבה של זמן (לזר, 1982).

קריירה עבריינית נתפסת כאורח חיים או כהליך התפתחותי על רקע התפתחות לעבריינות או על רקע של ארגון כמו המאפיה. יש שנשארים בשלבים נמוכים של הקריירה, יש בעלי קריירה חלקית ויש שנמצאים במקום גבוה בהיררכיה עבריינית (חסין, 1987). לפי חסין (1987), בעלי קריירה עבריינית, כפי שהיא מוגדרת בחברה הלגיטימית, מנהלים אורח חיים קונבנציונלי. הם אינם עוסקים באופן אישי בפעילות עבריינית כדי לצמצם את הסיכון לתפיסתם. מדובר בעיקר בעבריינים שהגיעו לצמרת הפשע המאורגן, שנהנים ממעמד גבוה בהיררכיה של ארגונם, זוכים לתגמולים כספיים וחברתיים גבוהים ונהנים מסיפוק אישי ממעמדם.

בבתי הסוהר מרצים את מאסרם בעיקר עבריינים שאינם בפסגת הקריירה המקצועית העבריינית, כפי שתוארו על ידי חסין (1987), אלא אלה שנמצאים על הרצף שבין עבריינות כאורח חיים לבין עיסוק בעבריינות כמקצוע. יש הרואים את הקריירה העבריינית כמצב שמאופיין בפעילות סוטה אקראית ומגוונת (Hirschi, 1969; Cohen, 1955; Briar and Piliavin, 1965), יש הרואים בה התמחות בצורות פשע שונות (Gibbons, 1968; Cloward and Ohlin, 1960), ואילו אחרים רואים התפתחות שמאופיינת בשינוי העבירות מפשעים קלים לפשעים חמורים (Robins and Wish, 1977).

הול (Hall, 1948) מגדיר קריירה כ"הצלחה בהסתגלות למוסדות פורמליים וליחסים בלתי פורמליים בתוכם", ומדגיש את יסוד ההסתגלות ולא את האופי הדינמי של הקריירה. בן-דוד (1989) הציגה את מושג 'קורבן קריירה', שמתאר אדם שמגבש זהות קורבנית כדרך חיים. זהות זו מספקת לאסיר קבוצת התייחסות והשתייכות, מערכת ערכים ותכונות כמו תלות, הערכה עצמית, זהות עצמית, יוזמה ויכולת התמודדות (בן-

דוד, 1989). כאות לתהליך ההסתגלות, מאמץ האסיר פעילות ריטואלית לזהותו החדשה (רוטנברג, 1976).

רקלס (Reckless, 1973) מציין שקריירה עבריינית מתייחסת בדרך כלל לעברייני רכוש. היא מופעלת מכוח הרצון לרווח ומאופיינת בבלעדיות (סוג עבריינות) ובהתמדה (משך עבריינות), כאשר רמת המקצועיות מסווגת את מסלולי הקריירה. וולפנג (Wolfgang et al., 1972) טוען שיש הסתברות דומה לכך שעברייני יבצע עבירות שונות או עבירות זהות במשך יחידת זמן קבועה.

רודבוק (Roedebuck, 1967) טוען שבעבירות של גניבה אין בלעדיות, אך לגבי העבירות האחרות קיימת בלעדיות. עבריינים צעירים, שהחלו את הקריירה העבריינית שלהם בעבירות רכוש, נטו להתמיד בסוג זה כמבוגרים.

מרכיבי הקריירה העבריינית הם הזדהות מקצועית, התמדה, מקצועיות, מטרות רווח (Reckless, 1973), מחויבות לדרך העבריינית (Becker, 1953), ובלעדיות בתחום העיסוק (Miller and Ritzer, 1977; Ritzer, 1972). גיל מופיע כמנבא קריירה עבריינית. רוב הכותבים בתחום טוענים לקשר הפוך מובהק בין גיל ביצוע העבירה הראשונה לבין התפתחות הקריירה העבריינית (חסין, 1989; West, 1987; לזר, 1982; Tittle, 1980; Hamparian et al., 1978; West and Farrington, 1977; Wolfgang et al., 1972).

גורם חשוב בקריירה עבריינית הוא התחברות דיפרנציאלית, הקובעת השתייכות לתת תרבות עבריינית בעלת אידיאולוגיה משלה, גיבוש זהות ציבורית, התעלמות ממחויבויות קונבנציונליות, פיתוח מוטיבציות ועניינים סוטים וקבלת זהות 'מקצועית' (Becker, 1953).

מעצם ההגדרה קיים קשר בין קריירה עבריינית לבין מועדות (Gendreau et al., 1996; Gendreau, 1995; Zamble and Porporino, 1990). נמצא כי השהות הממוצעת בכלא

מגיעה לשליש ממשך הקריירה העבריינית, והפעילות העבריינית של אסירים משוחררים רבה בהשוואה לעבריינים שלא היו במאסר (חסין, 1989).

מנקודת המבט של הקריירה העבריינית, מקובל לחלק את העבריינים לארבעה סוגים (חסין, 1987, Inciardi; 1975, Thomas; 1973, Reckless; 1973, Sutherland; 1973; Heffernan, 1972; Cavan, 1962):

'עברייין מקצועי' כמעט שאיננו נלכד על ידי המשטרה, ומפתח פילוסופיה עבריינית תוך כדי קבלת תגמולים מחבריו העבריינים. עברייין מקצועי פועל באופן מושכל, והוא תוצר של סיטואציות חברתיות שמעודדות עבריינות. חייו סובבים סביב החיים העבריינים, הוא נתפס כמומחה בתחומו ודרכיו מקובלות בעולם העברייני. עברייין זה מתפרנס ממעשים עבריינים, הוא בעל כישורים מתאימים ונוטה להתמחות בסוג אחד של עבירות. חייו מאורגנים סביב הפשע, והוא מקובל על עבריינים אחרים.

'עברייין מועד' הוא בעל נטייה כרונית להתנהגות עבריינית, שמובילה למספר רב של מאסרים בשיטת 'הדלת המסתובבת'. עבריינותו מאופיינת בהמשכיות הפשיעה ובדגש על אינטנסיביות בביצוע העבירות (חסין, 1987). עברייין מועד מוגדר על ידי קאוואן (Cavan, 1962) כ'עברייין כרוני' ('chronic offender'), על ידי קרמר (Kramer, 1982) כ'עברייין הרגלי' ('habitual offender') ועל ידי הפרנק (Haffernan, 1972) כ'עברייין מכור'. אין הגדרה מוסכמת באשר למשתנה הקריטי לפיו מוגדר עברייין מועד: מגעים עם משטרה, מעצרים, מספר תיקים, גזרי דין או מאסרים. חייו של עברייין זה מלווים בכישלונות ובהפסדים. הוא אינו מסופק בחייו, שכן הם סובבים במעגליות סביב ההליך משפטי. לרוב העברייין הזה בודד, מאכלס את בתי הסוהר ומהווה אובייקט לתכניות שיקום שונות (Greenwood, 1980). לעתים קרובות הפעילות הפלילית של עבריינים מועדים מתחילה מייד עם שחרורם מהכלא, ובאינטנסיביות כפולה מאשר אצל סוגי עבריינים אחרים (חסין, 1989). התנהגותם של עבריינים מועדים היא תוצאה של יחסים חברתיים, שהתגבשו בתוך המשפחה ומובילים להתנהגות עבריינית חוזרת. קאוואן (Cavan, 1962) מתארת את החיים בכלא כהרגל שמספק הקלה ממצב של חוסר יכולת. עברייין זה חי עם ההרגל, אינו מחפש תרופה למצבו ולא פועל לשינוי ההרגל.

'עבריינין מסוכן' מבצע עבירות הפוגעות גופנית ונפשית באדם אחר (חסין, 1987). מושג ה'מסוכנות' מעורפל ומשתנה בהתאם לאידיאולוגיות תיקון או פיקוחו (Miller et al., 1982). לכן, קיימות מחלוקות לגבי זיהוי עבריינים אלה (Shah, 1977; Monahan, 1975; Bottoms, 1972). הצורך בזיהוי העבריינין המסוכן קשור בעיקר במניעת התנהגות עבריינית שמסכנת אחרים. פוד ויאנג (Foud and Young, 1982) מגדירים 'מסוכנות' על פי מידת הנזק הגופני או הנפשי שנגרם לאדם אחר, לסביבה או לביטחון המדינה. קונראד (Conrad, 1982) מגדיר אותה כהתנהגות מאיימת חוזרת ונשנית, התנהגות תוקפנית או ביצוע אחת מארבע העבירות החמורות: רצח, אונס, תקיפה ושוד. חלק מהגדרות המסוכנות קשורות לאלימות שביטויה אקספרסיבי (לעומת ביטוי אינסטרומנטלי אצל העבריינין המקצועי ואצל העבריינין המועד). לכן, קשה יותר לזהותה (Radzinowicz and Hood, 1981).

'לא עבריינין' מבצע עבירות בשל צירוף מקרים, באופן מזדמן וחד פעמי, שכן מדובר בעבריינין ללא קריירה עבריינית (Cavan, 1962). עבריינין מקבוצה זו תופס את עצמו כנורמטיבי ומקיים אורח חיים על פי נורמות מקובלות בחברה: יש עבריינים כאלה אשר הפרות החוק שלהם קטנות ולא מזיקות לאחרים, כמו: עבירות עירוניות, הימנעות מתשלום עבור חנייה וכדומה. יכול להיות עבריינין שביצע עבירה קשה חד פעמית כמו אונס על רקע חברתי - אירוע שמתחיל ביחסים רומנטיים וחורג מהגבולות. ייתכן שפקיד בנק התפתה באופן חד פעמי ומעל בכסף בשל חוב וכדומה. בדרך כלל, עבריינין זה מנהל אורח חיים מאורגן בתוך המערכת החברתית המקובלת, אינו מתחבר לעבריינים אחרים ולא מכיר נורמות התנהגות עברייניות. חלק מהעבריינים האלה כלל לא נתפסים. הם אינם תופסים את עצמם כעבריינים ובדרך כלל אינם נאסרים בגיל צעיר (Clinard, 1944). בקבוצה זו נמצא כאלה אשר ביצעו עבירות חמורות (רצח, תקיפה וכדומה), על פי רוב בשל לחץ ממוקד ובשל הנסיבות. למעשה, מדובר באפיזודה חד פעמית.

בשל קשיי זיהוי והגדרות לא חד משמעיות של מסוכנות, מושגים - כמו עברייני קריירה, עבריינים מסוכנים, עבריינים מועדים, עבריינים אלימים, עבריינים כרוניים ועבריינים רצידיביטים - משמשים בערבוביה (חסין, 1987). עדיין אין הסכמה לגבי המשתנה

הקריטי המודד קריירה עבריינית ומגדיר אותה: מספר מעצרים, מספר תיקים, מספר הרשעות וכדומה.

מקובל לכמת את הקריירה העבריינית לסוגיה על פי מספר מדדים:
אינטנסיביות העבריינות (חסין, 1989);
משך העבריינות (התמדה) (חסין, 1989; לזר, 1982);
התגובה החברתית בניסיון להכחדתה של הקריירה העבריינית (כליאה) (חסין, 1989);
סוג העבירות (Frum, 1958; Roedbuck, 1967) תוך הדגשת סוג עבירה אחת (בלעדיות)
לעומת עבירות מגוונות (לזר, 1982).

חשוב לציין כי לא נמצא קשר בין משך העבריינות לבין סוג העבירות, ולא נמצא קשר בין בלבדיות העבירה לבין מידת ההתמדה (לזר, 1982).
בישראל לא נמצאו דפוסי קריירה עבריינית בקרב עבריינים (שוהם, רהב וסגל, 1975; לזר, 1982). כמו כן, התמדה ובלעדיות אינן מאפיינות את אוכלוסיית האסירים שנבדקה (לזר, 1982), ובה 17% מהאסירים עסקו באותו סוג עבירות במשך כל הקריירה שלהם (לזר, 1982). ממצא נוסף הוא שרוב האסירים בישראל לא הסתגלו למסגרות נורמטיביות בטרם נאסרו, והמעט שהשתלבו במסגרות (8%) מאופיינים בשיעור גבוה של התמדה בעבריינות. מכאן הסיק לזר (1982), שמי שחסרים יציבות במסגרות חברתיות נורמטיביות, הם גם חסרי יציבות בעבריינות.

חסין (1989) בדקה עבריינים, שהוגדרו 'מועדים', והגיעה למסקנה שמרביתם (80%) נוטים לעסוק בעבריינות אינסטרומנטלית ומזדמנת ובעיקר בעבירות רכוש. לא חל שינוי איכותי בדפוסי העבריינות שלהם וגם לא נמצאה עלייה בחומרת העבירות (Hassin and Haviv, 1989). עם זאת, ניתן לנבא אינטנסיביות של עבריינות ואת משך הקריירה העבריינית על פי גיל תחילת העבריינות (חסין, 1989). בישראל נמצא שהדור הראשון להגירה ושירות בצה"ל (גם שירות חלקי) קשור ביחס הפוך מובהק לאינטנסיביות המאסר ולאורכו. סיכויו של צעיר להמשיך בקריירה פלילית תקופה ארוכה, או לבצע עבירות באינטנסיביות רבה, דומה בישראל למדינות שונות בארצות הברית (Tittle,

;1987 ,West) ובלונדון (1978 ,Hamparian et al. ;1972 ,Wolfgang et al. ;1980
(1977 ,West and Parrington).

מרבית החוקרים בדקו דפוסי קריירה עבריינית בקרב עבריינים שנחשבו עבריינים מצליחים ומקצועיים. הם הוגדרו עברייני קריירה, אך לא נבדקו דפוסי קריירה אצל עבריינים רגילים. בנוסף לכך, קיימים חילוקי דעות לגבי השאלה האם המושג 'קריירה' הוא בר שימוש לגבי כל העבריינים, או רק לגבי עבריינים מסוימים (לזר, 1982). מאחר שרוב המחקרים נעשו על קבוצה מסוימת של עבריינים, לא ניתן להכליל את ממצאיהם. אמנם גלוק וגלוק (1940, Gleuck and Gleuck) בדקו מדגמים גדולים, אך הם לא בדקו את ממד הבלעדיות ולא התייחסו לדפוסים דיפרנציאליים בקריירות עבריינות על פי סוגי עבירות.

לסיכום, נמצא קשר בין קריירה עבריינית לבין פרמטרים אחרים שקשורים בהסתגלות למאסר ובחזרה אליו. נמצאו רמת פריזוניזציה גבוהה אצל מי שהתחיל בעבריינות בגיל צעיר (1973, Thomas); וקריירה עבריינית כמנבא הטוב ביותר של מועדות (Gendreau, 1995; Zamble and Porporino, 1990; Gendreau et al., 1996).

התמכרות

בתחילת שנות האלפיים אובחנה עלייה תלולה במספר האסירים המכורים לסמים (דו"ח שנתי, שירות בתי הסוהר, 2000). מכאן, שאצל שיעור גבוה של האסירים ההתנהגות קשורה בהתמכרות בכלל ובהתמכרות לסמים בפרט. לאור זאת, ראוי להכיר את התופעה, להבין אותה ולבדוק כיצד היא קשורה לדרך ההסתגלות למאסר. התמכרות מוגדרת כלהיטות יתרה אחרי משהו (אבן-שושן, 1990) וכמצב קיומי שמבוסס על צורך פסיכולוגי קומפולסיבי, ועל דחף לא נשלט לביצוע פעולה לא רציונלית (Webster Dictionary, 1983). המילה הלועזית המתארת התמכרות, 'addiction', באה מהשורש הלטיני 'addicere' שמתייחס לנטייה חזקה לכל סוג התנהגות, טובה או רעה (Warburton, 1985). הרופא הגרמני לוינשטיין, שתיאר לראשונה בשנת 1877 את ההתמכרות לאופיום, ראה בה תאווה אנושית בדומה לעישון, להימורים, לתאוות בצע,

למיניות יתרה וכדומה (Berridge and Edward, 1987). עד סוף המאה התשע עשרה, רוב הרופאים ראו בהתמכרות תאווה חולנית, הרגל או פגם מוסרי (Isbell, 1958). המאה העשרים העניקה למילה 'התמכרות' משמעות חדשה של מחלה בלתי נשלטת (Levin, 1978).

התמכרות היא מערכת מווסתים קוגניטיביים ואמוציונליים, הבנויה על התניות ומבטאת מאמץ של פרט להסתגל לצרכים פנימיים וחיצוניים, כמו ביטחון והקלה בכאב, בדרך של חוויה (Peele, 1985). מדובר בדפוס התנהגותי סתגלני (Khantzian, 1985; 1980; Gold, 1980) שמייצג סגנון התמודדות קבוע (Peele, 1985), וקשור גם לנטייה גנטית תורשתית שמופעלת בעקבות התנסות (טייכמן, 1989). על פי המודל ההתנהגותי, ההתמכרות קשורה ללמידת הרגלים שמבוססת על התנהגויות חוזרות, הנותנות סיפוק מיידי ומקלות על מצבי לחץ ועל מנגנון התמודדות חלש. התמכרות היא התנהגות שבנויה על נטייה להרס עצמי, וסגורה במסגרת של התניות קלסיות (Marlatt and Gordon, 1985).

פיל (Peele, 1985) טוען כי האדם מתמכר לחוויה ללא קשר לאמצעים להשגתה. לכל סוג של חוויה יכולה להיות התמכרות. בהיעדר חוויה זו, המכור חש תגובות גמילה טראומטיות. מדובר בהתנהגות קיצונית, דיספונקציונלית ומזיקה, שהיא חלק מהאקולוגיה של הפרט והוא אינו יכול לוותר עליה.

אדם מוגדר כמכור כאשר הוא מתנהג כמכור, הוא מעיד על עצמו שהוא מכור (Peele, 1985; Primm, 1977; Glaser, 1974; Gay et al., 1973) ואינו יכול לשלוט בהתנהגותו ההתמכרותית (Marlatt and Gordon, 1985). הקריטריונים לקביעה אם אדם הוא מכור, חייבים להתבסס על סוג ההתנהגות, על מידת הנזק שנגרם לפרט, ועל תפיסת הפרט שהתנהגות זו חיונית לתפקודו, ושהימנעות ממנה משפיעה על המערכת החברתית פסיכולוגית ופיזיולוגית שלו (Peele and Brodsky, 1981; Peele, 1975).

תהליך ההתמכרות לסמים מתפתח בשלושה שלבים (טייכמן, 1989; Peele, 1985):

- חשיפה לחוויה שקשורה בהתנהגות או בחומר הפסיכואקטיבי.
- למידה של דפוס התנהגות, בדגש על רווח פסיכולוגי, שמשמש כחיזוק חיובי ומביא את האדם חזרה להתנהגות על בסיס התניה והרגל.
- היווצרות יחסי תלות עם התנהגות או חומר. בהיעדר החוויה, המתח והחרדה עולים ומתבטאים בתהליכים גופניים ופסיכולוגיים, והמכור מחפש אחר חוויה זו כדי לזכות ברווח ובהקלה.

התמכרות אינה תופעה חד ממדית, אלא תופעה המורכבת מגורמים רבים (טייכמן, 1989; שוהם ואח', 1987):

- **גורמים תרבותיים** (Vailant, 1983; Glassner and Berg, 1980; Epstein, 1977; Blum and Blum, 1969; Blum, 1969; Bales, 1946);
- **גורמים חברתיים** (Clark, 1982; Kandel, 1978; Jessor and Jessor, 1977; Cahalan and Room, 1974; Schachter and Singer, 1962; Becker, 1953);
- **גורמים מצביים** (Falk et al., 1983; Tang et al., 1982; Robins et al., 1975; Robins et al., 1974);
- **גורמים טקסיים** (Solomon, 1977; Jarvik, 1973; Jarvik et al., 1970);
- **גורמים התפתחותיים** (Peele, 1983; O'Donnell et al., 1976; Cahalan and Room, 1974);
- **גורמים אישיותיים** (Lang, 1983; Peele, 1983; Spotts and Shontz, 1982; Robins et al., 1980; Wishnie, 1977; Peele and Brrodsky, 1975; Cahalan and Room, 1974; Chein et al., 1964; Kolb, 1962);
- **גורמים קוגניטיביים** (Heather et al., 1983; Marlatt, 1982; Engle, 1973; Zinberg, 1974; Demming and Reid, 1974; Williams and Schachter, 1972; Lennard et al., 1971; Lindesmith, 1968; and Singe, 1962).

אינטראקציה בין הגורמים השונים קשורה בסוג ההתמכרות, בעוצמתה וגם ביכולת של הפרט להתמודד עם התופעה. למשל, גורמים חברתיים, המצטרפים לגורמים אישיותיים ומצביים, מביאים את האדם בסופו של דבר להתמכרות. ראוי לציין שגורמים אלה קשורים גם לבעיית העבריינות, וקיים קשר בין עבריינות לבין התמכרות לסמים.

קיימות שלוש תפיסות עיקריות בחקירת הקשר שבין עבריינות לבין סמים:

עבריינות גוררת שימוש בסמים.

שימוש בסמים גורר עבריינות.

שתי התופעות נובעות מגורם שלישי (Chamber, 1974).

הדעה הרווחת כיום היא שעבריינות קודמת לשימוש בסמים, והסמים מגבירים את העבריינות (טייכמן, 1989; בן יהודה, 1990; סבה וארנפלד, 1988; פרידמן ופאר, 1968; בן-יהודה, 1986; Hammersley et al., 1989; Miller and Wiersema, 1985).

עם זאת, גם עבריינות וגם שימוש בסמים מייצגים התנהגויות סוטות. לכן, הם יאומצו כל אחד בנפרד או שניהם יחד על ידי מי שיש לו נטייה לסטייה (Johnston et al., 1978).

חוקרים רבים מזהים גורמים אטיולוגיים משותפים לעבריינות ולהתמכרות לסמים (Haggerty et al., 1989; Hammersley et al., 1978; Spott and Schonts, 1976). שיעור גבוה של עבריינות נמצא בקרב מכורים להירואין בתקופות של שימוש פעיל, לעומת שיעור נמוך בתקופות של אי שימוש בסם זה (Johnson et al., 1985; Ball et al., 1983). הוכח, שככל שעולה שיעור המשתמשים בסמים, כך עולה רמת הפשיעה (Inciardi et al., 1994; Datesman, 1981).

יתר על כן, מעורבות בסמים ממוקדת בקרב אסירים פליליים, שעוסקים בכך כחלק מאורח חיים עברייני. על פי נתונים ממשטרת ישראל, שדומים לנתוני פשיעה בארצות הברית, העבריינים שמכורים לסמים מחולקים כך: 50% שפוטים בגין סחר בסמים, 40% בגלל עבריינות רכוש ו-40% בשל זנות (הוועדה הבין משרדית, 1983).

התפשטות מגיפת הסמים, בשנות השבעים של המאה הקודמת, הביאה לעלייה בשיעור המשתמשים בסמים והמכורים להם, ולעלייה בשיעור הפשיעה בתחום עבירות הרכוש והסמים (טייכמן, 1989). בשנת 1988 16% מהאסירים ריצו מאסר בגין עבירות סמים (דו"ח שנתי שירות בתי הסוהר, 1988), לעומת 45.6% בשנת 1999 (דו"ח שנתי שירות בתי הסוהר, 2000)¹. שיעור גבוה מקרב האסירים בישראל משתמש בסמים, ומרביתם מוגדרים כמכורים לסמים (שירות בתי הסוהר, 2000). שיעור זה גבוה ביחס לאוכלוסייה הכללית (ברנע ואח', 1990). יתר על כן, למעלה ממחצית מהאסירים דיווחו על צריכת אלכוהול בשכיחות גבוהה (שירות בתי הסוהר, 2000; ברנע ואח', 1990), בדומה למצב בבתי הכלא בארצות הברית (Peters et al., 1998). הממצא המדאיג ביותר הוא כי 58% מקרב אלה שאינם משתמשים בסמים כלל דיווחו על שימוש באלכוהול (שירות בתי הסוהר, 2000).

מכאן ניתן להסיק, שבכלא נמצאת אוכלוסייה ייחודית של מכורים לסמים ולהתנהגויות אחרות (הימורים, מין ועוד), המאובחנים בתחלואה בשכיחות גבוהה פי שניים מאשר באוכלוסייה הכללית (Brochu et al., 1999). העבריינות מהווה 'פתרון' לקושי בהתמודדות עם בעיות (אדד, 1989; שוהם ואח', 1987), עם רגשות אשם ועם הצורך להיענש (אייכהורן, 1972; שוהם ואח', 1987; פרויד, 1920). האבחנה הקלינית של העבריינים היא על פי רוב הפרעות אישיות כמו: אישיות גבולית, אישיות אנטי חברתית ואישיות היסטריאית. בדומה לעבריינות, גם התמכרות מהווה 'פתרון' לבעיות רגשיות קשות ולקושי בהתמודדות (טייכמן, 1989). גם האבחנה הקלינית של המכורים לסמים היא על פי רוב הפרעת אישיות כמו אישיות תלותית והתמכרות לחומרים פסיכואקטיביים (DSM IV, 2000)².

מתמכר הוא מי שמאופיין ב'מועדות להתמכרות', דהיינו, בעל אישיות שמאופיינת בתכונות בעלות פוטנציאל גבוה להתמכרות (Gendreau and Gendreau, 1970). אישיות זו מאופיינת בתלות, בחוסר עצמאות, בכניעות, בפסיביות ובסף תסכול נמוך (Kaplan and Sadock, 1981; Barnes, 1977; Fenichel, 1945).

¹ שירות בתי הסוהר לא ביצע סקר דומה בשנים האחרונות.

² **DSM IV**: ספר המפרט אבחנות פסיכיאטריות המחייבות את קהיליית הפסיכיאטרים והפסיכולוגים.

שימוש בסמים או חוויה אחרת מהווים אמצעי להשגת סיפוק, לביטחון ולקבלה. זוהי דרך התמודדות עם הקשיים בחיים (Khantzian et al., 1974), המשמשת אמצעי ל"טיפול עצמי" (טייכמן, 1989).

התמכרות נובעת מלמידה חברתית דינמית, שבה חוויה מספקת תגמול חיובי בטווח הקצר, אך היא מזיקה ליכולת התמודדות תקינה בטווח הארוך. חוויה זו משמשת למכור הוכחה לקיומו (Peele, 1985). לדוגמה, בהתמכרות למין כמו בהתמכרות לחומרים, המכור זקוק לפעולה המינית כדי להגיע לסיפוק ולהרגיש נורמלי. הוא מנסה לשלוט בהתנהגותו החוזרת וחש ייאוש בעקבות כישלון. בהתמכרות לאוכל לא מדובר ברעב, אלא באיבוד שליטה ובהתמודדות עם מצבי רוח.

בהיעדר החוויה ולמרות הנזק שהיא גורמת לו, עובר המכור תסמונת גמילה, שמתבטאת בחוסר שקט נפשי, בכאבי ראש, בעלייה בכמות האוכל, בשינויים בהתנהגות ובמצב החברתי, המקצועי או בהתנהגויות אחרות. כך קורה גם בהתמכרויות אחרות, כמו: התמכרות לקניות, התמכרות לאינטרנט ועוד (Illinois Institute for Addiction Recovery, 2000).

מנקודת מבט אקזיסטנציאליסטית, התנהגות התמכרותית מספקת לכאורה פתרון לחוסר המשמעות, לתסכול קיומי, לריקנות פנימית שמתבטאת בדיכאון או בהתמכרות, למשל, יחסי מין ללא אבחנה ופשע (לוקאס, 1988).

המכור מחפש חוויה הנותנת לו תחושה של 'being', שאינה ניתנת להשגה בדרך אחרת והופכת להכרח. כך נוצר 'מעגל החוויה' המשמר את עצמו (Peele, 1985). מאחר שמדובר בהתנהגות דיספונקציונלית, החזרה לחוויה מפריעה להתמודדות תקינה, וההתמכרות הופכת האמצעי היחיד לשליטה על רגשות ולמוקד לתפיסה העצמית (Peele and Brodsky, 1975). המכור רודף אחר החוויה וסובל בהיעדרה (Rollnick and Heather, 1982; Marlatt; 1978, Peele and Brodsky; 1975, Herman and Polivy; 1975).

בתגובותיה להתמכרות, הופכת הסביבה המיידית של המתמכר למערכת שמשמרת את ההתמכרות ומזינה את המשכה. התהדקות היחסים בין המכור והתמכרותו פוגמת ביחסי המתמכר עם המערכת החברתית שהוא חי בה. מתחילים להיווצר יחסי תלות בין מערכת זו לבין החוויה, ולכל אחד במערכת יש 'תפקיד' ששומר על הסטטוס קוו. נוצרים יחסים של התמכרות (Co dependency) שמשפיעים על הסביבה החברתית של המכור (1976, Wegscheider-Cruss ; 1988, Bradshaw ; 1989, Beattie).

מאפייני האסירים בישראל

השתייכות חברתית

בשנת 2012 היו כלואים בישראל 19,657 אסירים, מהם 64% אסירים פליליים (עצורים ושפוטים) ו-36% אסירים שנשפטו בגין עבירות נגד ביטחון המדינה (עצורים ושפוטים). מקרב האסירים הפליליים, 26.8% שפוטים לראשונה והשאר, 73.2%, במאסר שני ולמעלה מזה (מועדות) (נתוני שירות בתי הסוהר, 28.6.2012).

בסקירת הספרות נמצא שתפיסת השתייכות חברתית היא גורם משמעותי בהתנהגות אסירים (Onojehorho and ; 1990, Zamble and Porporino ; 1996, Gendreau et al.) ; 1990, Cavan ; 1962, Irwin and Cressey ; 1973, Thomas ; 1977, Bowker ; 1986, Bloom ; 1962, Haffernan ; 1972). היא משקפת את האוריינטציה של האסירים בכלל (Bowker ; 1977, Thomas ; 1973, Heffernan ; 1972, Cavan ; 1962) ומקובלת כבסיס למיון אסירים לקבוצות (Haffernan ; 1972, Cavan ; 1962).

כמחצית מהאסירים בישראל תופסים את עצמם 'כנורמטיביים' וכמחצית תופסים את עצמם 'כעבריינים' (גולדברג, 2003). האסירים שתופסים את עצמם כ'נורמטיביים' מאופיינים בפריזוניזציה מסוג חסך, וברמת פריזוניזציה נמוכה. הסתגלותם למאסר ממוקדת בחסכי המאסר (מודל החסך) ובהטמעה נמוכה של נורמות עברייניות. אסירים אלה פחות עבריינים והקריירה העבריינית שלהם היא חדגונית ומאופיינת במספר מאסרים נמוך. בהשוואה לאלה התופסים עצמם כ'עבריינים', הם מאופיינים בתלות שיתופית נמוכה ובסגנון התמודדות קוגניטיבי גבוה יותר (גולדברג, 2003). השתייכות נורמטיבית משקפת התנהגות חברתית קונפורמית, כלומר, קבלת של כללי המערכת הפורמלית, של חוקיה ושל הנורמות הנהוגות בה. עבור אסירים אלה, המאסר הוא חוויה קשה בשל המסגרת הכוללנית וצמצום תחומי החיים שבשליטתם. יחד עם זאת, בשל סגנון ההתמודדות הקוגניטיבי, הם מצוידים בכלים שמאפשרים להם להשתלב ולמצוא דרכים אפקטיביות לפתרון בעיותיהם בכלא. חיזוק למסקנה זו יש בממצא המראה, שבקבוצה זו שיעור הניסיונות האובדניים והפגיעות העצמיות נמוך.

אסירים אלה הם לרוב ללא רקע עברייני. עם הגיעם לכלא הם נפגשים עם ערכים עבריינים השונים ממערכת הערכים שלהם. החברה העבריינית אינה קבוצת התייחסות עבורם, ויש להם אוריינטציה כלפי סגל בית הסוהר יותר מאשר ביחס לחברת האסירים. בדרך כלל אסירים אלה נמנעים מיצירת קשרי חברות עם אסירים אחרים, במטרה לסיים את המאסר ולא להסתבך. לכן, הם בודדים יותר בכלא, תחושת הנתק מהחברה חזקה יותר והחסך החברתי שלהם קשה יותר לעומת האסירים שקבוצת התייחסות שלהם היא העבריינים. ובכל זאת, האסירים האלה מצליחים על פי רוב להתארגן למציאות החדשה ללא משברים קשים.

לעומת זאת, האסירים שתופסים את עצמם כ'עבריינים' מאופיינים בקריירה עבריינית רבגונית, במספר מאסרים גבוה, ברמת פריזוניזציה גבוהה ובפריזוניזציה מסוג ייבוא. הסתגלותם של אסירים אלה למאסר ממוקדת בנורמות העברייניות שרכשו בטרם נאסרו, והשתייכותם העבריינית משקפת עמדות של תת תרבות עבריינית (גולדברג, 2003).

תת תרבות אסירים ניזונה מתת תרבות עבריינית ומהווה חלק ממנה (Bowker, 1977), לכן, השתייכות לתת תרבות זו מקלה עליהם את הפנמת נורמות ההתנהגות בכלא ומאפשרת השתלבות קלה יותר בחברת האסירים. ערכים עבריינים, התנהגויות ונורמות בכלא הם חלק מסגנון החיים. הם נובעים מצרכים פסיכולוגיים, המהווים המשך להתנהגות עבריינית שהחלה טרום המאסר. לאסירים אלה יש חברים עבריינים, ולרוב הם מנותקים מהחברה החיצונית הרגילה מחוץ לכלא. ככל שהנתק מהחברה גדול יותר, כך תהיה רמת הפריזוניזציה שלהם גבוהה יותר (Thomas, 1973). מבחינה חברתית, הסתגלותם בכלא היא טובה (Slosar, 1978).

קיימים הבדלים מהותיים בין הקבוצות השונות בכלא וקיימת מתיחות ביניהן בשל אוריינטציות שונות כלפי הממסד. למרות זאת, מתקיימת בין חברי הקבוצות אינטראקציה פונקציונלית באמצעות פריזוניזציה מסוג חסך, שמהווה מכנה משותף לכלל האסירים. זהו כנראה ההסבר לתיאורים השונים של המערך החברתי בכלא כמערכת של בודדים, כמערכת חברתית סימביוטית (Clemmer, 1958) או כמערכת

חברתית בעלת סולידריות גבוהה (Durkheim, 1947). ההבדלים בתיאורים נובעים מנקודות התייחסות אחרות למציאות בכלא, על פי הקבוצות השונות. אסירים 'עבריינים' מאופיינים בפריזוניזציה גבוהה מסוג ייבוא ושייכים ל'תת תרבות של גנבים' ול'תת תרבות אסירים'. לעומת זאת, אסירים 'נורמטיביים' מאופיינים בפריזוניזציה גבוהה מסוג חסך. הם שייכים לתת תרבות קונבנציונלית ולגיטימית ולא הטמיעו את ערכי החברה העבריינית בהיותם בכלא (גולדברג, 2003; Irwin and Cressey, 1962).

התמכרות ותלות שיתופית

בקרב אסירים בישראל נמצאה רמה בינונית וגבוהה של תכונת התלות השיתופית, נתון המצביע על בעיית התמכרות בקרב אסירים בישראל (גולדברג, 2003). בספרות המחקרית נמצאה תלות שיתופית גבוהה בקרב מכורים לסמים לפני התמכרותם (Wegscheider-Cruss, 1976) ובקרב מטופלים בקהילות טיפוליות (בשה, 1994). אולם, מאחר שתכונת התלות השיתופית מהווה בסיס לקיומה של התמכרות, הימצאותה בשכיחות גבוהה בקרב אסירים מצביעה על התמכרות. תמיכה לכך יש בעובדה, שקיים שיעור גבוה של מכורים לסמים ו/או לאלכוהול בקרב האסירים (שירות בתי הסוהר, 1994; 2000).

תכונת תלות שיתופית נמצאה אצל למעלה ממחצית מהאסירים, והיא מבחינה באופן מובהק בין קבוצות האסירים. רמה גבוהה ביותר של תלות שיתופית מאפיינת 'עבריינים מועדים', בעוד שהרמה הנמוכה ביותר מאפיינת את קבוצת ה'לא עבריינים' (גולדברג, 2003).

המערכת החברתית בכלא משפיעה על חיי האסירים שחיים בה (Bowker, 1977), בדיוק כמו שמשפיעות המשפחה והקהילה (טייכמן, 1989). תכונת התלות השיתופית משמשת בכלא כ'דבק חברתי' לצורת חיים דיספונקציונלית שבנויה מהתנהגויות פתולוגיות וקומפולסיביות, במטרה לשרוד (Wegscheider-Cruss, 1985).

ההתמכרות מתחזקת בעקבות הטקסים והחיים החדגוניים והשגרתיים (Peele, 1985). מכאן נובע שחיי האסירים מושפעים מהשילוב בין מסגרת החיים המונוטונית של בית הסוהר (גופמן, 1973) לבין התנהגות התמכרותית חוזרת ודיספונקציונלית (דר ואח', 2002) שבבסיס קיומה של תלות שיתופית.

רמת פריזוניזציה גבוהה מסוג חסך אצל כל האסירים (גולדברג, 2003) מלמדת על הקושי והסבל הכרוך בחסכי המאסר. בשל החסך, מתחזקת התלות השיתופית בכלל ומתחזקת התלות בחוויה הממכרת בפרט. צמצום משאבים חומריים ורגשיים מביא לתלות באחרים, ומתחזק הצורך בתמיכה כדי לחוש ביטחון. כך נוצר בכלא מצב, שהתלות השיתופית בו יוצרת מערכות בין אישיות בתוך מסגרת מוסדית. הן בנויות על כפייה ועל צמצום מרחבים אישיים, ומחזקות את התלות בחוויה הממכרת.

סגנון התמודדות

סגנון התמודדות, ובעיקר סגנון התמודדות קוגניטיבי, יוצר מובחנות בין קבוצות האסירים והוא קשור לסוג הפריזוניזציה. נמצא ש-56% מהאסירים מאופיינים ברמה גבוהה של סגנון התמודדות רגשי, ו-69% מהאסירים מאופיינים ברמה גבוהה של סגנון התמודדות קוגניטיבי (גולדברג, 2003).

סגנון התמודדות הוא תכונה אישיותית, שמתפתחת באמצעות תהליכי התפתחות אישיותיים ואינטראקציה עם הסביבה. לכן, ראוי להיעזר בגורם זה להבנת התנהגות בכלא ולבניית תכניות טיפול מתאימות.

עבריינים מועדים ו'עבריינים מסוכנים' מאופיינים בסגנון התמודדות רגשי, אלא שהפער בין רמת סגנון ההתמודדות הרגשי לבין סגנון ההתמודדות הקוגניטיבי קטן. ניתן להסיק שאסירים אלה נוטים להתמודד גם בסגנון קוגניטיבי וגם בסגנון רגשי. לעומת זאת, 'עבריינים מקצועיים' ו'לא עבריינים' מאופיינים ברמה גבוהה של סגנון קוגניטיבי, והפער אצלם בין שני הסגנונות הוא גדול. מכאן, שאצל אסירים אלה יש לסגנון ההתמודדות הקוגניטיבי השפעה גדולה על קביעת דרך ההסתגלות בכלל ועל ההסתגלות למאסר בפרט.

על פי ממצאי המחקר (גולדברג 2003) ניתן להניח שרוב האסירים, למעט 'לא עבריינים', מגיעים לכלא בשל קשיי התמודדות עם המציאות מחוץ לכלא, בדומה למסקנות מחקרם רחב ההיקף של זמבל ופורפורינו, שם נמצא קשר בין סגנון התמודדות רגשי, התמכרות, התנהגות עבריינית וסגנון חיים עברייני (Zamble and Porporino, 1990). אסירים המאופיינים בסגנון התמודדות רגשי מתמודדים עם בעיותיהם בדרכים לא פונקציונאליות גם בכלא, אלא שאופי ההתנהלות בבית הסוהר מכתוב להם את דפוסי החיים, ואינו מותיר בידם כמעט אפשרות בחירה. כתוצאה מכך, תפקוד האסירים האלה טוב יותר בכלא מאשר מחוצה לו, ולכאורה נדמה כי יכולת ההתמודדות שלהם משתפרת. מאחר שאסירים אלה נעזרים בגורמים חיצוניים בפתרון הבעיות, מבנה החיים בכלא הופך עבורם לגורם מסייע בארגון הפנימי של חייהם, כפי שהשימוש בסמים מסייע לאחרים להתמודד עם בעיות וכפי שעושות התנהגויות אחרות כמו הרס עצמי (פגיעות עצמיות או ניסיונות אובדניים).

סוג פריזוניזציה

כל האסירים סובלים מחסכי מאסר ומאופיינים בפריזוניזציה גבוהה מסוג 'חסך', ובנוסף לכך חלק מהאסירים מאופיינים גם בפריזוניזציה גבוהה מסוג 'ייבוא' (גולדברג, 2003).

מודל החסך אינו מבחין בין הקבוצות, שכן כל האסירים אופיינו בפריזוניזציה גבוהה מסוג חסך (גולדברג, 2003). כלומר, כל האסירים חשים כאבי מאסר או סובלים בגללו, שכן הכלא הוא 'אי של עוני' (Fish, Williams and Suttler, 1974; Suttler, 1968). לכל האסירים יש צורך בסיפוק צרכים ובהשלמת חסרים שמחייבים אותם להתארגנות מתאימה. חלקם מוצאים פתרונות יעילים כמו עבודה, לימודים וכדומה, ואחרים פתרונות לא יעילים כמו סמים והתמכרויות אחרות.

לעומת זאת, מודל הייבוא מבחין בין קבוצות האסירים (גולדברג, 2003). אסירים שהם 'עבריינים מקצועיים' ו'עבריינים מסוכנים' מאופיינים בפריזוניזציה גבוהה מסוג ייבוא, לעומת 'לא עבריינים' ו'עבריינים מועדים' שמאופיינים בפריזוניזציה נמוכה יותר מסוג

ייבוא. מודל הייבוא הוא הדומיננטי בהשפעתו על ההסתגלות למאסר, מאחר שהוא מאפשר אבחנה בין דרכי ההסתגלות השונות. מודל זה מייחס השפעה על התנהגות במאסר לגורמים שנרכשו טרום המאסר, כמו תפיסת השתייכות חברתית, עמדות ונורמות שקשורות לסוציאליזציה ומאפיינים אישיותיים כמו תלות שיתופית וסגנון התמודדות.

בקרב אסירים 'נורמטיביים' רמת פריזוניזציה מסוג חסך, הגבוהה לעומת פריזוניזציה מסוג ייבוא, משמשת עדות לקשיים הגדולים יותר בהתמודדות עם מאפייני המוסד והניתוק מהקהילה. בקרב אסירים 'עבריינים', פריזוניזציה מסוג ייבוא מהווה אמצעי להתמודדות עם המאסר, והיא משמשת אותם בהסתגלות לחיים בכלא.

רמת הפריזוניזציה

כל האסירים עוברים תהליך של פריזוניזציה, אך נמצאו הבדלים ברמת הפריזוניזציה על פי השתייכות חברתית ועל פי חלוקה לקבוצות אסירים.

השתייכות חברתית מהווה גורם חשוב בהתנהגות האסירים, שכן תפיסה עבריינית ואורח חיים עברייני מתבטאים ברמת פריזוניזציה גבוהה. אסירים שתופסים את עצמם כ"עבריינים" ובעיקר 'עבריינים מקצועיים', מאופיינים ברמת פריזוניזציה גבוהה בהשוואה לבעלי תפיסה חברתית נורמטיבית (גולדברג, 2003). ממצא זה מנוגד למסקנות בספרות המחקרית, שמייחסות רמת פריזוניזציה דומה לכלל אוכלוסיית האסירים, ללא קשר להשתייכות החברתית שלהם טרום המאסר.

ממצא מעניין במיוחד הוא רמת פריזוניזציה גבוהה בקרב 'עבריינים מסוכנים' לעומת רמת פריזוניזציה נמוכה בקרב 'עבריינים מועדים' (גולדברג, 2003). 'העבריינים המסוכנים' הם כאלה שהתפיסה החברתית שלהם היא נורמטיבית. אסירים אלה מסתגלים טוב למאסר בשל האוריינטציה שלהם לממסד. יחד עם זאת, כנראה שקיימת אצלם גם קבלה של כללי העולם העברייני.

לעומתם, אסירים 'מועדים' מתקשים להסתגל למאסר חרף תפיסת השתייכות העבריינית שלהם. בשל יכולת ההתמודדות הנמוכה שלהם, הם מתקשים בכך בדיוק כפי

שהם מתקשים מחוץ לכלא. רמת ההסתגלות הנמוכה שלהם משתקפת בריבוי פגיעות עצמיות, בריבוי ניסיונות אובדניים ובשיעור גבוה של מכורים בקבוצה זו בהשוואה לקבוצות אחרות.

'עבריינים מקצועיים' מסתגלים טוב למאסר, שכן הם מיומנים באורח חיים עברייני כבר מחוץ לכלא, והם מצליחים לפעול במישור הגלוי מול הארגון הפורמאלי ובמישור הסמוי עם חבריהם העבריינים. אסירים אלה יודעים לחיות בכלא.

במספר מחקרים נבדקה רמת פריזוניזציה בשלבי המאסר השונים, ונמצאה רמה גבוהה בשלב השני של המאסר (סלונימסקי, 1981, Wheeler ; 1961, Clemmer, 1958). לעומת זאת, בישראל לא נמצאו הבדלים בעמדות כלפי בית הסוהר בין אסירים בשלבי מאסר שונים (סלונימסקי, 1981).

מיון אסירים לקבוצות על פי ההסתגלות למאסר

למיון אסירים לקבוצות יש מטרות תיאורטיות, כמו הבנה והמשגה תיאורטית ובחינת דרכים למניעת עבריינות או למניעת מועדות, ומטרות מעשיות, כמו הגדרה ומדידה של צרכי האסירים כדי למצוא דרכים ומשאבים לסיפוק צרכים אלה בכלא באופן אפקטיבי (Toch, 1992).

טוך (Toch, 1992 ; 1975a) טוען שלאסירים בקבוצות דומות יש דרך הסתגלות דומה, והם שורדים את המאסר באותה דרך. לדבריו, בעיות ההסתגלות למאסר הן נדירות ומצויות רק בקבוצות של אנשים רגישים במיוחד.

כל קבוצה שנבדקה במיון אסירים לארבע הקבוצות על פי הקריירה העבריינית: עבריין מועד, 'עבריין מקצועי', 'עבריין מסוכן', 'לא עבריין' (חסיין, 1987 ; Inciard, 1975 ; Thomas, 1973 ; Heffernan, 1972 ; Reckless, 1937 ; Sutherland, 1937 ; Cavan, 1962), מאופיינת בדרך הסתגלות שונה שמסבירה את גורמי החזרה של חבריה למאסר ואף מאפשרת ניבוי מועדות. כל אחת מדרכי ההסתגלות הללו משקפת שילוב אחר של פרמטרים טרום המאסר ובתקופת המאסר.

קבוצה א': 'עבריינים מועדים' שהם אסירים שמאופיינים בהסתגלות התמכרותית עם מועדות

בקבוצה זו נמצאים 'עבריינים מועדים', 'הרגליים', 'מכורים' החוזרים למאסר לעתים קרובות. הם חסרי יכולת התמודדות בעיקר בשל בעיות התמכרות. אסירים אלה תופסים עצמם כ'עבריינים'. הם מאופיינים בסגנון התמודדות רגשי, מעדיפים להיות בחברת עבריינים אחרים ומדווחים על מספר גבוה של חברים עבריינים. הם מורשעים במגוון רחב של עבירות, חווים מספר רב של מאסרים בהשוואה לקבוצות אחרות ותקופת המאסר המצטברת שלהם היא הממושכת ביותר.

אסירים בקבוצה זו מאופיינים בתלות שיתופית גבוהה ביותר ובשיעור גבוה ביותר של מכורים (95.7%), בעיקר לסמים (91.7%). ההתנהגות התמכרותית שלהם מתחילה לפני המאסר (ברנע ואח', 1990; סבה וארנפלד, 1988; סתר, 1999) ומהווה פריזונוציאה שמשפיעה על דרך ההסתגלות למאסר.

הציפייה היא שבגלל השתייכותם לתת תרבות עבריינית ובשל מספר המאסרים הרב בעברם, הם יהיו רגילים לחסכים במאסר, אולם הממצאים מצביעים באופן מפתיע על כך שבהשוואה לקבוצות אחרות הם מאופיינים בפריזונוציאה הגבוהה ביותר מסוג חסך. עם זאת, רמת הפריזונוציאה שלהם היא הנמוכה ביותר, בניגוד למצופה.

נתונים אלה מצביעים על מספר אפיונים יחודיים לקבוצה זו: למרות תפיסת ההשתייכות הכללית העבריינית שלהם, הם סובלים בכלא מחסכים ומכאבי המאסר, כנראה מאחר שהם חסרי כישורים וחסרי יכולת התמודדות. אפיון זה מציב אותם בתוך הכלא כקבוצה החלשה ביותר, אשר ציר חייה נע סביב ההתמכרות. החסך בסמים מצטרף לחסכים האחרים, מוסיף סבל על חייהם בכלא ומקשה על הסתגלותם.

רמת פריזונוציאה נמוכה מצביעה על העובדה שלמרות השתייכותם העבריינית והקריירה העבריינית שלהם, הם סובלים באופן מפתיע מקשיי הסתגלות למאסר מההיבט של נורמות התנהגות עברייניות. אסירים אלה אינם נעזרים בנורמות עברייניות כדי להסתגל למאסר, כנראה בשל התנהגות התמכרותית ובעיקר בשל ההתמכרות לסמים. בשל היותם מכורים לסמים, הם אינם מתייחסים לנורמות העברייניות כשם שאינם מתייחסים לנורמות לגיטימיות. על מנת להשיג סמים, מוותרים האסירים המכורים על כל העקרונות החברתיים והאישיים, והדאגה לסם הופכת להיות מוקד חייהם.

תלות שיתופית גבוהה, היעדר סמים והיעדר יכולת התמודדות דוחפים את האסיר המכור להיאחז בחוויה שמספקת ביטחון והקלה מהקשיים בחיים בכלל ובמאסר בפרט, גם אם הקלה זו מדומה. תלות שיתופית בתוך מסגרת חברתית שבנויה על כפייה ודיכוי, יוצרת רשת של מערכות יחסים פתולוגיות שמשמרות את עצמן. המשאבים בכלא מוגבלים, הכללים נוקשים, התאים קטנים וסגורים, הצפיפות גבוהה בדרך כלל והחיכוך בין האנשים גבוה. בתנאים אלה מתפתחות מערכות יחסים שבנויות על יחסי תלות בין

האסירים. יחסי התלות באים לידי ביטוי בחילופין של משאבים כלכליים, חברתיים ורגשיים, תוך הדחקת רגשות והתמודדות עם כאב ודחייה עד כדי התפתחות יחסים של התמכרות. לאסירים אלה הכלא הוא 'בית קבוע' והאסירים האחרים הם ה'משפחה'. בשל חוסר קשר רגשי ומאחר שהדמויות 'חסרות פנים' וזהות אישית, שחרור או הצטרפות אסירים חדשים אינם משפיעים על התחושות הללו. יחסי התלות האלה מספקים חוויה קיומית בעלת עוצמה פנימית חזקה, שהופכת את השהייה בכלא לחוויה המספקת הקלה ושחרור ממצוקות אישיות. כל אלה יוצרים את ההתמכרות למאסר בקרב האסירים בקבוצה זו.

החוויה בכלא היא טוטלית, היא מורכבת מסדר יום אינטנסיבי, שמגדיר בכל חלק מהיממה פעילות שמחייבת את האסיר. היא כוללת הרגלים ופעולות טקסיות שחוזרות על עצמן. היא מושפעת מהשעון הביולוגי שמתכוון בהתאם לסדר היום ולטקסים, כמו גם מהחיכוך המתמשך עם הסגל ועם האסירים האחרים. עבור האסירים בקבוצה זו, הכלא הוא המקום היחיד שבו הם מתקבלים. לכן, הוא הופך להיות מרכזי בחייהם. חובב (1963) טוען שאסירים משוחררים חוזרים למאסר כדי לברוח מהבדידות שלהם מחוץ לכלא. הסתגלותם למאסר מבוססת על ההקלה שבשהייה בכלא, ותפיסת ההשתייכות החברתית נעשית לא רלוונטית. כל אלה משמרים ומחזקים את התלות שלהם בכלא, ולכן, גם את ההתמכרות למאסר.

בעקבות ממצאים כמו סגנון התמודדות רגשי, שיעור גבוה של מכורים לסמים, פריזוניזציה גבוהה ביותר מסוג חסך ובעיקר רמת פריזוניזציה נמוכה, ניתן להניח שבקבוצה זו יימצאו אסירים שמוגדרים 'טעוני הגנה', כאלה ששיתפו פעולה עם השלטונות או הסתכסכו עם אסירים אחרים וקיים צורך להגן עליהם. שיעור גבוה מהם מכורים לסמים (שירות בתי הסוהר, 1994). אסירים אלה 'יושבים על הגדר', שהרי מצד אחד אינם מקובלים בחברה העבריינית, מאחר שבגדו בקוד ההתנהגות המקובל על אסירים, ומצד שני אינם מקובלים בחברה הנורמטיבית בהיותם עבריינים (שירות בתי הסוהר, 1994; גולדברג, 1991). קבוצה זו מפתחת תלות במקום היחיד שמספק להם הגנה וביטחון, ותכונת התלות השיתופית מאפשרת **התפתחות והתמכרות לחויית המאסר**.

האסירים ששייכים לקבוצה זו אמנם רוצים להשתחרר מהמאסר, רצון שניתן לדמות למכור לסמים שמבקש להיגמל מהתמכרותו, אך רצונות אלו הם בגדר פנטזיה בלתי מושגת. בדומה למכור שחוזר להשתמש בסמים, כך גם אסיר כזה יחזור למאסר וימשיך בהתנהגות המזיקה, למרות הידיעה שהחזרה למאסר משבשת את יכולתו לקיים אורח חיים נורמלי מחוץ לכלא. בדידותו של האסיר המכור מחוץ לכלא ותחושת ההשתייכות בכלא, יוצרות אצלו משיכה חזרה אל הכלא, במטרה לחוש הקלה מהמצוקה ומהבדידות שהוא חווה בחוץ.

נראה, שהגורם הדומיננטי שמשפיע על תהליך ההסתגלות למאסר בקבוצה זו הוא תכונת התלות השיתופית. המכור למאסר חוזר למאסרים רבים ומבצע עבירות מסוגים שונים על רקע הצורך בסמים, כאשר החזרה למאסר מבטאת את ההתנהגות הקומפולסיבית המאפיינת את המכור ומשמרת התנהגות התמכרותית.

אסירים אלה מבצעים עבירות כדי לחזור למאסר. כבר נאמר, שמאחר שהכלא מספק את מחסורם, ומאחר שהמכורים חווים את המוסד כגורם המארגן את אישיותם ומצליח להשליט סדר בחייהם, הם מתפקדים בו טוב יותר. החזרה למאסר היא פועל יוצא של המעגל הקרימינוגני המשולב במעגל החוויה. הכלא הוא תחנה במעגל חייהם של אסירים אלה (Zamble and Porporino, 1990; Hefernan, 1972), החוזרים למאסר בשל התמכרותם לחוויית המאסר.

קבוצה ב': 'עבריינים מקצועיים' שהם אסירים שמאופיינים בהסתגלות על פי סגנון חיים עברייני עם מועדות

בקבוצה זו 'עבריינים מקצועיים' שמזדהים עם האידיאולוגיה של 'תרבות הנגד' העבריינית, ומנהלים אורח חיים עברייני. הם מאופיינים אמנם בסגנון התמודדות קוגניטיבי, אולם תבניות החשיבה שלהם מעוותות כתוצאה מסוציאליזציה עבריינית או מהפרעות אישיות כמו פסיכופתיות, אגוצנטריות, נרקיסיזם וכדומה. מדובר בחשיבה שפועלת על פי 'היגיון של עבריינים'. חשיבה שבנויה על היגיון פנימי, המוביל למסקנות שמבוססות לכאורה על היגיון ועל מציאות חברתית, אך למעשה המסקנות מתבססות

על פרשנויות סוטות מהנורמה החברתית המקובלת. במקום חשיבה משנית לוגית, מופיעה אצלם חשיבה ראשונית, שמתאפיינת בחוסר התחשבות בזמן, במרחב בצורה ובנסיבות. הם מרבים להשתמש במנגנוני התקה ומתקשים בחשיבה מושגית מופשטת. ניתן לראות זאת בהכללות, בהסקת מסקנות, בהיקשים ובדימויים, בשאלות ובפתגמים. לעתים, החשיבה שלהם כה מופשטת עד שהיא מנותקת מהקשרים מציאותיים ונשמעת כפסיאודו פילוסופיה (אליצור ואח', 1995). אסירים אלה אף חושבים שהתנהגותם ועמדותיהם נכונים וצודקים במונחים שלהם ולא של 'הנורמטיביים', ויש להם את ההצדקות הפנימיות לחיות נגד חוקי החברה הרחבה.

אצל חברי קבוצה זו המבחין בין אישיות עבריינית לבין אישיות לא עבריינית הוא התחום הקוגניטיבי. העברייין רואה עצמו נישא מעל הזולת, כשהוא מבסס את חשיבתו על תפיסות לא הגיוניות, שמאפשרות לו לחוש עליון. עבריינים כאלה משתמשים במכניזם של הכחשה בשכיחות גבוהה. לעתים קרובות, העברייין יכול להיות בעל חוש הסתגלות מצוין המאפשר לו להבחין בין בני אדם שונים ולעמוד על טיבם, ולא לבחון את עצמו ולבקר את עצמו (אדד, 1989) העברייין הוא בעל תפיסה סלקטיבית של המציאות. מכיוון שמבנה 'האנני' שלו לקוי גם מערכת הערכים שלו לקויה ופגומה, אף שיש לו 'מערכת ערכים' המיוחדת לו (אדד, 1989).

הסתגלותם של אסירים מקבוצה זו למאסר ממוקדת בפריזוניזציה גבוהה מסוג ייבוא וברמת פריזוניזציה גבוהה. בכלא הם ממשיכים באורח חיים עברייני והסתגלותם טובה, אלא שגם הם חשים בחסכים ובכאבים שמציב המוסד הסגור והטוטלי. הם מאופיינים בתלות שיתופית בינונית, המצביעה על התמכרות ומשתלבת עם העובדה ששיעור גבוה מהם מגדירים עצמם כמכורים, ומדווחים על התמכרות לסמים. כנראה שזוהי הסיבה לקריירה עבריינית מגוונת ולמספר המאסרים הגבוה, בניגוד לתיאורם בספרות (חסין, 1987; Cavan, 1962).

'עבריינים מקצועיים' עברו שינוי במשך השנים, שכן השימוש בסמים היה מחוץ לתחום בקבוצה זו. בספרות נמצא שהתנהגות עבריינית קודמת אצלם לשימוש בסמים. מאחר שממצאי המחקר מצביעים על יסוד התמכרותי בקבוצה, ניתן לשער שחוויות ההתמכרות בקרבה קשורה לאורח חיים עברייני שמלווה במתח ובריגוש גבוה. התנהגות

עבריינית מספקת להם צרכים פסיכולוגיים ומשמשת עבורם דרך לעקיפת החרדה (אדד, 1989). היא מעניקה גם הקלה בהתמודדות עם קשיים חברתיים ועם תסכולים פסיכולוגיים לא מסופקים. לכן, ייתכן שמדובר בהתמכרות להתנהגות עבריינית ולחוויה המלווה אורח חיים זה.

'עבריינים מקצועיים' מוצאים הצדקות לאורח חיים עברייני ומתקשים לחדול ממנו גם כשהם רוצים. ידוע שתת תרבות עבריינית בנויה על פיקוח חברתי נוקשה ודורשת מהעברין אורח חיים המחייב גיוס של כל משאבי האדם, המשאבים החומריים והמשאבים הפסיכולוגיים. הפסקת עבריינות היא משימה קשה וכמעט בלתי אפשרית, הן בשל הרווחים הפסיכולוגיים שיש לעברין והן בשל המחויבות החברתית התובענית וה'לא משחררת'. קיימת מגמה חברתית של עבריינים, בינם לבין עצמם, שמונעת או מפריעה לשחרר עבריינים ממחויבותם אחד כלפי השני. כדי שעברין ישתקם, עליו להדוף את חבריו העבריינים על מנת שלא ישיבו אותו לפעילות עבריינית. יכולת ההתנגדות של עברין כלפי חבריו היא נמוכה ביותר. לכן, רבים מהעבריינים לא מצליחים לחזור למוטב. התנהגות זו דומה להתנהגות משפחת המכור שמפריעה לו להיגמל (Beattie, 1989; Wegscheider-Cruss, 1976).

בנוסף לכך, ניתן לשער שקירבה יתרה של עבריינים לסמים מובילה אותם לשימוש מזדמן בהם, אשר בסופו של דבר עלול להתפתח לתלות. תלות שיתופית ברמה בינונית מצביעה על מועדות להתמכרות בקרב אסירים בקבוצה זו. לעתים תכופות ממלאת ההתמכרות לסמים את תפקיד ההתמכרות לעבריינות. הדבר בולט במיוחד בקרב מכורים לסמים שנגמלו מהם אך המשיכו בעבריינות. אסירים שחזרו למאסר דיווחו על קושי להפסיק את אורח החיים העברייני, ועל המשיכה לחזור לחיים המאפיינים את תת התרבות העבריינית.

חשוב לציין שעל פי ממצאי המחקר, קבוצה זו מאופיינת בהתנהגות אובדנית ובביצוע פגיעות עצמיות באופן גבוה יחסית לקבוצות האחרות (גולדברג, 2003). התנהגות זו מבטאת את הפער בין הממד הקוגניטיבי המאפיין אסירים אלה, לבין הממד הרגשי. 'העבריינים המקצועיים' חיים בכלא תקופות ממושכות המסתכמות בשליש מחייהם הבוגרים לפחות. סגנון ההתמודדות הקוגניטיבי אינו מסייע להם בהתמודדות עם חסכי המאסר בשל הנורמות העברייניות שלהם. מחוץ לכלא, האסירים האלה פותרים את

בעיותיהם באמצעות עבריינות, אבל בכלא 'כלי' זה אינו יעיל והם חסרים יכולת התמודדות אפקטיבית עם חסכי המאסר. מצוקתם זו באה לידי ביטוי בריבוי ניסיונות אובדניים ובפגיעות עצמיות.

המועדות בקבוצה זו מאופיינת במספר גבוה יחסית של מאסרים, מספר הגבוה מזה של לא עבריינים' ונמוך יותר ממספר המאסרים של קבוצת ה'עבריינים המועדים'. האסירים שהם 'עבריינים מקצועיים' חוזרים למאסר כפועל יוצא מסגנון החיים ומההשתייכות לתת תרבות עבריינית, וכנראה גם בשל התמכרות לחויית העבריינות, שתוצאותיה הן חזרה למאסר כחלק מהסיכונים המקצועיים.

קבוצה ג': 'עבריינים מסוכנים' שהם אסירים שמאופיינים בהסתגלות נורמטיבית עם מועדות

בקבוצה זו נמצאים 'עבריינים מסוכנים' שהרקע שלהם לביצוע העבירות הוא אקספרסיבי (Radzinowicz and Hood, 1981). אסירים אלה באים על פי רוב מרקע נורמטיבי, וביצוע העבירה בא לפתור להם בעיות רגשיות שהם אינם מסוגלים לפתור בדרכים נורמטיביות. הם מאופיינים ביציבות במסגרות לימוד ועבודה כביטוי לאורח חיים נורמטיבי מחוץ לכלא.

בקבוצה זו קיים יסוד התמכרותי, שמתבטא ברמת תלות שיתופית בינונית. הקריירה העבריינית שלהם היא חד גונית, אך בשל מספר קטן במדגם לא ניתן היה לבדוק את סוג העבירה המאפיין את הקבוצה (גולדברג, 2003). עם זאת, מאחר שנמצא כי קבוצה זו מאופיינת בסוג עבירה אחד, ניתן לשער שהתמכרות קשורה לעצם העבירה ולא לסגנון חיים עברייני או לצורך לחזור לכלא כמו בקבוצות עבריינים אחרות. המשך חקירת תכונה זו בקרב עברייני מין תסייע להבנת מרכיב ההתמכרות בקרב אסירים אלה. ראוי לציין שכבר נאמר שעבריינות מין נובעת מהתנהגות התמכרותית (אתגר, 1997).

ההסתגלות למאסר של אסירים בקבוצה זו משלבת את שני המודלים ונמצאה מידה דומה של פריזוניזציה מסוג חסך ושל פריזוניזציה מסוג ייבוא. נראה שאסירים אלה מסתגלים למאסר גם בשל מאפיינים עבריינים שהיו בהם טרם מאסרם (מודל הייבוא)

וגם סובלים מחסכי המאסר (מודל החסך). הם מאופיינים ברמת פריזוניזציה גבוהה, ומכאן נראה שההסתגלות של אסירים מסוג 'העברייין המסוכן' קשורה בחיים בעלי כפילות ערכית. למרות תפיסת ההשתייכות החברתית הנורמטיבית, קיימת הפנמה של ערכי תת תרבות האסירים. אסירים בקבוצה זו מאופיינים ברמת פריזוניזציה גבוהה לעומת קבוצות 'לא עבריינים' ו'עבריינים מועדים', וברמת פריזוניזציה נמוכה לעומת קבוצת 'העבריינים המקצועיים' (גולדברג, 2003). ממצאים אלה עומדים בניגוד לממצאי המחקר של סלונימסקי (1981) שבו עברייני מין שהם 'עבריינים מסוכנים', אופיינו ברמת פריזוניזציה גבוהה יותר מאשר שודדים שהם 'עבריינים מקצועיים'. הבדלים אלה ניתן להסביר בשינויים שחלו בבתי הסוהר ובתרבות האסירים במהלך השנים שחלפו מאז מחקרה של סלונימסקי.

דריסקול (Driscoll, 1952) טוען שאסירים בעלי רמת פריזוניזציה גבוהה דומים במרכיבי אישיותם לאוכלוסייה הנורמטיבית מחוץ לכלא. נראה שמדובר באוכלוסיית אסירים שהיא גם 'נורמטיבית' וגם בעלת מאפיינים עבריינים. ייתכן שכפילות זו קשורה לגורמים נפשיים, שגרמו לביצוע עבירה ובעת המאסר משפיעים על הפנמת קוד האסיר. אסירים אלה מצליחים לתפקד טוב במאסר, כנראה על רקע היכולת שלהם לתפקד בתוך מסגרת. ייתכן גם שעל פי תפיסת האסיר ה'מסוכן', יש הבדל בין הגדרה של התנהגותו מחוץ לכלא (אני תופס את עצמי כלא עברייין) לבין ההסתגלות למאסר תוך הפנמתם של ערכי תת תרבות אסירים. אסירים אלה מבודדים על פי רוב משאר האסירים, אין להם חברים עבריינים, הם אינם מרגישים בנוח בחברת האסירים ולעתים קרובות הם נדחים על ידי אסירים אחרים בגלל סוג העבירה. לכן, ראוי להמשיך ולחקור נקודה זו. הכפילות שמתבטאת בביצוע עבירות, יחד עם הגדרה עצמית לא עבריינית, חוזרת על עצמה גם בכלא. כאסירים, הם מנהלים אורח חיים כפול - של שיתוף פעולה עם השלטונות הפורמליים מצד אחד, ושיתוף פעולה עם האסירים מצד שני. יחד עם זאת, הם מתקשים לחיות בכלא, עובדה שמתבטאת בשיעור גבוה ביותר של ניסיונות אובדניים, ובשיעור גבוה של פגיעות עצמיות.

המועדות בקבוצה זו מתבטאת, כמצופה, במספר בינוני של מאסרים ביחס לקבוצות האחרות. שיעור האסירים מקבוצה זו נשאר יציב גם במאסר ראשון וגם במאסרים חוזרים. כלומר, אסירים אלה הופכים למועדים בשל התמכרות לסוג עבירה.

ראוי לשוב לציין שבשל מיעוט הנבדקים, יש להתייחס למאפייני קבוצה זו רק כאל כיווני חקירה חדשים.

קבוצה ד': 'לא עבריינים' שהם אסירים שמאופיינים בהסתגלות נורמטיבית ללא מועדות

בקבוצה זו אסירים 'לא עבריינים' שמאופיינים בנורמות התנהגות נורמטיביות, וביצוע העבירה לגביהם הוא אפיזודה חולפת או תוצאה של נסיבות חד פעמיות (חסין, 1989). מדובר בקבוצה גדולה שלמעלה ממחצית חבריה שפוטים למאסר ראשון. ייתכן שחלק מהם תופסים עצמם כנורמטיבים בשלב זה של חייהם, שכן זהו מאסרם הראשון, אך תפיסה זו עשויה להשתנות אם יחזרו למאסרים נוספים. השילוב בין תפיסה חברתית נורמטיבית לבין סגנון התמודדות קוגניטיבי מספק לאסירים אלה את היכולת לראות במאסר מסגרת חדשה, אשר ניתן להתמודד איתה תוך כדי חיפוש כלים מתאימים. רמת ההשכלה שלהם גבוהה (גולדברג, 2003), ומהווה חיזוק ליכולותיהם. בהשוואה לקבוצות האחרות הם מאופיינים גם ביציבות רבה ביותר בעבודה מסודרת טרום המאסר.

בטרם נאסרו, גילו אסירים אלה יכולת טובה להשתלב במסגרות נורמטיביות ולתפקד באופן מקובל. לזר (1982) טוען שהשתלבות במסגרות נורמטיביות לפני מאסר קשורה בסוג אחד של עבירה. קבוצה זו מאופיינת, כמצופה, בקריירה עבריינית חד גונית באופן מובהק לעומת הקבוצות האחרות, ויחד עם זאת אין סוג מסוים של עבירה שמאפיין את חבריה. הם מאופיינים בתלות שיתופית נמוכה באופן מובהק מאשר בקבוצות אחרות (גולדברג, 2003). לאסירים אלה יש יכולת טובה ביצירת יחסים בין אישיים ללא תלות, ויכולת הינתקות מחברת האסירים תוך כדי התנגדות לפיקוח החברתי הלא פורמלי והנוקשה.

הסתגלות למאסר בקבוצה זו מאופיינת ברמת פריזוניזציה נמוכה ביותר בהשוואה לקבוצות האחרות. רמת פריזוניזציה מסוג חסך גבוהה אצלם לעומת רמת פריזוניזציה מסוג ייבוא, כלומר, קיימת אצלם הפנמה נמוכה של קוד האסיר, וההתמקדות היא בחסכים של המאסר. ניתן להוסיף לכך את העובדה שבקבוצה זו נמצא שיעור מתמכרים נמוך באופן מובהק מאשר בשאר הקבוצות (גולדברג, 2003), עדות לכך שהם מגייסים

כוחות פנימיים להתמודדות עם המאסר. הם מאופיינים בהסתגלות נורמטיבית ובהבנה שהמאסר הוא מסגרת זמנית שראוי להתמודד עם מרכיבה ולחזור בהקדם לחברה.

בקבוצה זו נמצאה מועדות נמוכה בהשוואה לקבוצות אחרות, ושיעור האסירים בקבוצה זו במאסר השני ומעלה נמוך משמעותית לעומת שיעורם במאסר הראשון. מכאן, שרוב האסירים בקבוצה זו אינם חוזרים למאסר. ייתכן גם שאם ישובו למאסר ויפתחו בקריירה עבריינית, ישתנו אצלם פרמטרים חשובים והם ישתייכו לקבוצה אחרת של אסירים. שינוי כזה יכול לנבוע משינוי בתפיסת ההשתייכות החברתית, משינוי בהגדרה העצמית כמכור, מהעמקת הקריירה העבריינית או מהתנהגות התמכרותית. כמו כן, ייתכן שיש גורמים נוספים שלא נבדקו במחקר זה, אשר עשויים להשפיע על החזרה למאסר.

ראוי לציין שקבוצה זו מובחנת מקבוצות אחרות במרכיב מרכזי והוא התלות השיתופית הנמוכה. ביטוי לכך ניתן לראות בעובדה שרק 47% מקרב 'לא עבריינים' הגדירו עצמם כמכורים ו-39.8% דיווחו על התמכרות לחומרים פסיכואקטיביים. ייתכן שקבוצה זו מורכבת משתי קבוצות משנה: קבוצה אחת של עבריינים, שהם אכן 'לא עבריינים', ועבירתם היא חד פעמית; וקבוצה שנייה של עבריינים מועדים שזהו מאסרם הראשון ולמעשה מדובר בתחילתה של קריירה עבריינית. הם יחזרו למאסר, ומקומם ישתנה עם הזמן ויהיה בקבוצות האחרות.

דרכי ההסתגלות למאסר

דרכי ההסתגלות למאסר נחקרו ותוארו בספרות הקרימינולוגית (Heffernan, 1972; Irwin, 1970; Glaser, 1964; Garabedian, 1963; Cavan, 1962; Schrag, 1961; Barton, 1959), אולם עד כה כמעט שלא נבחנו הגורמים שמביאים את האסיר לבחור בדרך מסוימת ולא בדרך הסתגלות אחרת.

כיצורים חברתיים נמצאים בני האדם באינטראקציה מתמדת עם הסביבה שמשפיעה על התנהגותם. מאפייני אישיות משפיעים אף הם על התנהגותו של אדם ועל דרכי התמודדותו עם מאפייני הסביבה החברתית שלו. כתוצאה מכך, הסתגלותו קשורה לנתוניו האישיים שהתגבשו במהלך התפתחות אישיותו ובמהלך הסוציאליזציה שעבר. כך גם לגבי האסירים שמגייסים את המשאבים הפנימיים שלהם כדי להתמודד ולהסתגל למאסר, שמהווה לגביהם את הסביבה החברתית, תכופות לזמן ממושך, ולעתים משמש לחלק מהם בית.

נמצאו שתי דרכים עיקריות להסתגלות למאסר (גולדברג, 2003): בקרב למעלה מרבע (27.7%) ממשותפי המדגם נמצאה הסתגלות נורמטיבית שמאפיינת אסירים 'לא עבריינים' שעבירתם היא חד פעמית; והסתגלות התמכרותית שמאפיינת אסירים 'עבריינים מועדים', 'עבריינים מקצועיים' ו'עבריינים מסוכנים', שעבירותיהם חוזרות ונשנות, מקיפה ומאפיינת למעלה ממחצית (68.3%) מאוכלוסיית המדגם.

הסתגלות התמכרותית

אסירים שמאופיינים בדרך הסתגלות זו מגיעים לכלא בעקבות התנהגות עבריינית שנובעת מהמערכת הערכית, החברתית, ההתנהגותית והאישיותית שלהם. מערכות אלו משמשות אותם גם במהלך שהותם במאסר.

נמצא שיעור גבוה של מכורים בקרב האסירים (גולדברג, 1998; 2003; שירות בתי הסוהר, 1994; 2000). לכן, ניתן להצביע על התמכרות כעל תופעה שכיחה בקרב אסירים.

בעקבות טוך (Toch, 1992) שטוען שהאסירים מגייסים את המבנה החברתי של בית הסוהר לסיפוק הצרכים הפסיכולוגיים, יש לבחון כיצד האסירים מגייסים את המבנה החברתי של בית הסוהר כדי לספק את צרכי ההתמכרות הפיזיולוגית והפסיכולוגית שלהם.

ההתמכרות היא התנהגות אנושית כפייתית, שמאופיינת בהרס עצמי (Peele, 1985), והיא תולדה של תהליך של למידה חברתית שמורכב מאלמנטים תרבותיים, אישיים ומצביים (Peele, 1980). למעשה, כל התנהגות אנושית יכולה להפוך להתמכרותית (Peele, 1985), ובעשור האחרון רווחת הנטייה להחיל במסגרת ההגדרה של התנהגויות התמכרותיות גם התנהגויות כמו קניות וצפייה בטלוויזיה, ולא רק התמכרויות לחומרים מסוכנים או להתנהגויות הרסניות אחרות (Peele, 1985; Illinois Institute for Addiction Recovery, 2000).

התמכרות היא דרך הסתגלות בעלת סגנון קבוע של התמודדות, שבנוי על קיצוניות פתולוגית הרסנית לפרט ולסביבתו (Peele, 1985). מדובר בהסתגלות חברתית פסיכולוגית שפותרת לכאורה את בעיותיו האישיותיות של המכור, הנובעות מחסכים פסיכולוגיים כמו חסך באהבת אם (Rado, 1993). ההתמכרות מסייעת למכור לשמר את תקופת הילדות ולהימנע מקונפליקטים של מבוגרים (Chein et al., 1964; Winick, 1962), היא מאפשרת לו לעקוף חרדות באמצעות טקסים שמשמשים תחליף קבוע ומוכר לכוחות פנימיים שחסרים לו, כמו שליטה עצמית (Falk et al., 1983; Zinberg et al., 1977), והופכת להכרח קיומי עבורו. אדם הנוטה להתמכרות זקוק לחוויה הממכרת כדי למלא את הריק בתוכו, ימצא את הדרך להשגתה (Peele, 1985).

מרכיב מרכזי בבחירת החוויה הממכרת הוא עוצמתה והשפעתה על שינוי במצב הרוח ובתחושותיו של המכור (Peele, 1985). החוויה הממכרת אינה מקרית, שכן אנשים מתמכרים לחוויות שמספקות מענה מתאים לבעיות ספציפיות. למשל, המכור לאכילה זקוק לפיצוי פסיכולוגי; המהמר זקוק לאינטנסיביות ולמתח; והמכור לסמים יתמכר לסוג סם מסוים, על פי הצורך שלו בהתעוררות או ברגיעה. הגורמים שמשפיעים על

בחירת אובייקט ההתמכרות הם גורמים חברתיים, משפחתיים, תרבותיים ואתניים (Peele, 1985). חיילים אמריקנים התמכרו לסמים בוויטנאם, שם הסם היה זמין וענה לצרכים הפסיכולוגים שלהם. כשחזרו לארצם, חלקם הפסיקו את השימוש בסם. אחרים החליפו את חווית ההתמכרות בהתנהגות התמכרותית אחרת (Robins et al., 1980; Robins et al., 1975).

מרכיב נוסף שחשוב להזכירו, הוא מעבר מחוויה ממכרת אחת לחוויה ממכרת אחרת. מכורים להרואין ולאכזהול עשויים לעבור להתמכרות למתדון, לאכילה, לריצה או לכל התנהגות התמכרותית אחרת. יתרה מזאת, אדם יכול להיות מכור לכמה התנהגויות בו זמנית (Robins et al., 1975). יש שהחליפו התמכרות לסמים בהתמכרות לרשתות חברתיות, בהצטרפות לקבוצות דתיות או בארגונים אחרים (Waldorf, 1983; Wille, 1983; Tuhfeld, 1983).

על פי הספרות, למכורים ולעבריינים יש אבחנה קלינית דומה. הם מאופיינים בהפרעות אישיות כמו אישיות גבולית, אישיות אנטי-סוציאלית ואישיות היסטוריונית, כאשר אצל מכורים נמצאה גם הפרעת אישיות תלותית (אליצור ואח', 1995; DSM IV, 2000). בשתי הקבוצות מדובר באישיות רב בעייתית שנמצאת בחיכוך עם החוק, כזו שמתפתחת עקב בעיות התפתחות של האישיות ויחסי אובייקט לקויים (DSM IV, 2000). עבריינות מהווה 'פתרון' לקושי להתמודד עם בעיות חיים (אדד, 1989; שוהם ואח', 1987), והתמכרות מהווה 'ריפוי עצמי' לקשיי החיים (טייכמן, 1989). על פי הגדרות ה-DSM IV (2000) 74% מהאסירים הם בעלי הפרעות תלות (Peters et al., 1998). קיימות שלוש קבוצות שונות, שביסוד ההתנהגות של כל אחת מהן נמצאת חוויה התמכרותית שונה (גולדברג, 2003):

- ההתמכרות למאסר אצל אסירים שהם 'עבריינים מועדים';
- התמכרות לעבריינות אצל אסירים שהם 'עבריינים מקצועיים';
- התמכרות לעבירה ספציפית אצל אסירים שהם 'עבריינים מסוכנים'.

התמכרות למאסר אצל אסירים שהם 'עבריינים מועדים'

שיעור גבוה של אסירים מגיע למאסר עם בעיית התמכרות כמו שימוש בסמים, התמכרות להימורים או להתנהגויות אחרות (Heffernan, 1972; Cavan, 1962). כלומר, מלכתחילה מדובר באלו שהסתייעו בהתנהגות התמכרותית מחוץ לכלא, כדי להתמודד עם חרדות ועם בעיותיהם האישיות (Falk et al., 1983; Zinberg et al., 1977; Becker, 1953). האסירים האלה מאופיינים ב'קריירה' עבריינית מגוונת, בתפיסת השתייכות חברתית עבריינית, בסגנון התמודדות רגשי, בתלות שיתופית רבה, במספר מאסרים גבוה ובתקופת מאסר מצטברת ארוכה ביותר.

DSM IV (2000) מגדיר התמכרות בהתייחס לתלות בחומרים פסיכו-אקטיביים, כשהיא מחייבת לפחות שלושה סימפטומים מתוך שבעה במהלך שנה. סבילות, תסמיני גמילה ותלות פיזית אינם קריטריונים הכרחיים (דר ואח', 2002). בהשוואה בין הגדרה קלינית של התמכרות לחומרים לבין הסימפטומים המופיעים בהתמכרות למאסר, נמצאו כמעט כל הסימפטומים (למעט אחד אשר לא נבדק מחקרית) (ראו לוח מס' 1). נובע מכך שלפי הגדרת ה-DSM IV (2000) ניתן להתייחס להתמכרות למאסר כאל התמכרות כהגדרתה הקלינית.

לוח מס' 1 : אבחנת התמכרות למאסר על פי הגדרת התמכרות ב-DSM IV
(2000, DSM IV)

תלות בחומרים	פירוט הסימפטומים והמקורות
סבילות (לא הכרחי)	<ul style="list-style-type: none"> • הגברת העבריינות עם השחרור (חסין, 1989) • מספר גבוה של מאסרים (Hefernan, 1972; Cavan 1962, גולדברג, 2003) • מאסר מצטבר ארוך (חסין, 1989, גולדברג, 2003)
תופעות גמילה (לא הכרחי)	<ul style="list-style-type: none"> • פיל (Peele, 1985) מציין שקיימת תסמונת גמילה גם בהתמכרות למין, להימורים והתנהגויות התמכרותיות אחרות • תחושת בדידות לאחר השחרור (חובב, 1963)
התנהגות רב לפעילות התמכרותית	<ul style="list-style-type: none"> • שליש מחייהם הבוגרים שוהים במאסר (סתר, 1999) • עוסקים בעבריינות (חסין, 1989; 1987) • עם שחרורם עוסקים בפעילות שמחזירה אותם למאסר
ויתור או צמצום פעילויות אחרות	<ul style="list-style-type: none"> • שהייה בכלא מונעת עיסוקים אחרים, ולאחר השחרור הם מבצעים עבירות וחוזרים לכלא • הם חסרי יכולת לבצע תפקידים קונבנציונליים של מבוגרים (Cordilia, 1983) • הם חסרי יכולת למלא תפקידים חברתיים (Zamble and Porporino, 1990)
כי ייתכן שימוש למרות הידיעה שהשימוש מזיק	<ul style="list-style-type: none"> • העבריין ממשיך לעסוק בעבריינות למרות שהוא יודע שייאסר (חסין, 1989) • חוזרים למאסר למרות שידעו שזה מזיק לחייהם (Hefernan, 1972; Cavan, 1962)
אי יכולת למלא מחויבויות	<ul style="list-style-type: none"> • אסירים משוחררים עוסקים בעבריינות בשכיחות גבוהה (חסין, 1989) • אין רצף תפקודי (לזר, 1982)
הסתבכות עם החוק	<ul style="list-style-type: none"> • ביצוע עבירות יוצר חיכוך עם גורמי האכיפה ועם גורמי משפט ובסופו של דבר מוביל למאסר (חסין, 1989, 1987)
המשך שימוש למרות בעיות חברתיות ואישיות	<ul style="list-style-type: none"> • שיעור החוזרים למאסר גבוה למרות הבעיות הכלכליות משפחתיות ואישיות שהמאסר מביא בעקבותיו
תשוקה לחומר	<ul style="list-style-type: none"> • לאחר השחרור יש געגוע למאסר (חובב, 1963). • הנושא לא נבדק מחקרית

השהייה במאסר היא חוויה בעלת עוצמה, שמשפיעה על האסיר בכל תחומי חייו. האסיר נתון לשליטה מוחלטת של המסגרת המוסדית ונמצא תחת מעקב אינטנסיבי של המערכת החברתית הפורמלית והלא פורמלית. האווירה הייחודית בכלא מגייסת את כל חושיו של האסיר: ריחות, רעשים ייחודיים (מפתחות, טריקת דלתות, כריזה וכדומה) ומראות אופייניים לסביבת הכלא. השעון הביולוגי של האסיר מתאים את עצמו למעגל החיים הייחודי ולצרכים פסיכולוגיים נוספים שנובעים מחסכי המאסר (מודל החסך). החשדנות והדריכות מתגברות בשל מלחמת קיום מול אסירים אחרים על מעמד, על כוח ועל צרכים חומריים (כולל אספקת סמים) ובשל מלחמת קיום מול סגל ששולט מכוח סמכות מוסדית ומכוח צרכיו האישיים של הסוהר.

אסירים שמגיעים למאסר עם פרידיספוזיציה להתמכרות, תלות שיתופית וחוסר יכולת התמודדות מחפשים בכלא חוויה שתספק להם הקלה. כבר במאסר הראשון, במפגש עם חווית המאסר, נוצר הבסיס למועדות. המאסר מספק להם 'תרופה' לבעיית ההתמכרות לסמים (בכלא מקבלים האסירים טיפול תרופתי או טיפול נפשי לגמילה מסמים, או שהיעדר הסמים מביא לגמילה זמנית), וגם "תרופה" לבעיה הראשונית אשר בגינה התחילו להשתמש בסמים - הקושי להתמודד עם החיים מחוץ לכלא. החיים בכלא במסגרת טוטלית מספקים לאסירים מסגרת מאורגנת ביותר שפועלת באופן שיטתי וידוע מראש; חיי שגרה המלווים בטקסים ייחודיים כמו: ספירה בזמנים קבועים מספר פעמים ביום, ארוחות בזמנים קבועים, זמן קבוע לטלפון, זמני טיול וכדומה; רוב ההחלטות נעשות בעבורם והם מקבלים את צרכיהם באופן סדיר וקבוע. החיים בכלא מאפשרים להם 'בריחה' מהחיים שמחוץ לחומות, בדיוק כמו החוויה שסיפקו להם הסמים מחוץ לכלא, מנוס מהחופש. בנוסף לכך, המכורים הם חסרי גבולות ומוקד שליטה פנימי (סטירלינג, 1995; Marlatt, 1978), והשליטה המוחלטת בכל תחומי החיים בכלא מהווה בסיס מובהק לקשר בין הצורך של המכור לבין בחירת החוויה הממכרת.

בדרך כלל עבריינים אלה הם בודדים, חסרי קשרים חברתיים מחוץ לכלא, שכן הם חיים תקופות ממושכות בניתוק מהחברה ורוב חבריהם עבריינים. המסגרת החברתית בכלא (אסירים וסוהרים) מקבלת אותם כפי שהם. נראה שזאת הסיבה לכך ששיעור גבוה מהם מבטא עמדות חיוביות כלפי המאסר (Zamble and Porporino, 1990; Bondeson, 1989). יחד עם זאת, שילוב בין מערכת חברתית סגורה שמתנהלת בצפיפות גבוהה

ובמשטר של דיכוי לבין תכונת תלות שיתופית גבוהה, מביא להתפתחות יחסי תלות פתולוגיים. חברת האסירים 'לוכדת' את האסירים המועדים ברשת סבוכה של קשרים חברתיים ומפריעה ליציאתם ממנה, בדיוק כפי שמשפחת המכור לסמים מפריעה לו בתהליך גמילה (Westermeier, 1999; Wegscheider-Cruss, 1985; 1976).

מאחר שחלק ניכר מהאסירים שוהה בכלא כשליש מחייו הבוגרים (סתר, 1999; חסין, 1989), הופכת המערכת החברתית בכלא למסגרת חיים קבועה. החיים בכלא דומים לחיים במשפחת המכור (גופמן, 1973; Kupers, 1976) והדיכוי בכלא דומה לדיכוי במשפחת המכור (Subby, 1984). הדחקת כאב, פחד, חרדה, דיכאון ואשמה ואיתה גם חיים מאורגנים במשפחת המכור (Wegscheider-Cruss, 1976), דומים לתיאור החיים בכלא (Kupers, 1976). כמו המכור, גם האסיר משיג תחושת תכלית באמצעות תלות, בדרך של קשרים כפייתיים ופתולוגיים (Fischer and Crawford, 1992; Fischer et al., 1990).

יתרה מזאת, השלכות החיים במאסר על האסיר דומות להשלכות הסם על המכור: כמו המכור, גם האסיר מאבד שליטה על חייו (Hofer, 1988; Goodstein et al., 1984). הוא מאבד את ההערכה העצמית, מצמצם פעילויות ומאבד את הזהות העצמית (Hofer, 1988; Toch, 1979). הוא חסר יכולת לבצע תפקידים קונבנציונליים של מבוגרים (Cordilia, 1983), חווה אובדן זהות אישית, אובדן פרטיות, ואובדן עבודה בעלת משמעות (Guenther, 1978), ומתקשה ביחסים בין אישיים (Flanagan, 1982).

התמכרות למאסר הוזכרה כבר במחקר שבדק את הקשר בין טראומה בילדות לבין התנהגות עבריינית בבגרות. למעלה ממחצית מהאסירים דיווחו על קורבנות בילדות, ורוב האסירים דיווחו על סימפטומים פוסט טראומתיים (גולדברג, 1998). אסירים שהיו קורבנות בילדות חוזרים למאסר כחלק מהשפעות הטראומה המתמשכת בילדות. מי שהיה קורבן חש ניתוק רגשי מהסביבה ומחפש סיטואציות רוויות מתח וגירויים על מנת להשיב לעצמו את התחושות שאיבד. החיים בכלא מספקים למי שהיה קורבן בילדותו רמה גבוהה של גירויים, והחזרה למאסר משמשת עבורו שחזור של הטראומה.

ההתמכרות למאסר נשענת על שילוב בין האסיר כקורבן קריירה (בן-דוד, 1989), לבין התמכרות לטראומה (Glover, 1995; שלו, 1994; Barnard et al., 1992; Boehnlein, 1989). כך מגייס האסיר המכור את מבנה החיים בבית הסוהר לצרכיו הפסיכולוגיים והופך את חווית השהייה בבית הסוהר לחוויה מממכרת.

התמכרות לעבריינות אצל אסירים שהם 'עבריינים מקצועיים'

אסירים שהם 'עבריינים מקצועיים' מגיעים למאסר כחלק מסגנון חיים עברייני וכחלק מהסיכון הכרוך באורח חיים זה. עבריינים אלה חיים בצל החוק, והפעילות העבריינית משמשת להם כאמצעי להתמודד עם הקשיים שיש להם בחברה הנורמטיבית. הם אינם מצליחים להשתלב במסגרות חברתיות קונבנציונליות, והעבריינות מסייעת להם לעקוף חרדות ולספק צרכים פסיכולוגיים (אדד, 1989; Stott, 1950). העבריין, בעיקר זה בעל האישיות האנטי-סוציאלית חסר התחשבות ואמפטיה, מופעל על ידי דחפים הדורשים פורקן מידי. הוא מאופיין בהתפרצויות זעם ואלומות, בקרירות רגשית ובחוסר אחריות. קיימת בו נטייה להאשים את הסביבה, והוא אינו סובל מרגשות אשמה (אליצור ואח', 1995). עבריין כזה מעלה את הביטחון העצמי שלו באמצעות העבריינות, מקבל תחושה של כוח ויכולת התמודדות, ונותן ביטוי לדחפיו ולהתנהגותו האנטי-סוציאלית. העבריינות מהווה עבורו מנגנון הגנה (אדד, 1989).

גם לגבי ההתמכרות לעבריינות נערכה השוואה עם ההגדרה הקלינית של התמכרות לחומרים על פי ה-DSM IV (2000) (ראו לוח מס' 2). ניתן לראות כי מרבית הסימפטומים של התנהגות התמכרותית על פי ההגדרה הקלינית, מופיעים בהתמכרות לעבריינות. לכן, ניתן להתייחס להתנהגות זו כאל התנהגות התמכרותית על פי הגדרה זו.

לוח מס' 2: התמכרות לעבריינות על פי אבחנת התמכרות

ב-DSM IV (2000)

פירוט הסימפטומים והמקורות	תלות בחומרים																						
<ul style="list-style-type: none"> הגברת העבריינות עם השחרור (חסין, 1989) מספר גבוה של מאסרים (Hefernan, 1972; Cavan, 1962) על פי דיווחים רשמיים רוח הזמן מוקדש לפעילות עבריינית גם אם לא כולם מגיעים להכרעת בית המשפט (חסין, 1989) 	<ul style="list-style-type: none"> סבילות (לא הכרחי) 																						
<ul style="list-style-type: none"> פיל (Peele, 1985), מציין שקיימת תסמונת גמילה גם בהתמכרות למין, להימורים והתנהגויות התמכרותיות אחרות מעדות אישית: אסירים מבטאים קושי וריקנות כאשר מופסקת הפעילות העבריינית הנושא לא נבדק 	<ul style="list-style-type: none"> תסמונת גמילה (לא הכרחי) 																						
<ul style="list-style-type: none"> עוסקים תקופות ארוכות בעבריינות (חסין, 1989; 1987) 	<table border="1"> <tr> <td>ה</td> <td>הקדשת זמן רב לפעילות התמכרותית</td> </tr> <tr> <td>ת</td> <td></td> </tr> <tr> <td>נ</td> <td></td> </tr> </table>	ה	הקדשת זמן רב לפעילות התמכרותית	ת		נ																	
ה	הקדשת זמן רב לפעילות התמכרותית																						
ת																							
נ																							
<ul style="list-style-type: none"> חוסר יכולת לבצע תפקידים קונבנציונליים של מבוגרים (Cordilia, 1983) העברייני מצמצם פעילויות אחרות, שכן בדרך כלל הוא אינו עובד באופן מסודר. הוא מבלה עם חברים ועסוק בתכנון התנהגויות עברייניות או בביצוען מתקשה להתמודד עם בעיות חברתיות מקובלות (Zamble and Porporino, 1990) 	<table border="1"> <tr> <td>ה</td> <td>ויתור או צמצום פעילויות אחרות</td> </tr> <tr> <td>ג</td> <td></td> </tr> <tr> <td>ו</td> <td></td> </tr> <tr> <td>ת</td> <td></td> </tr> <tr> <td>כ</td> <td></td> </tr> <tr> <td>פ</td> <td></td> </tr> <tr> <td>י</td> <td></td> </tr> <tr> <td>י</td> <td></td> </tr> <tr> <td>י</td> <td></td> </tr> <tr> <td>ת</td> <td></td> </tr> <tr> <td>ת</td> <td></td> </tr> </table>	ה	ויתור או צמצום פעילויות אחרות	ג		ו		ת		כ		פ		י		י		י		ת		ת	
ה	ויתור או צמצום פעילויות אחרות																						
ג																							
ו																							
ת																							
כ																							
פ																							
י																							
י																							
י																							
ת																							
ת																							
<ul style="list-style-type: none"> העברייני ממשיך לעסוק בעבריינות למרות שהוא יודע שייאסר (חסין, 1989) ההתנהגות העבריינית מתבצעת למרות הנזק הכרוך בה לעברייני ולסביבה (קול, 1995) 	<table border="1"> <tr> <td>המשך שימוש למרות הידיעה שהשימוש מזיק</td> </tr> </table>	המשך שימוש למרות הידיעה שהשימוש מזיק																					
המשך שימוש למרות הידיעה שהשימוש מזיק																							
<ul style="list-style-type: none"> אסירים משוחררים עוסקים בשכיחות גבוהה בעבריינות (חסין, 1989) אין רצף תפקודי (לור, 1982) העיסוק העברייני מונע פעילויות אחרות 	<ul style="list-style-type: none"> אי יכולת למלא מחויבויות 																						
<ul style="list-style-type: none"> ביצוע עבירות יוצר חיכוך עם גורמי האכיפה ועם גורמי משפט (חסין, 1989, 1987). המכור לעבריינות נמצא בחיכוך מתמיד עם החוק, יתרה מזאת הוא במלחמה עם אנשי החוק כחלק מאידיאולוגיה (חסין, 1989) 	<ul style="list-style-type: none"> קשר להסתבכות עם החוק 																						

<ul style="list-style-type: none"> • שיעור החוזרים לבצע עבירות גבוה מאד (חסין, 1989) • שיעור החוזרים למאסר בקרב אסירים אלה גבוה, למרות הבעיות הכלכליות, המשפחתיות ואישיות שנובעות מהתנהגויות אלה • רציפות של פעילות עבריינית גורר בעיות חברתיות ואישיות (קול, 1995) 	<p>המשך שימוש למרות בעיות חברתיות ואישיות</p>
<ul style="list-style-type: none"> • מועדות אישית - בזמן המאסר קיים געגוע לפעילות עבריינית הנושא לא נבדק • יש אסירים שבזמן שהותם במאסר מתגעגעים לפעילות העבריינית מחוץ לכלא, ומתכננים את הפעילות העבריינית שלאחר השחרור (קול, 1995; Barak-Glantz, 1983). 	<p>תשוקה לחומר</p>

מכאן ניתן להסיק שקיימת ב-DSM-IV (2000) ובמחקר הנוכחי תמיכה לתופעת ההתמכרות לעבריינות, וראוי להמשיך ולחקור זאת.

עבריינים אלה חיים בתוך תת תרבות עבריינית, המהווה רשת חברתית, שחבריה תלויים אחד בשני, והפעילות העבריינית נמשכת על פי רוב בין כתלי הכלא (Barak-Glantz, 1983). ניתן להניח שתכונת התלות השיתופית מהווה בסיס למנגנון הקושר את מערכות היחסים הדיספונקציונליות בין העבריינים. מערכות היחסים בנויות על קודים התנהגותיים נוקשים של העולם התחתון, שבו שולטים החזקים תוך ניצול החלשים ומקיימים מערכת חברתית סגורה. מערכת חברתית זו בין העבריינים מקשה על העברייני לפרוש מהחיים העבריינים.

רמת פריזוניזציה גבוהה מבטאת את מעורבותם הגבוהה במערכת החברתית העבריינית בכלא, ופריזוניזציה גבוהה מסוג ייבוא מעידה על הרצף בין התנהגות מחוץ לכלא לבין התנהגות בתוכו. ההתנהגות העבריינית ממשיכה לספק את צרכיהם הפסיכולוגיים. לכן, אסירים אלה מוטרדים פחות מהחיים במאסר (Slosar, 1978), והם עסוקים בחסכי המאסר כמו האחרים. הם נחושים בדעתם להמשיך להתנהג בדרכים הרסניות לעצמם, ונוטים להישאר במעגל העבריינות, גם כשברור להם שהם עומדים בפני עונש. הם חשים שלא יוכלו להמשיך בחייהם בלי להמשיך בהתנהגותם העבריינית (קול, 1995).

שכיחות השימוש בסמים בקרב עבריינים, הביאה לשינוי בדפוסי התנהגות שהיו מקובלים בחברתם (Ben David and Silfen, 1989), לשינוי בסוג העבירות ולשינויים

בדרך ההסתגלות למאסר. חלק מהאסירים בקבוצה זו היו מעורבים בעבריינות קודם להתמכרותם לסמים (סבה וארנפלד, 1988), והוסיפו להתמכרותם לעבריינות את ההתמכרות לסמים כנלווית לאורח חיים עברייני (Miller and Wiersema, 1985). העיסוק בסמים וההתמכרות להם גרמו, לא רק לשינוי בחברה העבריינית מחוץ לכלא ובתוכו, אלא הפכו את הסם למרכז עולמם של עבריינים.

הסתגלות התמכרותית

ניתן לזהות מגמה, לפיה עבריינותם של אסירים שהם 'עבריינים מסוכנים' סובבת סביב עבירה מסוג אחד בלבד (גולדברג, 2003). אמנם במחקר זה לא ניתן היה להגדיר את סוג העבירה, אך בהסתמך על הספרות המחקרית ניתן להניח כי מדובר בעיקר בעבירות מין (חסין, 1987). בשל היעדר תמיכה מחקרית יש להתייחס למסקנה המוצגת כאן בזהירות וכבסיס למחקרים נוספים.

עבירות המין מבוצעות על רקע אקספרסיבי (Radzinowicz and Hood, 1981), והן מספקות צרכים פסיכולוגיים בשל הפרעות אישיות, הפרעות התפתחותיות והפרעות רגשיות אחרות. ביצוע העבירה מחזק את הביטחון העצמי של העבריין, מעניק לו משמעות ומגן עליו מפני חרדה (Perry and Orchard, 1989). אליס (Ellis, 1979) קובעת שקיימת אצל עברייני מין תלות בביצוע העבירה. יתרה מזאת, משמעות הממצאים מהווה חיזוק לטענתה של אתגר (1997) שעבריינות המין היא התנהגות התמכרותית. ראוי לציין שלאחרונה קיימת התייחסות רחבה להתנהגויות מיניות סוטות כמו אונס, כהתנהגויות התמכרותיות, ולעצם ההתמכרות למין כהפרעה (Carnes, 1998, Illinois ; Institute for Addiction Recovery, 2000).

לוח מס' 3 : התמכרות לעבירה מסוימת (עבירת מין) על פי אבחנת
התמכרות ב- DSM IV (2000)

פירוט הסימפטומים והמקורות	תלות בחומרים
<ul style="list-style-type: none"> • על פי דיווחים רשמיים זמן רב מוקדש לפעילות עבריינית גם אם לא כולם מגיעים להכרעת בית המשפט (חסין, 1989) • זמן רב מוקדש לביצוע עבירות המין (Perry and Orchard, 1989) • ברוב המקרים העבריין לא נתפס • קיימת הסלמה בכמות התקיפות של עבריין המין (Abel and Becker, 1984; Knopp, 1987). 	<p>סבילות (לא הכרחי)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • תסמונת גמילה מופיעה בהתמכרות למין (Peele, 1985). 	<p>תסמונת גמילה (לא הכרחי)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • עברייני מין מקדישים זמן רב לתכנון ולביצוע עבירות (Perry and Orchard, 1989) 	<p>ה ת נ ה קדשת זמן רב לפעילות התמכרותית</p>
<ul style="list-style-type: none"> • עבריין מין מוותר על פעילויות חברתיות ותעסוקתיות או מצמצם אותן בשל העיסוק בעבירה (Perry and Orchard, 1989) 	<p>ה ג ו ת ויתור או צמצום פעילויות אחרות</p>
<ul style="list-style-type: none"> • למרות שהעבריין מודע למעשה האסור ולנזק הנלווה אליו, הוא כפוי לבצע אותו (Perry and Orchard, 1989) 	<p>כ פ י י ת י ת המשך שימוש למרות הידיעה שהשימוש מזיק</p>
<ul style="list-style-type: none"> • עבריין מין אינו יכול למלא מחויבויות ויש דיווח על ירידה בתפקוד (Stickord and Wallace, 1992) 	<p>אי יכולת למלא מחויבויות</p>
<ul style="list-style-type: none"> • ביצוע עבירות מין מביא להסתבכות עם החוק (Perry and Orchard, 1989; Knopp, 1987) 	<p>קשר להסתבכות עם החוק</p>
<ul style="list-style-type: none"> • מדובר בדפוס התנהגות חוזר (Peele, 1985) 	<p>המשך שימוש למרות בעיות חברתיות ואישיות</p>
<ul style="list-style-type: none"> • בקרב עברייני מין קיים דחף שמבטא את ההשתוקקות לחוויה (אתגר, 1997) 	<p>תשוקה לחומר</p>

בהשוואה של ההגדרה הקלינית של התמכרות לחומרים על פי ה-DSM IV (2000) לסימפטומים המופיעים בהתמכרות לעבירת המין, נמצאו סימפטומים המתאימים לאבחנה. מכאן שקיימת התמכרות לעבירת המין (כמייצגת את תופעת ההתמכרות לעבירה מסוימת).

בקרב קבוצה זו של 'עבריינים מסוכנים' נמצאה תפיסת השתייכות חברתית נורמטיבית, שכן הם התמידו במסגרות חברתיות לפני המאסר. אורח החיים של עבריינים אלה מחוץ לכלא מתנהל על פי רוב בשני מישורים:

- **המישור העברייני:** ביצוע העבירות מאופיין כהתנהגות התמכרותית, שכן המעשה מסייע להם להתמודד עם בעיות רגשיות קשות.
- **המישור הנורמטיבי:** האסירים תפקדו על פי רוב במסגרות עבודה ולימודים, והם מגדירים את עצמם כבעלי תפיסת השתייכות חברתית נורמטיבית.

כפילות זו ממשיכה גם בכלא, שם הם מאופיינים גם באוריינטציה לארגון הפורמלי וגם מפנימים את נורמות התנהגות האסירים. מצד אחד הם מתפקדים היטב בכלא וכמעט שאין להם בעיות משמעת, אך מצד שני הם מאופיינים גם ברמת פריזוניזציה גבוהה, המצביעה על הטמעת נורמות קוד התנהגות עברייני בכלא.

ייתכן, שההסתגלות ההתמכרותית בכלא בקבוצה זו קשורה לעובדה שרוב עברייני המין היו קורבנות להתעללות מינית בילדותם (Becker, 1988; Friedrich et al., 1986; Burgess et al., 1986; Ressler et al., 1986). במחקר שנעשה בישראל נמצא שיש משקל בניבוי התמכרות לסגנון התמודדות שממוקד ברגש ולחוויות טראומטיות בילדות (נחמני, 2009). הטראומה מהווה את הבסיס ההתמכרותי בדרך ההסתגלות שלהם למאסר. יחד עם זאת, יש להתייחס בזהירות רבה לממצאים של קבוצה זו בשל מיעוט מספר הנבדקים ובשל הקושי להצביע על עבירת המין כעל משתנה מובחן.

הסתגלות נורמטיבית

אסירים שהם 'לא עבריינים' מגיעים למאסר עם יכולות תפקודיות טובות, שכן תפקודם מחוץ למאסר היה תקין, והם מסוגלים להשתמש בכישוריהם למציאת פתרונות יעילים בתקופת המאסר. אסירים אלה שומרים על זהות נורמטיבית בזמן המאסר, אינם מטמיעים את כללי ההתנהגות העבריינית, עוברים סוציאליזציה למוסד הסגור, מסוגלים לראות במאסר אפיזודה חולפת ולגייס כוחות וניסיון מוקדם כדי להסתגל. שהייתם של אסירים אלה בכלא דומה במהותה לשהייה בכל מסגרת אחרת בחייהם, כמו מילואים. אסירים אלה מתגברים על מצוקותיהם באמצעות גיוס תובנות המאפשרות קבלה של המציאות החדשה.

אסירים אלה עוברים תהליך של סוציאליזציה לארגון, קרי, לבית הסוהר. הם מאופיינים בעיקר בפריזוניזציה מסוג חסך, אשר באופן הגיוני ממקדת את תשומת לבם להתמודדות עם החסכים שנובעים מהמאסר (צמצום טובות הנאה, הגבלת תנועה, ניתוק מהבית וכדומה). אסירים אלה בדרך כלל ימצאו עצמם במהלך המאסר במסגרות הפתוחות בתוך בית הסוהר, יעבדו ו/או ילמדו ויעברו את תקופת המאסר תוך ניצול המשאבים הקיימים באישיותם ובסביבה, במשולב עם התכנון של עתידם לאחר המאסר.

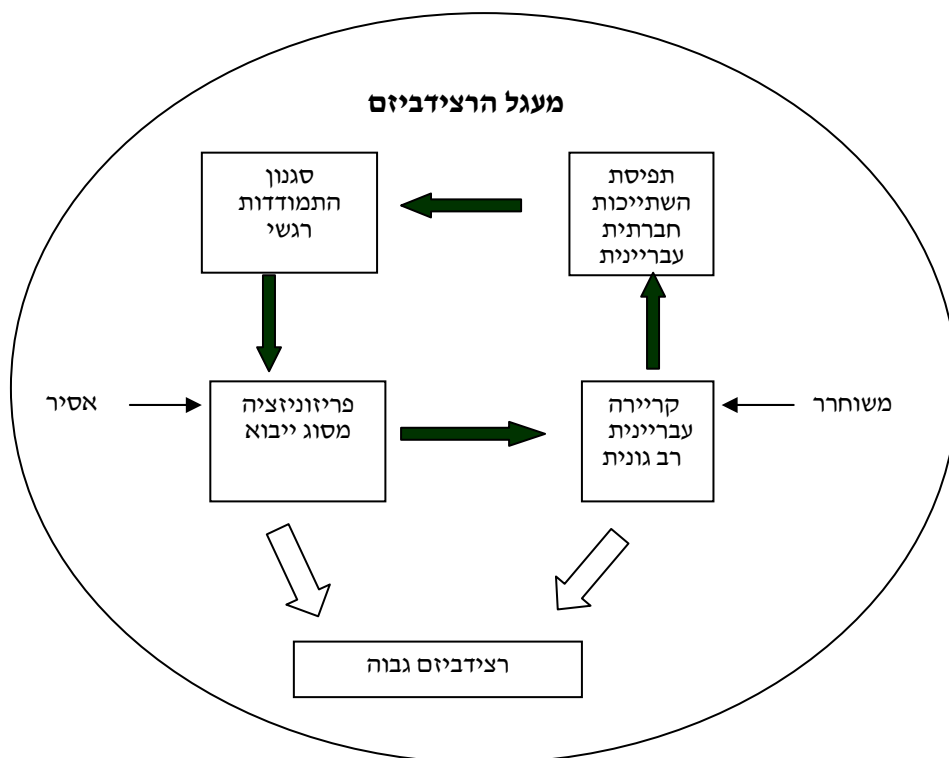
לסיכום, הממצאים מצביעים על כך שהסתגלות התמכרותית היא צורת ההסתגלות השכיחה ביותר בקרב עבריינים, כאשר שיעור האסירים בקבוצה זו (68.3%) דומה לשיעור המועדות השכיח (כ-70%). ממצאים אלו עשויים להצביע על קשר בין הסתגלות התמכרותית למאסר לבין מועדות, ולהציע בכך הסבר לתופעת החזרה למאסר כחלק מהתנהגות התמכרותית.

מעגל החזרה למאסר

אסיר

מעגל החזרה למאסר (ראו תרשים מס' 1) מתחיל עוד בתקופה של טרום מאסר בתפיסת ההשתייכות החברתית וסגנון ההתמודדות הרגשי, עובר לתקופת המאסר באמצעות פריזוניזציה מסוג ייבוא, דרך השחרור מהמאסר והמשך הקריירה העבריינית ועד החזרה לכלא. ניתוח הנתיבים מצביע על כך שתפיסת השתייכות חברתית עבריינית מתחילה את תהליך החזרה למאסר וקשורה לסגנון התמודדות רגשי (גולדברג, 2003).

תרשים מס' 1: מעגל החזרה למאסר

תפיסה עצמית משקפת את התייחסות האדם לעצמו ואת זהות ה'אני' שלו (Lindgren, 1973). על פי התיאוריה הקוגניטיבית, ההתנהגות נובעת מהמחשבות של האדם על עצמו ומרגשותיו (Beck and Weishaar, 1989; Burns, 1980; Beck, 1976). עבריינים נמצאו כבעלי הערכה עצמית נמוכה (Toch, 1979), חסרי יכולת התמודדות (Zamble and Porporino, 1990), חסרי יכולת לפתור בעיות (Spivak et al., 1976) בעלי תפיסה אגוצנטרית (Jurkovic and Prentic, 1977; Chandler, 1973), מערכת אמונות לא רציונלית ומופרעת (Yochelson and Samenov, 1976) וסגנון התנהגות ומחשבה אימפולסיביים, קונקרטיים ואוריינטציה להווה (Jurkovic and Prentic, 1977; Chandler, 1973). דרך ההתמודדות שלהם מתוארת כבלתי יעילה (Zamble and Porporino, 1990) והתנהגותם מבוססת על סגנון התמודדות רגשי (Zamble and Porporino, 1990).

סגנון התמודדות רגשי משפיע על פריזוניזציה גבוהה מסוג ייבוא, שכן אין בקרב אסירים אלה כל שינוי בתפיסתם העצמית ובהתנהגותם, והם מצויים במעין קיפאון התנהגותי (Zamble and Porporino, 1990). הכלא מהווה לא רק תחנה בחייו של מי שהוא בעל תפיסה עבריינית, אלא גם מקום בו מתרחשת למידה עבריינית. האסירים לומדים שיטות נוספות ומרחיבים את מגוון העבירות שלאחר השחרור (Ritchie, 2011). ממצא זה תומך בדיווחה של חסין (1987), שאסירים משוחררים מגבירים מייד לאחר השחרור את פעילותם העבריינית, את מגוון העבירות ואת חומרתן.

בנוסף לכך, נמצאו מתאמים חיוביים בין פריזוניזציה מסוג ייבוא לבין מועדות; בין קריירה עבריינית רבגונית לבין מועדות; בין סגנון התמודדות רגשי לבין רמת פריזוניזציה גבוהה; ובין רמת פריזוניזציה גבוהה לבין מועדות (גולדברג, 2003). מכאן, שמעגל המועדות מתחיל בתפיסת האדם את עצמו כעבריינין, דרך התנהגות הנובעת מתפיסה זו ומופעלת מכוח הרגשות של האדם כלפי עצמו, רגשות של חוסר אונים, חרדה, קושי לשאת מתח, חוסר יכולת התמודדות (Parker and Endler, 1992; Bhagat et al., 1991), עד החזרה למאסר וחוזר חלילה.

ניתן לנבא מועדות בשתי דרכים (גולדברג, 2003) :

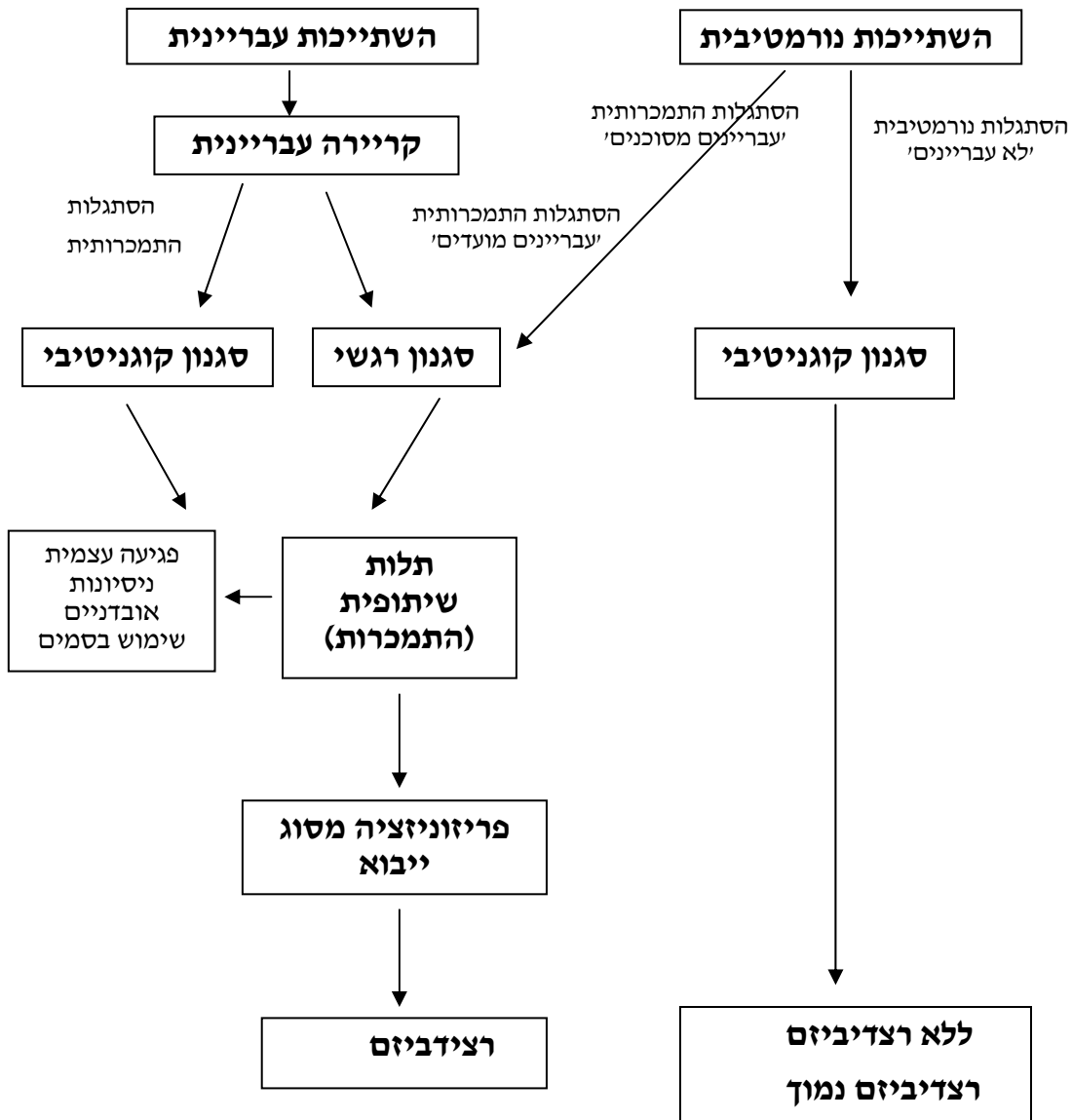
האחת, ניבוי באמצעות קבוצות האסירים: ניתן לנבא את שיוכו של אסיר לאחת מארבע הקבוצות באמצעות תפיסת השתייכות חברתית וסגנון התמודדות, דבר המאפשר את ניבוי דרך ההסתגלות למאסר. דרך ההסתגלות למאסר מאפשרת את ניבוי המועדות. היתרון בדרך ניבוי זו הוא שניתן לבצעה בטרם המאסר. הדרך השנייה בה ניתן לנבא מועדות היא באמצעות התמכרות, שכן אסירים המעידים על עצמם כמכורים הם בעלי מספר המאסרים הרב ביותר.

תהליך החזרה למאסר מתרחש כאשר סגנון התמודדות ותפיסת ההשתייכות החברתית הם גורמים משמעותיים, שבאמצעותם ניתן לנבא חזרה למאסר. באמצעות תכונת התלות השיתופית ניתן לנבא התמכרות למאסר, לסגנון חיים עברייני ולסוג עבירה (ראו תרשים מס' 2).

ההתמכרות היא גורם מרכזי בהסתגלות למאסר בקרב שיעור גבוה מהאסירים. התמכרות מטבעה היא התנהגות כפייתית, הרגלית ומזיקה, שחוזרת על עצמה מתוקף הרווחים הפסיכולוגיים ומתוקף הקושי להפסיק אותה. אובחנו שלוש התנהגויות התמכרותיות בקרב אסירים בכלא: אסירים שמכורים למאסר, אסירים שמכורים לעבריינות ואסירים שמכורים לעבירה. המועדות אצל האסירים, שמסתגלים על בסיס התמכרותי, מוסברת בעיקר באמצעות 'מעגל החוויה' (גולדברג, 2003). אסירים נעים במעגליות בחיפוש אחר החוויה הממכרת והימנעות מהסבל הכרוך בהיעדרה (Peele, 1985).

אסירים שמכורים למאסר יבצעו עבירות במטרה לחזור לכלא, ויהיו מאופיינים בתקופת המאסר המצטברת הארוכה ביותר ובמספר המאסרים הגבוה ביותר. אסירים המכורים לעבריינות יבצעו עבירות כחלק מהתמכרות לסגנון חיים עברייני ויהיו מאופיינים במספר מאסרים גבוה ובתקופת מאסר מצטברת ארוכה.

תנשים מס' 2 : תהליך החזרה למאסר על פי השתייכות חברתית, קריירה
עבריינית, סגנון התמודדות, תלות שיתופית וסוג פריזוניזציה

אסירים שמכורים לסוג עבירה מסוים יבצעו עבירות עם שחרורם כחלק מרווחים פסיכולוגיים שמספקת ההתנהגות הסוטה, ויהיו מאופיינים בתקופת מאסר ארוכה ובמספר מאסרים גבוה.

בנוסף לכך, משתלב, אצל המכורים, המעגל הקרימינוגני (Zamble et al., 1984) עם מעגל החוויה. סגנון חיים של האסירים שהם 'עבריינים מקצועיים' בטרם נאסרו מתבטא בעמדות ובהתנהגות אנטי חברתיות, שנמשכות בזמן המאסר (Barak-Glantz, 1983), ומכאן הדרך חזרה למאסר. גם 'עבריינים מסוכנים' משתחררים, ללא שינוי במצבם, בשל התמכרותם לעבירה והדחפים שבהם, ישובו לבצע עבירות אלה וכך הם יסללו את דרכם חזרה למאסר.

מכל האמור לעיל ניתן לראות בקרב האסירים שני מסלולים עיקריים: מסלול אחד של בעלי תפיסת השתייכות חברתית, המאופיינים בהתמכרות וחוזרים למאסר; ומסלול שני של בעלי תפיסת השתייכות חברתית נורמטיבית וסגנון התמודדות קוגניטיבי, שמבצעים עבירה באופן חד פעמי, או לכל היותר חוזרים בשל מעידה חוזרת.

מכאן ניתן לסכם, שקיים מעגל מובהק של חזרה למאסר הכורך בתוכו את דרכי ההסתגלות למאסר, כשהגורמים המשפיעים בו ביותר הם: תפיסת השתייכות החברתית, סגנון ההתמודדות וההתמכרות.

סיכום

מטרת הספר הייתה להסביר את החזרה למאסר (מועדות) באמצעות תופעת ההתמכרות. ממצאי המחקר (גולדברג, 2003) הצביעו על המערכת החברתית בכלא כעל תת תרבות של עבריינים ותת תרבות של מכורים. ניתן למיין את האסירים על פי דרך הסתגלותם למאסר ולזהות גורמים של טרום מאסר בעלי השפעה מובהקת על מעגל החזרה אליו. החידוש בספר מצביע על מאפיינים של תפיסת ההשתייכות החברתית (עבריינית או נורמטיבית), סגנון התמודדות רגשי או קוגניטיבי ותכונת התלות השיתופית, כקשורים להסתגלות למאסר ולמעגל החזרה למאסר.

החידושים העיקריים העולים מהמחקר:

- בקרב שיעור גבוה של האסירים הבוגרים בישראל נמצאה תכונת התלות השיתופית ברמה גבוהה ובינונית.
- ההסתגלות ההתמכרותית היא דרך ההסתגלות השכיחה בקרב אסירים בישראל.
- החזרה למאסר של אסירים בוגרים בישראל נובעת מהתמכרות לחוויית המאסר, התמכרות לסגנון חיים עברייני והתמכרות לעבירה (עברייני מין).

רבים תיארו את ההסתגלות למאסר כתהליך אחיד (Wheeler, 1961; Clemmer, 1958), ועם זאת נמצאו דרכי הסתגלות שונות הקשורות במאפיינים השונים של האסירים כעבריינים.

לגורמים חברתיים ואישיותיים של טרום מאסר יש מקום מרכזי בקביעת דרך ההסתגלות אליו. השילוב בין הגורמים הללו מאפשר להסביר את ההבדלים בין קבוצות האסירים בדרך ההסתגלות למאסר. יתר על כן, תפיסת ההשתייכות החברתית, קריירה עבריינית, סגנון התמודדות ובעיקר התלות השיתופית, מאפשרים ניבוי של דרך ההסתגלות.

השתייכות חברתית וסגנון התמודדות יוצרים את האוריינטציה הכללית של הפרט בתוך בית הסוהר. ה'נורמטיביים' מבין האסירים עסוקים בהתמודדות עם חסכי המאסר. הם אינם נוטים להסתגל לתת התרבות העבריינית, והאוריינטציה העיקרית שלהם היא כלפי הארגון הפורמלי. לעומת זאת, קבוצת ה'עבריינים' שבין האסירים, מתמקדת יותר בתת התרבות שלהם, כאשר האוריינטציה העיקרית שלה היא לארגון הבלתי פורמלי בכלא.

סגנון ההתמודדות משרת את האסיר בהתמודדות עם המאסר. השימוש בסמים מבטא בעיות רגשיות, בעוד שבחירת דרכי תגובה תואמות מציאות מבטאת יכולת קוגניטיבית טובה. עם זאת, הבנת האוריינטציה החברתית של האסיר ודרך ההתמודדות שלו עם המציאות אינן מספקות הסבר מספק לבחירת דרך ההסתגלות. תכונת התלות השיתופית שנבדקה כאן פותחת חלון חדש בחקר החיים בכלא, ומאפשרת הסברים שראוי להמשיך ולחקור, באוכלוסייה בכלל ובתוך בית הסוהר בפרט.

שיעור גבוה של האסירים מאופיין בתלות שיתופית, בדגש על יחסים של התמכרות (Bradshaw, 1988). תכונה זו משפיעה על המכור במעגלים חברתיים רחבים, ויחסי האסיר עם סביבתו הופכים להיות ציר מרכזי בתוך רשת צפופה של יחסים. השפעת תכונה זו על חייו של המכור באה לידי ביטוי בעוצמה חזקה במיוחד בכלא, בשל היותו סגור ומאופיין בחסכים רבים.

נמצאו שלוש קבוצות של אסירים על בסיס התנהגות התמכרותית. **עובדה זו מטילה צל כבד על כל תכניות הטיפול המקובלות היום בתוך בתי הסוהר, ומכוונת להתייחסות רבה יותר לתופעת ההתמכרות.** אמנם, הטיפול בהתמכרות הוא משימה קשה, אך השלב הראשון ההכרחי בטיפול בבעיה היא הגדרתה והודאה בקיומה.

החזרה למאסר, כפי שהיא מתוארת בספר, קשורה לבעיית ההתמכרות: התמכרות לסגנון חיים עברייני אצל 'עבריינים מקצועיים'; התמכרות לחוויית המאסר אצל 'עבריינים מועדים'; והתמכרות לסוג עבירה מסוים או התנהגות מסוימת אצל 'עבריינים מסוכנים'. החזרה למאסר מתוארת במעגלים של חוויה, של בריחה מהתמודדות ושל קרימינווגניות, והיציאה ממעגלים אלה אינה קלה.

מערך הטיפול בתוך בתי הסוהר מגוון, אך במהלך הטיפול, אסירים משפרים את יכולת התפקוד שלהם בכלא ולא בהכרח את יכולת ההסתגלות לחברה הרחבה. אסירים מבטאים עמדות חיוביות כלפי המאסר ושיעור החוזרים למאסר גבוה בקרב מי שנשפטו למאסרים קצרים. מעניין לציין כי לא נמצאו הבדלים בחזרה למאסר בין אסירים שפונים לטיפול ואלה שלא פנו לטיפול (ביאלר ובר-סיני, 2003). שיעור החזרה למאסר גבוה גם בקרב מי שקיבלו טיפול אינטנסיבי במהלך מאסרם (חובב, 1963). יתרה מזאת, בקרב אסירים מבית סוהר "מעשיהו", הנחשב לבעל אוריינטציה שיקומית טיפולית, שיעור החוזרים למאסר גבוה יותר בין הפונים לטיפול מאשר בקרב אלה שלא פנו לטיפול (ביאלר ובר סיני, 2003).

בבואנו להתמודד עם האסיר בכלא במטרה לספק לו כלים מתאימים שיסייעו לו לא לשוב לאחר השחרור, עלינו להתייחס לממצאים ולשים דגש על המרכיבים הבאים:

- אסירים מתמודדים עם בעיותיהם בכלא טוב יותר מאשר מחוץ לכלא. ככל שנעמיק את הטיפול - כפי שהוא ניתן כיום בשיטות קהילתיות, פרטניות, קבוצתיות וכדומה - כך נחזק את תהליך הסתגלותם בכלא ואת חוויית ההצלחה בתוכו, ונגדיל את הפער ביחס ליכולת ההתמודדות הנמוכה שלהם מחוץ אליו.
- בקרב חלק מהאסירים קיימת בכלא למידה של התנהגות עבריינית, המגבירה את הפעילות העבריינית ואת גווייה.
- החיים בכלא מחזקים מאפיינים אישיותיים ורגשיים כמפורט להלן:
לאסירים יש רווחים פסיכולוגיים במאסר, שמזינים את זהותם 'קורבן קריירה'. אסירים אלה הופכים לחלק ממשולש אנושי שנוצר בין הקורבן, המושיע והמוציא לפועל. הם צוברים כוח מתוך תחושת קורבנותם (Johnson and Weeks, 1968). זאת ועוד, אסירים מעתיקים את יחסיהם עם הוריהם לסביבה החברתית בכלא (Hofer, 1988).
כמו כן, הכלא הוא סביבה שמאפשרת לאסירים להרגיש בטוחים ומוגנים (Hofer, 1988).
החיים בכלא משחררים את האסירים מדאגה לצרכים הבסיסיים. לכן האחיזה של האסיר במאסר מתחזקת.

- רוב האסירים לוקים בבעיית התמכרות. חלקם מכורים לעבריינות; חלק מכורים למאסר; ואחרים מכורים להתנהגויות ולעבירות מסוימות. לכן, תכניות הטיפול חייבות להתייחס לבעיית ההתמכרות במטרה לטפל בה.
 - הבנת הקשר בין דרך ההסתגלות לבין המועדות וניבוי מועדות, עשויים לקדם את מניעתה. זיהוי נכון של הבעיות וטיפול מתאים לפני המאסר, במהלך המאסר ולאחר השחרור, עשויים לצמצם את המועדות. יתר על כן, ממצאי המחקר מצביעים על מוקדים שמשמרים את ההתנהגות הרצידביזטית. לכן, ראוי שיבנו תכניות טיפול אשר ינתקו את המעגליות שתוארה בחזרה למאסר, כמו למשל טיפול בהורדת רמת התלות השיתופית בדומה לטיפול בקהילות טיפוליות (בשה, 1994).
 - תקופת המאסר אינה מזיקה בהכרח לאסירים שהם 'לא עבריינים' ועבירתם היא חד פעמית. לעומת זאת, עבריינים שעוד לפני מאסרם הראשון קיימת הסתברות שייכללו באחת משלוש הקבוצות שהתנהגותן מבוססת על התמכרות, ראוי שלא יגיעו לכלא, שהרי לכניסה ראשונה יש השלכות כמו לשימוש הראשון בסם. אסירים כאלה ייכנסו למעגל שהיציאה ממנו קשה. כדאי לטפל בבעיית ההתמכרות בעודם מחוץ לבית הסוהר. בכך, למנוע את ההתמכרות למאסר, וכפועל יוצא גם את ההוצאות הגדולות הכרוכות באחזקת אסירים בבתי הסוהר במשך שנים ארוכות.
 - מיקום אסיר בקבוצה על פי טיפולוגיה של סוג ההתמכרות, מאפשר הבנה טובה יותר של התנהגותו לפני המאסר, בתקופת המאסר ולאחריו. הבנה זו עשויה לתרום לבניית התייחסות מתאימה, כמו לדוגמה בניית תכניות טיפול בהתייחס למרכיבים שניתנים לשינוי: תפיסת השתייכות חברתית, תלות שיתופית. התמודדות מעמיקה עם בעיית ההתמכרות, הצבת אסירים בעלי מכנה משותף באגפים מתאימים ועוד.
- התנהגות התמכרותית מסבירה את התנהגות הפרט בתוך הכלא ואת דרכו חזרה. כמחצית מהאסירים בישראל מאופיינים בתפיסת השתייכות חברתית עבריינית; רמת הפריזוניזציה מסוג חסך גבוהה אצל מרבית האסירים; מעל מחצית מהאסירים מאופיינים ברמת תלות שיתופית גבוהה מהמוצע הקשורה ברמת פריזוניזציה גבוהה ובפריזוניזציה גבוהה מסוג ייבוא. כמו כן, שיעור גבוה של האסירים מכור לסמים ולחוויות ממכרות אחרות.

מנקודת מבט סוציולוגית נראה שתת תרבות אסירים שינתה את פניה לתת תרבות של מכורים. מערכת היחסים בקרב חלק גדול מהאסירים מושתתת על תכונת התלות השיתופית. לכן, ראוי שייקבעו דרכי התערבות מתאימות להתמודד עם התופעה, הן ברמת מדיניות ניהול בתי הסוהר והן בבחירת דרכי טיפול בפרט. הבנות אלה עשויות להשפיע גם על מדיניות גורמי החברה מחוץ לכלא (בתי המשפט וכדומה) ועל בחירת דרכי הטיפול באזרחים, בטרם נשלחו למאסר או לאחר שחרורם.

חלק גדול מהאסירים חיים על ציר מעגלי שבין הקהילה לבין הכלא, וחשוב לעזור להם לפרוץ את המעגל בכל אחת מהתחנות בחייהם:

בשלב טרום המאסר: ניתן לנבא לאיזו קבוצה ישתייך העבריין כשייכנס למאסר, ומכאן גם את דרכו חזרה למאסר. בשלב זה ראוי להתמקד בטיפול בתפיסת השתייכות חברתית, בסגנון התמודדות, בקריירה עבריינית ובתלות שיתופית, במטרה למנוע את המועדות. מאסר יכול להרתיע את המסתגלים בדרך נורמטיבית ולשמר את ההתנהגות העבריינית בקרב אלה המאופיינים בהסתגלות התמכרותית.

במהלך המאסר: ראוי לבנות דרכי טיפול מתאימות במטרה למקד את השיפור בהסתגלות למאסר לכיוונים התורמים גם לשיפור התפקוד מחוץ לכלא, ולשפר את יכולת ההתמודדות של האסיר בחברה הרחבה. ייתכן שעל הרשויות המטפלות באסירים לבדוק מחדש את השיבוץ באגפים, ולמקד את הטיפול בבעיית ההתמכרות תוך כדי התייחסות להשלכות התלות השיתופית.

לאחר השחרור מהמאסר: ראוי שגורמי הטיפול והרווחה יבנו דרכי טיפול מתאימות, במטרה לנתק את האסיר מהכלא ולמנוע את השלכות התלות השיתופית, לא רק בתוך המשפחה.

ההבנה שההתמכרות מהווה גורם בעל השפעה מרכזית על התנהגות העבריינית בכלל ועל השהייה בבית הסוהר בפרט, היא חדשה. יש לה השלכות על ההתמודדות עם בעיית העבריינות ועם בעיית המועדות.

יתר על כן, תהליך החזרה למאסר קושר בין משתנים של טרום מאסר לבין משתנים המשקפים התנהגות בזמן המאסר, ואלה מנבאים את החזרה אליו. החזרה למאסר היא חלק מתנועה מעגלית, הבנויה מגורמים כמו תפיסת השתייכות חברתית, סגנון התמודדות והתמכרות. המודל שהוצג בספר מספק הסבר מקיף גם לנסיבות החזרה למאסר אשר, כאמור, הוא גבוה בכל העולם כמעט ללא הבדל בסוג בית הסוהר, במדיניות או במדינה. החזרה למאסר מוצגת כפועל יוצא של צרכים פנימיים של האסיר, כשבית הסוהר מהווה עבורו אמצעי לסיפוק צרכיו הפסיכולוגיים. כמו כן, מעמיק המודל את הבנת מיון האסירים לקבוצות כפי שהוא מופיע בספרות המקצועית (Heffernan, 1972; Cavan, 1962).

רבים מהאסירים מאופיינים בהסתגלות התמכרותית ובחזרה למאסר בעקבות בעיית ההתמכרות: התמכרות לחוויית המאסר, לסגנון חיים עברייני ולעבירה. להתמכרות נודעת השפעה מרכזית על ההתנהגות עבריינית ועל השהייה בבית הסוהר.

אסירים מסתגלים למאסר באותם כלים אשר שימשו אותם בקהילה בטרם נאסרו. יחד עם זאת, מתרחשת למידה של התנהגות עבריינית שמגבירה את הפעילות העבריינית על גוניה. מאחר שרוב האסירים לוקים בבעיית התמכרות, התכניות העוסקות במניעת רצידיביזם חייבות להתייחס לבעיה זו. הבנת הקשר בין דרך ההסתגלות למאסר לבין הרצידיביזם וניבוי, עשויה לקדם זיהוי נכון של בעיות לפני המאסר, במהלך המאסר ולאחר השחרור, ולבנות תכניות טיפול מתאימות אשר עשויות לצמצם רצידיביזם.

ראוי להמשיך ולחקור את ההתנהגות ההתמכרותית בקרב עבריינים בכלל ובקרב אסירים בפרט. כמו כן, ראוי שקובעי המדיניות יבחנו מחדש את מערך הטיפול בתוך בתי הסוהר. זאת, במגמה לחזק את תחומי הטיפול הדיפרנציאליים שעשויים להביא לתוצאות טובות יותר בצמצום החזרה למאסר, קרי טיפול בבעיית ההתמכרות על גוניה: התמכרות למאסר, התמכרות לסגנון חיים עברייני והתמכרות לעבירה.

מקורות

- אבן-שושן א' (1990), **המלון החדש**, ירושלים: קריית ספר.
- אדד מ' (1981), השפעת התיוג בתהליך ההתהוות העצמית, **עבריינות וסטייה חברתית**, ב', עמ' 79-88.
- אדד מ' (1989), **העבריינין בהתהוותו**, רמת גן: אור עם.
- אייכהורן א' (1972), **נוער עזוב: הפסיכואנליזה בטיפול החינוכי סוציאלי**, ירושלים: ש' זק.
- אליצור א', טיאנו ש', מוניץ ח', נוימן מ' (1995), **פרקים נבחרים בפסיכיאטריה**, תל אביב: פפירוס.
- אנגיל מ' (2001), **מגדר ופריזוניזציה בקרב אסירות בישראל**, עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, רמת גן: אוניברסיטת בר אילן, המחלקה לקרימינולוגיה.
- אתגר ט' (1997), בחינת היבט ההתמכרות בעבריינות מין בקרב מתבגרים, **שיחות**, 2, עמ' 107-115.
- ביאלר ג', בר-סיני נ' (2003), משוחררי מעשיהו 1996-1997: תמונת מצב, מועדות וטיפול בקהילה, **צוהר לבית סוהר**, גיליון ינואר, עמ' 42-57.
- ביטורסקי-דביר ח' (1995), **הקשר בין אשמה וחרדה לבין עבריינות ושימוש בסמים**, עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן, המחלקה לקרימינולוגיה.
- בן-דוד ש' (1989), קורבן קריירה: גורמים ותהליך, **עבריינות וסטייה חברתית**, י"ז, עמ' 5-16.
- בן-יהודה נ' (1986), היקף השימוש לרעה בסמים בישראל, תופעה מתפשטת או סטטית?, **עבריינות וסטייה חברתית**, י"ז, עמ' 75-86.
- בן-יהודה נ' (1990), מלחמה באושר מדומה, **פוליטיקה**, 31, עמ' 49-51.
- בן-צבי ע' (1992), **נוער דתי לאומי בישראל: גוונים של תת תרבות**, עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן, המחלקה לסוציולוגיה.
- בן-צבי ק' (2011), חוזרים למאסר מועדות של אסירים פליליים משוחררי 2004 בישראל, עבירות ועונשים בישראל, תיאוריה ויישום, **צוהר לבית סוהר**, גיליון 14, עמ' 10-28.
- ברגר פ' ל' (1975), 'חברה באדם', בתוך: **הזמנה לפגישה עם סוציולוגיה**, תל אביב: עובד.

ברודסקי א' (1979), **דפוסי התקשרות, סגנונות התמודדות ובריאות נפשית במסגרת סוציאליזציה איגונית**, עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן, המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה.

ברזניץ ש' (1974), **פסיכולוגיה חברתית**, תל אביב: עם עובד.

ברנע צ', טייכמן מ', רהב ג' (1990), **שימוש בסמים ובאלכוהול בישראל בקרב תושבי מדינת ישראל מחקר אפידמיולוגי**, תל אביב: פורי, מחקרי דעת קהל לישראל בע"מ.

ברנשטיין פ' (1979), **התפיסה של מאפיינים של מוסדות כוללניים והשפעתה על סוציאליזציה**, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, ירושלים: האוניברסיטה העברית.

בשה א' (1994), **Codependents ותפיסת המשפחה בקרב מתמכרים: שינויים במהלך השנות בקהילה טיפולית**, עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, תל אביב: אוניברסיטת תל אביב.

גולדברג א' (1991), **אסירים טעוני הגנה, צוהר לבית סוהר**, גיליון 1, עמ' 29-33.

גולדברג א' (1998), **'אסירים של ילדותם', הקשר בין קורבנות בילדות לבין עבריינות ותסמונת דחק בתר חבלתית**, עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן, המחלקה לקרימינולוגיה.

גולדברג א' (2002), **טיפול ושיקום של נפגעי סמים בבתי סוהר בישראל**, בתוך: חובב מ' (עורך), **טיפול ושיקום של נפגעי סמים בישראל**, תל אביב: צ'ריקובר, עמ' 233-247.

גולדברג א' (2003) **הסתגלות למאסר ומועדות**, עבודת דוקטורט, רמת גן: אוניברסיטת בר אילן.

גופמן י' (1973). **מאפיינים של מוסדות כוללניים**, בתוך: לייק מ' (עורך), **סוגיות בסוציולוגיה**, תל אביב: עם עובד.

דר ר', פרנק ח', לונטל א' (2002) **'התמכרות לסמים: מונח שעבר זמנו'**. בתוך: חובב מ' (עורך), **טיפול ושיקום של נפגעי סמים בישראל**, תל אביב: צ'ריקובר, עמ' 292-279.

הרמן ג' (1992), **טראומה והחלמה**, תל אביב: עם עובד.

חובב מ' (1963), **מעקב אחר 101 אסירים ששוחררו מבית סוהר תל מונד בשנת 1958, עלון האגודה הישראלית לקרימינולוגיה**, 12, עמ' 13-26.

חסין י' (1987), **העבריין המועד, העבריין המסוכן והעבריין בעל הקריירה הפלילית, עבריינות וסטייה חברתית**, 1-2, עמ' 5-18.

חסין י' (1989), גיל תחילת העבריינות ודפוסי קריירה עבריינית, **עבריינות וסטייה חברתית**, י"ז, עמ' 39-61.

טייכמן מ' (1989), **לחיות בעולם אחר**, תל אביב: רמות, אוניברסיטת תל אביב.

יחזקאלי פ' (2009), לשנות את כללי המשחק, **מראות המשטרה**, גיליון 228, עמ' 28-31.

לוקאס א' (1988), **חיים משמעותיים**, תל אביב: דביר.

לזר א' (1982), **דפוסי קריירה עבריינית**, עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, חיפה: בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת חיפה.

מיכאל א' (2006), **התלות השיתופית - השפעת משפחת מוצא מכורה ונישואין למכור על תלות שיתופית בקרב בנות זוג**, חיבור לשם קבלת דוקטור לפילוסופיה, חיפה: אוניברסיטת חיפה, בית הספר לעבודה סוציאלית.

נחמני ש' (2009), **פרופיל פסיכו סוציאלי של התמכרות: יחודי לסמים או מאפיין הימורים פתולוגיים והפרעות אכילה התקפית**, חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור לפילוסופיה", חיפה: אוניברסיטת חיפה, בית הספר לעבודה סוציאלית.

סבה א' ל', ארנפלד ר' (1988), **גמילה כעונש**, ירושלים: האוניברסיטה העברית.

סטירלינג מ' (1995), 'צרכני סמים', בתוך: סקוט ג', מרק ג', ווליאמס ג', בק א"ט, **תרפיה קוגניטיבית עקרונית והדגמה**, תל אביב: אח.

סלונימסקי ר' (1981), **השפעת בית סוהר על אסירים כפי שמתבטאת בעמדותיהם**, תל אביב: עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת תל אביב.

סתר ד' (1999), **אבחון ומיון אסירים בשירות בתי הסוהר בישראל**, מדינת ישראל: המשרד לביטחון פנים לשכת המדען הראשי.

עינת ת' (2005), **שפה אסורה, החיים והמילים בין כותלי הכלא**, ירושלים: שוקן.

עדן ר' (1989), **השפעת מבחן לעומת מאסר על מניעת עבריינות חוזרת**, עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, חיפה: אוניברסיטת חיפה.

פרידמן א', פאר א' (1968), **התמכרות לסמים משכרים: השתקפות הבעיה בקרב זונות וסרסורים בארץ**, עבודה סמינריונית במסגרת סמינריון של פשיעה, תל אביב: אוניברסיטת תל אביב, החוג לפסיכולוגיה, המחלקה למחקר.

פרויד ז' (1988), **מעבר לעקרון העונג ומסות אחרות**, תל אביב: דביר.

פרום א' (1977), **מנוס מחופש**, תל אביב: דביר.

קול א' (1995), 'עבריינים' בתוך: סקוט ג', מרק ג', ווליאמס ג', בק א"ט, **תרפיה קוגניטיבית עקרונית והדגמה**, תל אביב: אח.

רוט י' (1987), **הסתגלות לתפקידי לחימה בצה"ל, כפונקציה של דפוס מוטיבציה, דימוי עצמי, סגנון התמודדות ואינטליגנציה**, עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, רמת גן: מחלקה לפסיכולוגיה, אוניברסיטת בר-אילן.

רוטנברג מ' (1976), תיאוריה של תיוג עצמי: ממצאים פרילימינריים בקרב חולי נפש, **מגמות**, 22, עמ' 449-466.

רייפן ד' (1959), 'בעיות בעבריינות חוזרת', בתוך: **בעיות הטיפול בעבריינות**, תל אביב: הקריה, עמ' 45-47.

רימרמן י' (1985), **יחסים אסורים במשפחה**, תל אביב: צ'ריקובר.

שוהם ג', רהב ג', אדד א' (1987), **קרימינולוגיה**, ירושלים: שוקן.

שוהם ג', רהב ג', אדד א' (1975), סיווג אסירים בישראל, **עבריינות וסטיה חברתית**, ג' (1), עמ' 33-43.

שלו א' (1994), גישה רב ממדית לתסמונת פוסט טראומתית, **שיחות**, 2, עמ' 85-101.

שנן י' (1967), הנטייה להתמודדות פעילה - יסוד לבריאות הנפש, **מגמות**, ט"ו, עמ' 188-196.

- (1983), **הועדה הבין משרדית והבין מוסדית לטיפול מקיף בנושא סמים - תכנית אב להתמודדות כוללת עם בעיות השימוש לרעה בסמים במדינת ישראל**, ירושלים: מדינת ישראל.

- (1988), **דו"ח שנתי, שירות בתי הסוהר, שירות בתי הסוהר**: יחידת דוברות.

- (1988), **דו"ח ביקורת בנושא: טעוני הגנה פליליים, שירות בתי הסוהר**: המחלקה לביקורת פנים (פרסום פנימי).

- (1994), **שימוש בסמים בבתי הסוהר: היקף מאפיינים עמדות, שירות בתי הסוהר**: מינהל טיפול ושיקום (פרסום פנימי).

- (2000), **סקר אנונימי להערכת היקף השימוש בסמים ואלכוהול בקרב אסירים ועצורים בשירות בתי הסוהר, שירות בתי הסוהר**: מינהל טיפול ושיקום האסיר, היחידה לטיפול בנפגעי סמים (לא פורסם).

- (2000), **דו"ח שנתי, שירות בתי הסוהר, שירות בתי הסוהר**: יחידת הדוברות.

- (2000), **דו"ח שנתי, שירות בתי הסוהר, שירות בתי הסוהר**: יחידת הדוברות.

- Abbot, J.K., (1981). **In the belly of the beast**. New York: Random House.
- Abel, G. and ,Becker, J.V., (1984). **The Treatment of Child Molesters**. New York: New York State Research Foundation for Mental Hygiene, Columbia University.
- Akers, R. ,Hayner, N., and Gruning, W., (1974). 'Homosexual and drug behavior in prison: A Test of the functional and importation models of the inmate system'. **Social Problems**. 21, 410-422.
- Akers, R.L., (1991). Addiction: The troublesome concept. **The Journal of Drug**, Iss. 21, 777-793.
- Alexander, B.K., and Hadaway, P.F., (1982). 'Opiate addiction: The case for an adaptive orientation'. **Psychological Bulletin**. 92, 367-381.
- Allen, H.E., Chris, W.E., Edward, J.L. and Gennaro, F.V., (1985). **Probation and parole in America**. New York: Free Press.
- Alpert, G.F., (1979). 'Patterns of change in prisonization: A Longitudial analysis'. **Criminal Justice and Behavior**. 6, 159-174.
- Amir, M., (1980). 'Israel'. in: Einstein, S., (ed.). **The Community`s Responses to Drug Use**. New york.
- Anderson, D. and Schumaker, E.R., (1986). 'Assessment of job training prigrams'. **Journal of Offender Counseling, Services and Rehabilitation**. 10, 41-48.
- Andrews, D.A., and Bonta, J., (1994). **The Psychology of Criminal Conduct**. Cincinnati, OH: Anderson.
- Andrews, D.A., and Bonta, J., (1998). **The Psychology of Criminal Conduct**. (2nd ed.). Cincinnati, OH: Anderson.
- Antonovsky, H., and Sagy, S., (1986). 'The development of a sense of coherence and its impact on responces to stress situations'. **Journal of Social Psychology**. 126, 213-225.

- Atchley, R.C., and McCabe. M.P., (1968). 'Socialization in correctional communities: a Replication'. **American Sociological Review**. 33, 774-785.
- Austin, B., (2010). '**2010 Annual Recidivzm Report**'. State of Connecticut Office of Plicy and Management Criminal Justice Policy and Planning Division, February 15.
- Austin, W., and Unkovic, C.M., (1977). 'Prison Suicide'. **Criminal Justice Review**. 2, 103-106.
- Avrill, R.J., (1973). 'Personal control over adversive stimuli and its relationship to stress'. **Psychological Bulletin**. 80, 286-303.
- Bales, R.F., (1946). 'Cultural differences in rates of alcoholism'. **Quarterly Journal of Studies on Alcohol**. 6: 480-499.
- Ball, J.C., Shaffer, J.W., and Nurco, D.N., (1983). 'Day by day criminality of heroin addicts in Baltimore'. **Drug and Alcohol Dependence**. 12, 119-142.
- Banister, P.A., smith, F.V., Heskin, K.J. and Bolton, N., (1973). 'Psychological correlates of long term imprisonment: Cognitive variables'. **British of Criminology**. 3, 321-323.
- Barak-Glantz, I.L., (1983). 'Patterns of prisoner Misconduct: Toward a behavioral test of prisonization'. **Sociological Focus**. 16, 2,129-149.
- Barnard, G.W., Hankins, G.C., and Robbins, L., (1992). 'Prior life trauma, post traumatic symptoms, sexual disorder, and character traits in sex offenders'. **Journal of Traumatic Stress**. 5, 393-420.
- Barnes, S.M., (1977). 'The development of adolescent drinking behavior: An Evaluative review of the impact of the socialization process within the family'. **Adolescence**. 12, 572-589.
- Barton, R., (1959). **Institutional Neurosis**. London: Wright.
- Beattie, M., (1989). **Beyond Codependency**. New York: Harper and Row.

- Beattie, M., (1987). **Co dependency No More**. New York: Harper and Hazelden.
- Beck, A.T., (1976). **Cognitive Therapy and the Emotional Disorders**. New York: International Universities Press.
- Beck, A.T., Weishaar, M., (1989). 'Cognitive Therapy'. in: Freeman, A., Simon, K. (eds.). **Comprehensive Handbook of Cognitive Therapy**. New York: Plenum Press.
- Becker, G.S., (1968). 'Crime and punishment: An Economic approach'. **Journal of Political Economy**. 73, 169-217.
- Becker, H.S., (1953). 'Becoming a marijuana user'. **American Journal of Sociology**. 59, 235-242.
- Becker, J.V., (1988). 'The effect of child sexual abuse on adolescence sexual offenders'. In: G.E. Waytes., and G.J. Powell (eds.). **Lasting Effects of Child Sexual Abuse**. London: Sage.
- Ben David, S., and Silfen, P. (1989). **The 'Code of Drugs' replacing the Prisoner's Code: The Changing Society of Captive**. Ramat Gan, Israel: Department of Criminology. Bar Ilan University. (un published)
- Bepko, C., and Krestan, J.A., (1985). **The responsibility trap: A blueprint for treating the alcoholic**. New York: Macmilian.
- Berk, B.B.(1966). 'Organizational goals and inmate organization. **American Journal of Sociology**. 71, 522-534.
- Berridge, V. and Edwards. G., (1987). **Opium and the People: Opiate Use in Nineteenth Century England**. Yale University, New Haven, CT.
- Bhagat, R.S., Allie, S.M., and Ford, D.L. Jr., (1991). 'Organizational stress, personal life stress and symptoms of life strains: An inquiry into moderating role of styles of coping'. **Journal of Social Behavior and Personality**. 6(7), 163-184.

Bieber, S.L., Pasewark, R.A., Bosten, K., and Steadman, H.J., (1988). 'Predicting criminal recidivism of insanity acquittees'. **International Journal of Law and Psychiatry**. 11, 105-112.

Billings, A.G., and Moos, R.H., (1981). 'The role of coping responses and social resources in attenuating the impact of stressful life events'. **Journal of Behavioral Medicine**. 4, 139-157.

Black, C., (1984). **It will never happen to me**. Denver: M.A.C. Publishing.

Blanchard, E.B., Bassett, J.E., and Koshland, E., (1977). 'Psychopathy and delay of Gratification'. **Criminal Justice and Behavior**. 4, 265-271.

Blum, R.H., (1969). **Drugs I: Society and drugs**. San Francisco: Jossey – Bass.

Blum, R.H., and Blum, E.M., (1969). 'A cultural case study'. in: **Drugs I: Society and drugs**. San Francisco: Jossey-Bass.

Blumstein, A. (1986). 'Sentencing and the prison crowding problem'. in: S.D. Gottfredson and S. McConville (eds.). **American`s Correctional Crisis: Prison Populations and Public Policy**. New York: Greenwood Press.

Blumstein, A., (2011). Bringing Down the U.S. Prison Population. **The Prison Journal**. Vol. 91, no 3.
http://tpj.sagepub.com/content/91/3_suppl/12S.full.pdf+html

Bradshaw, J., (1988). **On The Family. Deerfield Beach**. FL: Health Communication.

Brandis. A., (1996). **Co Dependency**. Atlanta Area Psychological Association, P.C. AAPA Home Page.
<http://home.navisoft.com/aapa/codep.htm>

Briar, S., and Piliavin, I., (1965). 'Delinquency, situational inducements, commitment to conformity'. **Social Problems**. 10, 35-45.

Boehnlein, J.K., (1989). 'The process of research in posttraumatic stress disorder'. **Perspective Biological Medicine**. 32, 455-465.

- Bolton, N., Smith, K.J., and Banister, P.A., (1976). 'Psychological correlates of long term imprisonment'. **British Journal of Criminology**. 16, 38-47.
- Bondeson, U.V., (1989). 'Psychological and social harm at the institutions'. **Prisoners in Prison Societies**. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Bondeson, U.V., (2011). **Prisoners on Prison Society**. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers,
- Bonta, J., (1996). 'Risk - need assessment and treatment'. In: A.T. Harland (ed.). **Choosing Correctional Options That Work**. Thousand Oakes, CA: Sage.
- Bonta, J., (1997). **Offender rehabilitation: from research to practice**. Soliciter General Canada.
- Bonta, J., and Gendreau, P., (1990). 'Reexamining the Cruel and Unusual Punishment of Prison Life'. **Law and Human Behavior**. 14, 347-372.
- Bottoms, E.A. and Brownswood, R., (1972). 'The dangerousness debate after the fland Report'. **British Journal of Criminology**. 22, 229-254.
- Boudouris, J., (1984). 'Recidivism as a process'. **Journal of offender Counseling, Services and Rehabilitation**. 8(3), 41-51.
- Bowker, L.H., (1977). **Prison subcultures**. Lexington Ma: Lexington Books.
- Brake, M., (1980). **The Sociology of Youth Culture and Youth Subcultures**. London, Boston: Routledge and Kegan Paul.
- Brake, M., (1985). **Comparative Youth Culture: The Sociology of Youth Cultures and Youth Subcultures in America, Britain and Canada**. London: Routledge and Kegan Paul.
- Brochu, S., Guyon, L., and Desjardins, L., (1999). 'Comparative profiles of addicted adult population in rehabilitation and correction services'. **Journal of Substance Abuse Treatment**. 16, 173-182.

Buikhuisen, W. and Meijs, B.W.G.P., (1983) 'A Psychosocial approach to recidivism'. In: K.T. Van Dusen and S.A. Mednick , **Prospective Studies of Crime and Delinquency**. Boston.

Bukstel, L.H., and Kilmann, P.R., (1980). 'Psychological effects of imprisonment on confined individuals'. **Psychological Review**. 88, 469-493.

Burgess, A.W., Hartman, c., Ressler, R.K., Douglas, J.E., and McCormack, A., (1986). 'Sexual homicide: Amotivational model'. **Journal of Interpersonal Violence**. 1, 251-271.

Burns, D., (1980). **Feeling Good, The New Mood Therapy**. New York: Williams Morrow.

Cahalan, D., and Room, R., (1974). Problem drinking among American men, **Monograph**. 7. New Brunswick, NJ: Rutgers Center of Alcohol Studies.

Caldwell, M. G., (1956). 'Group dynamics in the prison community'. **Journal of Criminal Law and Criminology**. 46, 648-657.

Cappell, H., and Greeley, J., (1987). 'Alcohol and tension reduction' in: H.T. Blane and K.E. Leonard (eds.). **Psychological Theories of Drinking and Alcoholism**. 15-54, New York: Guilford.

Carnes, P.J., (1998). 'Sexual addiction and compulsivity'. **The Journal of Treatment and Prevention**. 5.

Carver, C.S., Scheier, M.F., and Weintraub, J.K., (1989). 'Assessing coping strategies: A theoretically based approach'. **Journal of personality and Social Psychology**. 56, 267-283.

Cavan, R.S., (1962). **Criminology**. 3rd ed: New York: Thomas Y. Crowell.

Cermak, T.L., (1986). **Diagnosing and treating co dependency**. Minnesota: Johnson Institute.

Chaiken, J.M., and Chaiken, M.R., and Peterson, J.E., (1982). **Varieties of Criminal Behavior: Summary and Policy Implications**. California: Rand Corporation.

Chambers, C.D., (1974). 'Narcotic addiction and crime' in: J.A. Inciardi, and C.D. Chambers (eds.). **Drugs and the Criminal Justice System**. Beverly Hills, CA: Sage.

Chandler, J.J., (1973). 'Egocentrism and antisocial behavior'. **Development Psychology**. 8, 326-332.

Chein, I., Gerard, D.L., Lee, R.S., and Rosenfeld, E., (1964). **The Road to H**. New York: Basic Books.

Chung, Ching Fan, Schmidt, P., and Witte, A.D., (1991). 'Survival analysis: a survey'. **Journal of Quantitative Criminology**. 7, 59-78.

Clark, O.A., Fisher, M.J. and Mcdougall, C., (1993). 'A new methodology for assessing the level of risk in incarcerated offender'. **The British Journal of Criminology**. 33, 3, 436-446.

Clark, W.B., (1982). 'Public drinking contexts: Bars and taverns'. In: T.C. Hand L.S. Gaines (eds.). **Social drinking contexts**. Research Monograph, 7. Rockvill, MD: National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism.

Clark, Burton and Trow. M., (1966). The organizational context. in: Newcomb. T. and Wilson, E.K., (eds.). **College Peer Group**. Chicago: Aldine. 17-70.

Clarke, J., (1982). 'Subcultures, Cultures and Class A Theoretical Overview'. In: Hall S. and Jefferson T., (eds.). **Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post War Britain**. London: Hutchinson and Co..

Clarke, M., (1974). The concept of subculture. **British Journal of Sociology**. 25, (4), 428-441.

Clear, T.R., Cole, G.F., Reisig, M.D., (2012). **American Corrections**. Tenth Edition, Wadsworth United States: Lengage Learning.

Clinard, M.B., (1944). 'Rural Criminal Offenders'. **American Journal of Sociology**. Vol. L. 38-45.

- Clemmer, D., (1958). **The prison community**. New York: Rinehart.
- Clinard, M.B., (1957). **Sociology of Deviant Behavior**. New York: Rinehart.
- Clinard, M.B., and Quinney, R., (1967). **Criminal Behavior Systems: A Typology**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Cline, H.F., (1968). 'The determination of normative patterns in correctional institution'. in: N. Christie (ed.). **Scandinavian Studies in Criminology**. II. Oslo: Oslo University Press.
- Cloward, R.A., and Ohlin, L.E., (1960). **Delinquency and Opportunity: A Theory of Delinquent Gangs**. New York: The Free Press.
- Cohen, A.K., (1964). **Delinquent Boys: The Culture of the Gang**. Glencoe: The Free Press.
- Cohen, B.Z., Eden, R. and Lazar, A., (1991). 'The efficacy of probation versus imprisonment in reducing recidivism of serious offenders in Israel'. **Journal of Criminal Justice**. 19 (3), 263-270.
- Cohen, J., (1985). 'Empirical Estimates of the Incapacitative Effect of Imprisonment'. **Presentation to Annual Meeting of the American Society of Criminology**. California: San Diego.
- Cohen, A.K., (1955). **Delinquent boys: The Culture of The Gang**. New York: Free Press.
- Cohen, S., and Taylor, L., (1982). **Psychological survival**. New York: Random House.
- Compas, B.E., Malcarne, V., and Fondacaro, K., (1988). 'Coping with stressful events in older children and young adolescents'. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. 56, 405-411.
- Conrad, P.J., (1982). 'The Quandary of dangerousness: Toward the resolution of a persisting dilemma'. **British Journal of Criminology**. 22, 255- 267.

Cooper, M.L., Russell, M., Skinner, J.B., Frone, M.R., and Mudar, P., (1992). 'Stress and alcohol use'. **Journal of Abnormal Psychology**. 101, 139-152.

Cordilia, A., (1983). **Making of an inmate - prison as a way of life**.
Combridge, Massachusetts: Schenkman.

Cressey, D.R., (1964). **Delinquency, Crime and Differential Association**.
The Hague: Mouton.

Cressey, D., (1965). 'Prison Organizations' in: March, J.(ed.). **Handbook of Organizations**. Chicago: Rand McNally.

Cressey, D.R., and Ward, D.R., (1969). **Delinquency, Crime and Social Processes**. New York: Harper and Row.

D`Atri, D.A., (1981). 'Measuring stress in prison'. in: D.A. Ward and K.F. Schoen (eds.). **Confinment in Maximum Custody**. Toronto: D.C. Heath and Company.

Datesman, S.K., (1981). 'Women, Crime and Drugs'. in: J.A. Inciardi (ed.). **The Drug - Crime connection**. Beverly Hills, CA: Sage.

Davis, G.F., (1964). 'A study in adult probation violation rate by means of cohort Approach'. **Journal of Criminal Law, Criminology and Political Science**. 55(1), 70-85.

Driscoll, P.J., (1952). 'Factors related to the institutional adjustment of prison inmates'. **Journal of Abnormal and Social Psychology**. 47, 593-596.

Durkheim, E., (1949). **The Division of Labor in Society**. Trans: G. Simpsom, III, New York: Free Press.

Dussich, J.P., and H.F. Jacobsen, (1981). **The Theory of Social Coping**.
Criminology Research Institute of Lower Saxony, Hanover, Germany.

Edwards, J. M., and Trimble, K., (1992). 'Anxiety, coping and academic performance'. **Anxiety, Stress and Coping**. 5, 337-350.

- Ehrlich, I., (1973). 'Participation illegitimate activities: A theoretical and empirical Investigation'. **Journal of Political Economy**. 83, 521-656.
- Eisenberg, M., (1985). **Factors Associated with Recidivism**. Austin: Texas Board of Pardons and Paroles.
- Ellis, C.B., (1970). **The prison Social System: An Analysis of consensus and normative structures**. Unpublished Ph.D. dissertation, Louisiana State University and Agricultural and Mechanical College, Baton Rouge.
- Ellis, A., (1979). 'The sex offender.' in: H.Toch (ed.) **The Psychology of Crime and Criminal Justice**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Endler, N.S., and Parker, J.D.A., (1990). 'Multi dimensional assessment of coping: A critical evaluation'. **Journal of Personality and social Psychology**. 58, 844-854.
- England, R.W., (1955). 'A study of post probation recidivism among 500 federal Offenders'. **Federal Probation**. 19(3), 10-16.
- Engle, K.B., and Williams, T.K., (1972). 'Effect of an ounce of vodka on alcoholics` desire for alcohol'. **Quarterly Journal of Studies on Alcohol**. 33, 1099-1105.
- Epstein, E.J., (1977). **Agency of fear: Opiates and political Power in America**. New York: Putman.
- Faine, J.R., (1973). 'A self consistency approach to prisonization'. **Sociological Quarterly**. 4, 576-588.
- Falk, J.L., (1983). 'Drug dependence: Myth or motive?'. **Pharmacology Biochemistry and Behavior**. 19: 385-391.
- Falk, J.L., Dews, P.B., and Schuster, C.R., (1983). 'Commonalities in the environmental control of behavior'. In: P.K. Levison, D.R. Gerstein, and D.R. Maloff. (eds.). **Commonolities in substance abuse and habitual behavior**. Lexington, MA: Lexington.

Farrell, A.D., and Danish, S.J., (1993). 'Peer drug associations and emotional restraint: Causes or consequences of adolescent's drug use'. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. 61, 327-334.

Farrell, A.D., and Danish, S.J., and Howard, C.W., (1992). 'Risk factors for drug use in urban adolescent'. **American Journal of Community Psychology**. 20, 263-286.

Fenichel, O., (1945). **The Psychoanalytical Theory of Neurosis**. New York: W.W. North.

Fischer, J.L., (1980). 'Reciprocity, agreement, and family style in disturbed and nondisturbed families'. **Journal of Youth and Adolescence**. 9, 391-406.

Fischer, J.L., and Spann, L., and Crawford, D.W., (1991). 'Measuring Codependency'. **Alcoholism Treatment Quarterly**. 8, 87-100.

Fischer, J.L., and Crawford, D.W., (1992). 'Codependency and Parenting styles'. **Journal of Adolescent**. 7, 352-365.

Flanagan, T., (1982). 'Lifers and long termers – doing big time'. In: Johnson, B. and Toch, H., (eds.), **Pains of imprisonment**. Beverly Hills: Sage.

Flanagan, T.J., (1981). 'Dealing with long term confinement : Adaptive strategies and perspectives among long term prisoners'. **Criminal Justice and behavior**. 8, 201-222.

Foa, U.G., and Foa, E.B., (1974). **Societal Structure of The Mind**. Springfield: Charles C. Thomas.

Foa, E.B., (1970). **Schizophrenics and Neurotic: Some Differences in Their Interpersonal Cognitive Organization**. Unpublished master's thesis, Urbana: University of Illinois.

Folkman, S., and Lazarus, S., (1985). 'If it changes it must be a process: Study of emotion and coping during three stages of college examination'. **Journal of Personality and Social psychology**. 41, 150-170.

- Forsyth, C.J., and Compas, B.E., (1987). 'Interaction of cognitive appraisals stressful events and coping: Testing the goodness of fit hypothesis'. **Cognitive Therapy and Research**. 11, 473-485.
- Foud, J., and Young, W., (1981). 'Dangerousness and criminal Justice'. in: Sir L. Radzinowicz (ed.). **Cambridge Studies in Criminology**. NH: Heinemann.
- Friedrich, W.N., Uргуizea, A.J., and Beilke, R.L., (1986). 'Behavior problems in sexual abused young children'. **Journal of Pediatric Psychology**. 11, 47-57.
- Frum, H.P., (1958). 'Criminal offense trends following juvenile delinquents'. **Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science**. (5) 29-49.
- Garabedian, P.F., (1963). 'Social Roles and processes of socialization in the prison Community'. **Social Problems**. 11. 152.
- Garry, E., (1984). **Options to Justice Crowding**. Washington, D.C.: U.S. National Institute of Justice.
- Gay, G.R., Senay, E.C., and Newmeyer, J.A., (1973). 'The pseudo - junkie: Evolution of the heroin lifestyle in the nonaddicted individual'. **Drug Forum**. 2, 279-290.
- Gearing, M.L., (1979). 'The MMPI as a primary differential and predictor of behavior in prison'. **Psychological Bulletin**. 86, 929-963.
- Gendreau, P., (1995). 'Technology transfer in the criminal justice field: Implications for substance abuse'. In: T.E. Backer., S.L. David, and G. Soucy (eds.). **Reviewing the Behavioral scientific Knowledge base on technology Transfer**. NIDA research Monograph no. 155. Rockvill, MD: National Institute on Drug Abuse.
- Gendreau, P., (1996). 'Offender rehabilitation'. **Criminal Justice and Behavior**. 23(1), 144-161.
- Gendreau, P., and Bonta, J., (1984). 'Solitary confinement is not cruel unusual punishment: people sometimes are!'. **Canadian Journal of Criminology**. 26, 467-478.

- Gendreau, P., and Gendreau, L., (1970). 'The 'addiction prone' personality'. **Canadian Journal of Behavioral Science**. 2, 18-25.
- Gendreau, P., Goggin, C., and Little, T., (1996). **Predicting Adult Offender Recidivism: What Works!**. Ottawa, Canada: Ministry Secretariat, Solicitor General of Canada.
- Gibbons, D.C., (1968). **Society, Crime and Criminal Careers**, Englewood Cliffs. New York: Prentice Hall.
- Glaser, F.B., (1974). 'Psychologic vs. pharmacologic heroin dependence'. **New England Journal of Medicine**. 290, 231.
- Glaser, D., (1964). **The Effectiveness of a Prison and Parole System**. Indianapolis; Bobbs-Merril.
- Glassner, B., and Berg, B., (1980). 'How Jews avoid alcohol problems'. **American Sociological Review**. 45:647-664.
- Gleuck, S., and Gleuck, I., (1970). **Juvenile delinquency Grown up**. New York: Kraus Reprint Co..
- Gleuck, S., and Gleuck, I., (1950). **Unravelling juvenile delinquency**. New York: The Commonwealth Fund.
- Glover, H., (1995). 'A different opinion regarding the use of opiate antagonists in PTSD: Comments on an unusual reaction to opioid blockade with Naltrexone in a case of post traumatic stress disorder', **Journal of Traumatic Stress**. 6, 3, 483-486.
- Goffman, E., (1961). **Asylums, Middlesex**. New York: Penguin Books.
- Gold, S.R., (1980). 'The CAP control theory of drug abuse'. in: D.J. Lettieri, M. Saers, and H.W. Pearson, (eds.). **Theories on Drug Abuse**. Research Monograph No. 30. Rockvill, MD: NIDA.
- Goldfarb. R., (1975). 'Narcotics addicts in jail '. **Jails : The Ultimate Ghetto**. New York: Anchor Press Doubleday.

Goodstein, L., (1979). 'Inmate adjustment to prison and transition to community life'. **Journal of Research in Crime and Delinquency**. 16, 246-272.

Goodstein, L., Mackenzie, D., and Shotland, R., (1984). 'Personal control and inmate adjustment to prison'. **Criminology**. 22, 3, 343-369.

Gottfredson, S., and Taylor, R., (1985). **Prediction of recidivism - Neighborhood effects**. Rockville, Maryland: National Institute of Justice.

Gough, H.G., (1965). 'Cross cultural validation of a measure of social behavior'. **Psychological Rep**. 17: 374-378.

Gray, J.A., (1976). 'The behavioral inhibition system: a possible substrate for anxiety'. In: M.P. Feldman and A. Broadhurst., **Theoretical and Experimental Bases of the Behavior**. London: John Wiley and Son.

Greenberg, D.F., (1979). 'Delinquency and the age structure of society'. In: S.L.Mesinger, and E. Bittner (eds.). **Criminology Review Yearbook**. Beverly Hills, California: Sage Publications, 586-620.

Greenwood, W.P., (1980). 'Career Criminal Prosecution: Potential objective', **Journal of Criminal Law and Criminology**. 71, 85-88.

Grobe, J.E., Perkins, K.A., Breus, M., and Fonte, C., (1991). **Paradoxical effects of Smoking on Subjective Stress vs. Cardiovascular Arousal**. Paper presented at the Society of Behavioral Medicine, Washington, DC.

Groth, N.A., Robert, E.L. and Brauley, J.M., (1982). 'Undetected recidivism among rapists and child molesters'. **Crime and Delinquency**. 28, 450-458.

Gross, A.E., Wallington, B.S., and Pilivian, I.M., (1979). 'Reaction, Attribution and help recipient'. **Journal of Applied Social Psychology**. 9, 297-313.

Guenther, A., (1978). 'Impact of confinement'. In: Johnston, N. and Savitz, L.,(eds.). **Justice and Correction**. Somerset, New Jersey: John Wiley and Sons.

- Haggerty, K., Wells, E., Jenson, J., Catalano, R., and Hawkins, J., (1989). 'Delinquents and drug use: A model program for community reintegration'. **Adolescence**. 24, 439-456.
- Haley, J., (1980). **Leaving Home**. New York: McGraw-Hill.
- Hall, O., (1948). 'The stages of medical careers'. **The American Journal of Sociology**. 53, 327-336.
- Hammersley, R., Forsyth, A., Morrison, V., and Davis, J., (1989). 'The relationship between crime and opioid use'. **British Journal of Addiction**. 84, 1029-1043.
- Hammersley, R., and Morrison, V., (1988). 'Crime among alcohol, cannabis and heroin users'. **Medicine and Law**. 7, 185-193.
- Hamparian, M.D., Schuster, R., Dinitz, S., and Conrad, J., (1978). **The Violent Few**. Lexington, Massachusetts: Lexington Books.
- Hanson, R.K., (1998). 'What do we know about sex offender risk assessment'. **Psychology, Public Policy and Law**. 4, 50-72.
- Hassin, Y., and Haviv, M., (1989). Patterns of crime based on a Markov Chain Model. **Crime and Social Deviance**. 17, 67-103.
- Hawkins, G., (1976). **The Prison: Policy and Practice**. Chicago: The University of Chicago.
- Headay, B.W., and Wearing, A.J., (1990). 'Subjective well being and coping with adversity'. **Social Indicators Research**. 22, 327-349.
- Heather, N., (1977). 'Personal Illness in 'Lifers' and effects of long term indeterminate sentences'. **British Journal of Criminology**. 17, 378-386.
- Heather, N., Rollnick, S., and Winton, M., (1983). 'A comparison of objective and subjective measures of alcohol dependence as predictors of relapses following treatment'. **British Journal of Clinical Psychology**. 22: 11-17.

Heffernan, E., (1972). **Making it in Prison: The Square, the cool, and the Life**. New York: Wiley.

Helson, H., (1964). **Adaptation Level Theory: An Experimental and Systematic Approach to Behavior**. New York: Harper and Row.

Henson, R.K., and Bussiere, M., (1996). **Predictors of Sexual Offender Recidivism: A Meta analysis**. Ottawa: Solicitor General of Canada.

Hepburn, J.R., and H.R. Stratton, (1977). 'Total institutions and inmate self esteem'. **British Journal of Criminology**. 7, 237-250.

Herman, C.P., and Polivy, J., (1975). 'Anxiety, restraint and eating behavior'. **Journal of Abnormal Psychology**. 84, 666-672.

Heskin, K.J., Bolton, N., Smith, F.V., and Banister, (1974). 'Psychological correlates of long term imprisonment III: attitudinal variables'. **British Journal of Criminology**. 14, 150-157.

Heskin, K.J., Smith, F.V., Banister, P.A. and Bolton, N., (1973). 'Psychological correlates of long term imprisonment II: personality variables'. **British Journal of Criminology**. 13, 323-330.

Higgs, H., (2012). "Inmate Subcultures", in: Jay. S.Albanese (ed.), **The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice**.
<http://www.ggc.edu/academics/school-of-liberal-arts/docs/inmate-subcultures-higgs.pdf>

Hinds, L., (1982). 'Impact of incarceration on low income families'. **Journal of offenders Counseling Services and Rehabilitation**. 5,3 and 4, 5-12.

Hofer, P.W., (1988). 'Prisonization and recidivism: A psychological perspective'. **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**. 32, 2, 95-106.

Holland, J.L., (1973). **Making Vocational Choice: A Theory of Careers**. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall. Inc.

Hull, J.G., and Bond, C.F., Jr., (1986). 'Social and behavioral consequences of alcohol consumption and expectancy', **Psychological Bulletin**. 99, 347-360.

Hirschi, T., (1969). **Causes of Delinquency**. Berkeley: University of California Press.

Hirschman, R.S., Leventhal, H., and Glynn, K., (1984). 'The development of smoking behavior: cross sectional survey data'. **Journal of Applied Social Psychology**. 14, 184-206.

Inciardi, J.A., (1975). **Careers in Crime**. Chicago: Rand McNally College, Public Company.

Inciardi, J.A., Lockwood, D., and Martin, S.S., (1994). **Therapeutic Communities in Corrections and Work Release**. Nida Rrs. Monograph, 144, 259-67.

Irish, J.F., (1976). **Assessment of adult division of supervision program effectiveness**. Moneola, New York: Adult Probation Department.

Irwin, J., (1970). **The Felon**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice.

Irwin, J., (1980). **Prison in Turmoil**. Boston: Little, Brown.

Irwin, J. and Cressey, D., (1962). 'Thieves, convicts and the inmate culture'. **Social Problems**. 10, 142-155.

Isbell, H., (1958). 'Clinical research on addiction in the United States'. in: Livingston, R.B. (eds.). **Narcotic Drug Addiction Problems**. Bethesda, MD: Public Health Service,.

Jacobs, J.B., and Retsky, H.G.(1977). 'Prison Guard', in: Leger, R.G., and Startton, J.R., (eds.). **The Sociology of Correction**. New York: Wiley.

Jacobs, J., (1976). 'Stratification and conflict among prison inmates'. **Journal of Criminal Law and Criminology**. 66, 476-482.

Jaman, D., (1971). **Behavior During the First year in Prison**. Research report no. 32. Sacramento, CA: California Department of Corrections.

Jarvik, M.E., (1973). 'Further observation on nicotin as the reinforcing agent in Smoking'. in: W.L. Dunn, Jr. (ed.). **Smoking behavior: Motives and incentives**. Washington, DC: Winston.

Jarvik, M.E., Glick, S.D., and Nakamura, R.K., (1970). 'Inhibition of cigarette smoking by orally administered nicotin'. **Clinical Pharmacology and Therapeutic**. 11:574-576.

Jensen, G., and Jones, D., (1976). 'Perspective on inmates culture: A study of women in prison'. **Social Forces**. 54, 590-603.

Jessor, R., and Jessor, S.L., (1975). Adolescent development and the onset of drinking. **Journal of Studies on Alcohol**. 36: 27-51.

Jessor, R., and Jessor, S.L., (1977). **Problem Behavior and Psychosocial Development**. New York: Academic.

Johanson, C.E., and Uhlenhuth, E.H., (1981). 'Drug preference and mood in humans: Repeated assessment of d-amphetamin'. **Pharmacology Biochemistry and behavior**. 14, 159-163.

Johnson, R., (1976). **Culture and Crisis in Confinement**. Lexington MA: Lexington.

Johnson, B.D., Gokdstein, P.J., and Miller, T., (1985). **Taking Care of Business: The Economic of Crime by Heroin Users**. Lexington, MA: Lexington Books.

Johnston, L., O`malley, P., and Eveland, L., (1978). 'Drugs and Delinquency: A search for causal connections. in: D. Kandel (ed.). **Longitudial Research on Drug Use: Empirical Findings and Methodological Issues**. Washington: Hemisphere, 137-156.

Jones, D.A., (1976). **The Health Risks of Imprisonment**, Lexington, Mass: Lexington Books.

Jurkovic, G.J., and Prentic, N.M., (1977). 'Relation of moral and cognitive development to dimensions of juvenile delinquency'. **Journal of abnormal**

Psychology. 86, 414-420.

Kandel, D.B., (1978). 'Homophily, selection, and socialization in adolescent Friendships'. **American Journal of Sociology**. 84: 425-436.

Kaminer, W., (1992). **I'm Dysfunctional, You're Dysfunctional: The recovery movement and other self help fashions**. New York: Vintage.

Kaplan, H.I., and Sadock, B.J., (1981). **Modern synopsis of comprehensive textbook of Psychiatry**. 3rd Edition, Baltimor: Williams and Wilkins.

Kaplan, H.B., Martin, S.S., Johnson, R.J., and Robbins, C.A., (1986). 'Escalation of marijuanan use'. **Journal of Health and Social Behavior**. 27, 44-61.

Karpman, S., (1968). Fairy Tales and Script Drama Analysis . **Transactional Analysis Bulletin**. 7, 39-43.

Kassebaum, G., D. Ward and D. Wilner, (1971). **Prison Treatment and Parole Survival**. New York: Wiley.

Kelley, K., Byrne, D., Przybyla, D.P.J., Eberly, B., (1985). Chronic self destructiveness: measurement and validity. **Motivation and Emotion**. 9:135-151.

Khantzian, E.J., (1980). 'An ego self theory of substance dependence: A contemporary psychoanalytic perspective'. In: D.J. Lettieri, M. Saers, and H.W. Pearson (eds.). **Theories on Drug Abuse**. Research Monograph No. 30. Rockvill, MD: NIDA.

Khantzian, E.J., (1985). 'The self medication hypothesis of addictive disorder: Focus on heroin and cocain dependence'. **American Journal of Psychiatry**. 131, 160-164.

Khantzian, E.J., Mack, J.E., and Schatzberg, A.F., (1974). 'Heroin use as an attempt to cope: Clinical observation'. **American Journal of Psychiatry**. 142, 1259-1264.

- Klapp, O.E., (1966). **Collective Search for Identity**. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Kluckhohn, C., and Kelley, H.H., (1962). The concept of culture. in: Kluckhohn R. (ed.). **Culture and Behavior**. New York: The Free Press.
- Knopp, F.H., (1987). **The Youth Sex Offender: The Rational and Goals of Early Intervention and Treatment**. Orwell, VT, Safer Society Press.
- Kramer, C.R., (1982). 'From habitual offenders to career criminals'. **Law and Human Behavior**. 6, 273-293.
- Kobasa, C., Salvatore, S., and Kahn, M.S., (1982). 'Hardiness and health: A prospective Study'. **Journal of Personality and social Psychology**. 42, 168-177.
- Kolb, L., (1962). **Drug Addiction: A Medical Problem**. Springfield, IL: Charles Thomas.
- Kupers, T.A., (1976). 'Contact between the bars: A rationale for consultation in prison'. **Urban Health**. 5, 38-39.
- Kupers, T.A., (1996). 'Trauma and its sequel in male prisoners'. **American Journal of Orthopsychiatry**. 66, 289-196.
- Labouvie, E.W., (1986). 'The coping function of adolescent alcohol and drug use'. In: R.K. Silbereisen, K. Eyferth, and G. Rudinger (eds.), **Development as Action in Context**. 229-240, New York: Springer.
- Labouvie, E.W., Pandine, R.J., Ehite, H.R., and Johnson, V., (1990). 'Risk factors of adolescent drug use'. **Journal of Substance Abuse**. 2, 265-285.
- Landis, J.R., Mercer, J.D., and Wolff, C., (1969). 'Success and failure of probationers in California'. **Journal of Research of Crime and adult Delinquency**. 6(1), 34-40.
- Lang, A.R., (1983). 'Addictive personality: A viable construct?'. in: P.K. Levison, D.R. Gerstein, and D.R. Maloff. (eds.). **Commonalities in Substance abuse and habitual behavior**. Lexington, MA: Lexington.

- Lazarus, R.S., (1966). **Psychological Stress and the Coping Process**. New York: McGraw-Hill.
- Lazarus, R.S., (1980). 'The stress and coping paradigma:'. In: C. Eisdorfer, D. Cohen, A. Kleinman, and P. Maxim (eds.). **Theoretical Bases for Psychopathology**. New York: Spectrum.
- Lazarus, R.S., and Folkman, S., (1984). **Stress, Appraisal and Coping**. New York: Springer.
- Lazarus, R.S., J.R. Averill, and E.M. Opton, (1970). 'Toward a cognitive theory of emotion'. In: M.B. Arnold (ed.). **Feelings and Emotions**, New York: Academic Press.
- Lazarus, R.S., and R. Launier, (1978). 'Stress related transaction between person and environment'. In: L.A. Pervin and M. Lewis (eds.). **Internal and External Determinants of Behavior**. New York: Plenum.
- Lemert, E.M., (1967). **Human Deviance, Social Problems and Social Control**. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 40-41
- Lennard, H.L., Epstein, L.J., Bernstein, A., and Ransom, D., (1971). **Mystification and drug misuse**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Levens, H., (1976). 'Organization affiliation and powerlessness', In: Katz, A.H. and Bender, E.I. (eds.). **The Strength in U.S.: New Viewpoint**. New York: A Division of Franklin Watt, 91-101.
- Levine, H.G., (1978). The discovery of addiction: Changing conceptions of habitual drunkenness in America. **Journal Studies Alcoholism**. 39, 143-174.
- Leite, E., (1980). **Detachment**. St. Paul, Minnesota: Johnsen Institute.
- Levine, H.G., and Stumpf, S.H., (1983). 'Statement of fear through cultural symbols'. **Youth and Society**. 14(4), 417-435.
- Light, A.B., and Torrance, E.G., (1929). 'Opiate addiction'. **Archives of Internal Medicine**. 44, 1-16.

Lindgren, H.C., (1973). **An intrudction to Social Psychology**. Wiley and Sons. Inc., 201.

Linton, R., (1936). **The Study of Man**. New York: Appleton Century Crofts, 201.

Lindesmith, A.R., Dunham, H.W., (1941). 'Some principles of criminal typology'. **Social Forces**. 19 (March), 302-314.

Lindesmith, A.R., (1968). **Addiction and opiates**. Chicago:Aldine.

Lipsky, M., (1980). **Street Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Services**. New York: Russell Sage Foundation.

Little, V.L., and Kendall, P.C., (1979). 'Cognitive behavioral intervention with Delinquents'. in: P.C. Kendall S.D. Hollon (eds.), **Cognitive behavioral intervention: Theory, research and procedures**. New York: Academiv Press.

Lomborn, L.L., (1970). 'Remedies for the victim of crime'. **Southern California Law Review**. 43, 22-53.

Laman, M. and LoBuglio,S., (2006). "**whys" and "Hows" of measuring jail recidivism**. Paper submitted for jail Reentry Roundtable, Urban Institute. Retrieved March 28, 2011, http://www.urban.org/uploadedPDF/Laman_Lobuglio_recidivism.pdf

MacKenzie, D.L., and L. Goodstein, (1985). 'Long term incarceration impact and characteristics of long term offenders: an empirical analysis'. **Criminal Justice and Behavior**. 12, 395-414.

McGuire, J., Pastor, K.A.L., and FlanIgan, T.J., (1995). **Sourcebook of Criminal Justice Statistics**. Washington, DC: U.S. Government Printing Office.

Mander, A.M., Atrops, M.E., Barnes, A.R., and Munafu, R., (1996). 'Sex offenders treatment program: Initial recidivism study'. **Alaska Justice Forum**.15, 269.

Manocchio, A.J., and Dunn, J., (1970). **The time game: Tow view of prison**. Beverly Hills: Saga.

Marlatt, G.A., (1978). 'Carving for alcohol, loss of control, and relapse: A cognitive behavioral analysis'. In: P.E. Nathan., G.A. Marlatt., and T. Loberg. (eds.). **Alcoholism: New directions in behavioral research and treatment**. New York: Plenum.

Marlatt, G.A., (1982). 'Relapse prevention: A self control program for the treatment of addictive behavior'. in: R.B. Stuart. (ed.). **Adherence, compliance and generalization in behavioral medicine**. New York: Brunner Mazel.

Marlatt, G.A., Demming, B., and Reid, J.B., (1973). 'Loss of control drinking in alcoholics: An experimental analogue'. **Journal of Abnormal Psychology**. 81, 223-241.

Marlatt, G.A., and Gordon, J.R., (1985). **Relapse Prevention**. New York: The Guilford Press.

Martin, R.L., Cloninger, C.R., and Guz. S.B., (1978). 'Female criminology and prediction of recidivism'. **Archives of General Psychiatry**. 35(2), 207-214.

Maxfield, M.G. and Babbie, E., (2008). **Rresearch methods for criminal justice and criminology**. (5th ed.). Belmont, CA: Thomson.

McCollister, K., French, M.T. and Fang, H., (2010). The costs of crime to society: New crime-specific estimets for policy and program evaluation. **Drug and Alcohol Dependence**. 108(1), 98-109.

McIvor, G., (1992). **Sentenced to serve**. Aldershot: Averbury.

McKirnan, D.J., and Peterson, P.L., (1988). 'Stress, expectancies, and vulnerability to substance abuse'. **Journal of Abnormal Psychology**. 97, 461-466.

Mellody, P. Wells, Miller, A., Miller, K.J., (1989). **Facing Codependence: What it is, Where it comes from, How it Sabotages our lives**. New York: HarperCollins.

Menninger, K.A., (1983). **Man Against Himself**. New York: Harcourt, Brace.

Mercer, B., (1958). **The Study of Society**. New York: Harcourt Brace.

Merklin, L., (1974). **The Chose Honor**. New York: Harper and Row.

Merton, R.K., (1957). 'Social structure and anomie'. in: Merton, R.K., **Social Theory and Social Structure**. Glencoe: Free Press.

Meyers, S., (1984). 'Do better wages reduce crime?', **American Journal of Economics and Sociology**. 43, 191-196.

Miller, D.R., (1963). 'The study of social relationships: situation, identity, and social Interaction'. in: S. Koch, (ed.). **Psychology: a study of a science**. Vol. 5.

Miller, G., and G. Ritzer, (1977). 'Informal socialization: Deviant occupations'. In: G. Ritzer (ed.) **Working**. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 83-94.

Miller, J.S., Dinitz, S., (1973). 'Measuring institutional impact, a follow up'. **Criminology**. 11, 417-426.

Miller, J.S., Dinitz, S., and Conrad J.P., (1982). **Careers of the Violent, The Dangerous Offender and Criminal Justice**. Lexington, Massachusetts: Lexington Books, D.C. Heath and Company.

Miller, S.L., and Wiersema, B., (1985). **Rerospective Estimates of the Effect of Drug Use on Assaultive Violence**. Paper presented at the Annual Meeting of the American Society of Criminology, San Diego.

Mitchell, R.E., Cronkite, R.C., and Moos, R.H., (1983). 'Stress, coping and depression among married couples'. **Journal of Abnormal Psychology**. 92, 433-448.

Monahan. J., (1975). 'The prediction of violence'. In: D. Chappel and J. Monahan (eds.). **Violence and Criminal Justice**. Lexington, Massachusetts: D.C. Heat. 15-31.

Monahan. J., (1981). **Predicting Violent Behavior: An Assessment of Clinical Techniques**. Beverly Hills, CA: Sage Publication.

Moos, R.H., Brennan, P.L., Fondacaro, M.R., and Moos, B.S., (1990). 'Approach and avoidance coping responses among older problem and nonproblem drinkers'. **Psychology and Aging**, 5, 31-40.

Morgan, D.K., (1993). 'Factors influencing probation outcome: A review of Literature'. **Federal Probation**. 57,(2). 23-29.

Morris, T., (1967). 'Research on the prison community'. **Council of Europe**. 1, 125-156.

Morris, W., and Morris, P., (1963). **Petonville: A sociological study of an English prison**. London: Routledge and Kegan Poul.

Morris, T., and Morris, P., (1962). 'The experience of imprisonment'. **British Journal of Criminology**. 2, 337-360.

O'Donnell, J.A., Voss, H., Clayton, R., Slatin, G., and Room, R., (1976). **Young men and drugs: A Nationwide Survey**. Research Monograph 5. Rockville, MD: Natuinal Instutute on Drug Abuse.

Ohlin, L., (1956). **Sociology and Field of Correction**. New York: Social Science Research Council.

Onojehorho, J.E., and Bloom, L., (1986). 'Inmate subculture in a Nigerian Prison'. **The Journal of Psychology**. 120(5), 421-432

Payne, J., (2007). **Recidivism in Australia: Findings and future research**. Canberra, Australia: Australian Institute of Criminology ,research and public policy series no. 80.

Parker, J.D.A., and Endler, N.S., (1992). 'Coping with coping assessment: A critical Review'. **European Journal of Personality**. 6(5), 321-344.

- Pearlin, L.I., and Schooler. C., (1978). 'The structure of coping'. **Journal of Mental Health and Social Behavior**. 19 ,2-21.
- Peele, S., (1980). 'Addiction to an Experience'. In: D.J. Lettieri, M. Sayers and H.W. Pearson (eds.). **Theories on Drug Abuse**. Research Monograph 30. Rockville, MD: National Institute on Drug Abuse.
- Peele, S., (1981). **How much is too much: Healthy habits or destructive addictions**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Peele, S., (1983). 'Is alcoholism different from other substance abuse?' **American Psychologist**. 38, 963-964.
- Peele, S., (1985). **The Meaning of Addiction: Compulsive experience and its interpretation**. Lexington, MA: Lexington Books.
- Peele, S., and Broodsky, A., (1975). **Love and addiction**. New York: Taplinger,
- Pell Eve (ed.), (1972). **Maximum security: Better from prison**. New York: E.P. Dutton and Company.
- Peters, R.H., Greenbourn, P.E., Edens, J.F., Carter, C.R., Ortiz, M.M., (1998). 'Prevalence of DSM IV Substance abuse and dependence disorders among prison inmates'. **The American Journal and Alcohol Abuse**. Vol. 24, 4, 573-587.
- Perry, G.P., Orchard, J., (1989). 'Assessment and treatment of adolescent sex offenders'. in: P.A. Kellerand, S.R. Heyman (eds.). **Innovations in Clinical Practice: A Source Book**. Sarason, FL: Professional Resource Exchange.
- Piehl, A.M., (1994). **Economic Issues in Crime Policy** .Doctoral dissertation, Princeton University, Department of Economics.
- Primm, B.J., (1977). 'Pseudoheroinism'. in: S.N. Pradhan and S.N. Dutta (eds.). **Drug Abuse: Clinical and Basic Aspects**. St. Louis, MO: C.V. Mosby.

- Radzinowicz, Sir Leon and Hood, R., (1981). 'Dangerousness and Criminal justice'. **The Criminal Law Review**. 756-761.
- Rado, S., (1993). 'The psychoanalysis of pharmacothymia (drug addiction)'. **Psychoanalytic Quarterly**. 2, 1-23.
- Rasch, W., (1977). 'The development of the mental and physical state of persons sentenced to life imprisonment'. in: S. Rizkalla, R. Levy, and R. Zauberman (eds). **Long term Imprisonment: An international Seminar**. Centre Internatioal de Criminologic Comparee. University de Montreal.
- Rasch, W., (1981). 'The effects of indeterminate detention : A study of men sentenced to life imprisonment'. **International Journal of Law and Psychiatry**. 4, 417-431.
- Rappaport, D., (1967). 'Some psychological concerning activity and passivity'. in: Gill, M.M. (Ed.). **The Collected Papers of David Rappaport**. New York: Basic Books Inc.
- Reckless, W.C., (1973). **The Crime Problem**. N.J.: Prentice hall, INC. Englewood Cliffs.
- Reckless, W.C., Allen, H.E., and Eynon, T.G., (1971). 'Measuring impact of a juvenile correctional institution by perceptions of inmates and staff'. **Journal of Research in Crime and Delinquency**, January.
- Ressler, R.K., Burgess, A.W., Hartman, C.R., Douglas, J.E., and McCormack, A., (1986). 'Murderes who rape and mutilate'. **Journal of Interpersonal Violence**. 1, 273-287.
- Revell, A.D., Warburton, D.M., and Wesenes, K., (1985). 'Smoking as a coping strategy'. **Addictive Behaviors**. 10, 209-224.
- Ricciaadelli, R., (2012). **The Inmate Code: As Found in Canadian Peneitentiaries**. York University, Canadian Sociological Association
- Rice, M.E., and Harris, G.T., (1995). 'Violent recidivism: Assessing predictive validity'. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. 63, 737-748.

Ritchie, D., (2011). **Does Imprisonment Deter? A Review of the Evidence.** Sentencing Advisory Council, Australia.

http://www.abc.net.au/mediawatch/transcripts/1128_sac.pdf

Ritzer, G., (1972). **Man and his Work.** New York: Meredith.

Robins, L.N., Davis, D.H., and Goodein, D.W., (1974). 'Drug use by U.S. army enlisted men in Vietnam: A follow up on their return home'. **American Journal of Epidemiology.** 99, 235-249.

Robins, L.N., and Wish, E., (1977). 'Childhood deviance as a developmental process: A study of 233 urban black men from birth to 18'. **Social Forces.** 56, 445-473.

Robins, L.N., Helzer, J.E., and Davis, D.H., (1975). 'Narcotic use in Southeast Asia and afterward'. **Archives of General Psychiatry.** 32, 955-961.

Robins, L.N., Helzer, J.E., Hesselbrock, M., and Wish, E., (1980). 'Vietnam veterans three years after Vietnam: How our study changed our view of heroin. in: Brill and C. Winick. (eds.). **The Yearbook of Substance Use and Abuse.** Vol. 2. New York: Human Sciences Press.

Roedbeck, K., (1967). **Criminal Typology.** Springfield, ill.: Charles C. Thomas.

Rogers, M.F., (1974). 'Instrumental and infra resources: The bases of power'. **American Journal of Sociology.** 79. 1418-1433.

Rollnick, S., and Heather, N. (1982). 'The application of Bandura's self efficacy theory to abstinence oriented alcoholism treatment'. **Addictive Behaviors.** 7, 243-250.

Rohade, P., Lewinsohn, P.M., Tilson, M., and Seeley, J.R., (1990). 'Dimensionality of coping and its relation to depression'. **Journal of Personality and Social Psychology.** 58, 499-511.

- Romero, J.J. and Williams, M.C., (1985). 'Recidivism among convicted sex offenders: A 10 years follow up study'. **Federal Probation**. 49, 58-64.
- Ross, R.R., and McKay, H.B., (1979). **Self Mutiliation**. Lexington, Mass. Lexington Books.
- Rossi, P., Berk, R., and Lenihan, K., (1980). **Money, Work, and Crime – Experimental Evidence**. New York: Academic Press.
- Sapira, R., and Navon, D., (1985). 'Staff inmates cooperation in Israeli Prison, non functionalistic theory of institution'. **International Review of Modern Sociology**. 15, 131-146.
- Sapsford, R.J., (1978). 'Life sentence prisoners: Psychological changes during Sentence'. **British Journal of Criminology**. 18, 128-145.
- Schachter, S., and Singer, J.E., (1962). 'Cognitive, social and physiological determinants of emotional state'. *Psychological Review*, 69: 379-399. In: R.D. Hare and Schalling (eds.). **Psychopathic behavior: Approaches to research**. New York: John Wiley and Sons.
- Schrag, C., (1961). 'Some foundation for a theory of corrections'. In: D.R. Cressey (ed.). **The Prison**. New York: Reinhart and Winston Co. 309-537.
- Scharge, C., (1954). **Social Types in a Prison Community**. M.A. Theses. Washington DC: University of Washington.
- Schur, E., (1971). **Labeling Deviant Behavior, its Sociological Implication**. New York: Harper and Row.
- Schwartz, B., (1971). 'Pre institutional vs. situational influence in a correctional community'. **Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science**. 62, 532-542.
- Shah, A.S., (1977). 'Dangerousness: Some definitional, conceptual and public policy Issues'. in: D.B. Sales (ed.). **Perspective in Law and Psychology**. New York: Plenum Press, 91-119.

- Shannon, L.W., (1982). **Assessing the Relationship of Adult Criminal Careers to Juvenile Careers: A summary**. U.S., Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Shifman, S., (1985). 'Coping with temptations to smoke'. In: S. Shifman and T.A.Wills (Eds.). **Coping and Substance Use**. 223-242, Orlando, FL: Academic Press.
- Sindwani, K.L. and Reckless, W.C., (1973). 'Prisoners perceptions of the impact of institutional stay', **Criminology**. Feb. 461-471.
- Slosar, J., (1978). **Prisonization , Friendship, and Leadership**. Lexington, Massachusetts: Heath Lexington Books.
- Smith, D.E., (1983). 'The benzodiazepines: Two decades of research and clinical experience. **Journal of Psychoactive Drugs**. 15, (1-2).
- Solomon, R., (1977). 'The evolution of non medical opiate use in Canada. II.: 1930-1970'. **Drug Forum**. 6:1-25.
- Spann, L., and Fischer, J.L., (1990). 'Identifying co dependency'. **The Counselor**. 8, 27.
- Speer, A., (1977). **Spandau: The Secret Diaries**. New York: Macmillan.
- Spielberger, C.D., Gorsuch, R.L. and Lushene, R.E., (1970). **STAI manual for the state trait anxiety inventory**. Palo Alto, Calif: Consulting Psychologist Press.
- Spivack, J.M., Platt, J.J., and Shure, M.B., (1976). **The problem solving approach to adjustment: A guide to research and intervention**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Spotts, J., and Schontz, F., (1976). '**Lifestyles of nine cocaine users**'. Rockville: National Institute on Drug Abuse.
- Spotts, J.V., and Shontz, F.C., (1982). 'Ego development, dragon fights, and chronic drug abusers'. **International Journal of the Addiction**. 17, 945-976.

Stanton, M.D., (1977). 'The addict as a savior: Heroin, death and the family. **Family Process**. 16, 191-197.

Steele, C.M., and Josephs, R.A., (1990). 'Alcohol myopia: its prized and dangerous effects', **American Psychologist**. 45, 921-933.

Wu, S., (2005), **The Effectiveness of Imprisonment as a Deterrence-based Criminal Justice Response**. CRIM 420-Crime Prevention and Criminal Justice Policy
<http://web.viu.ca/crim/student/s%20wu%20deterrence%20theory.pdf>

Stickord, A., Wallace, R., (1992). **Adolescent Sexual Offender Assessment Packet**. Orwell, VT: Safer Society Press.

Stott, D.H., (1950). **Delinquency and Human Nature**. The Carnegie United Kingdom Trust, Dunfermline, Fife.

Subby, R., (1984). 'Inside the chemically dependent marriage: Denial and Manipulation'. **Co dependent An Emerging Issue**. Pompano Beach.

Suedfeld, P., Ramirez, C., Deaton, J., and Bakwe-Brown, G., (1982). 'Reactions and attributes of prisoners in solitary confinement'. **Criminal Justice and Behavior**. 9, 303-340.

Sutherland, E., (1937). **The Professional Thief**. Chicago: University of Chicago Press.

Suttler, G., (1968). **The Social Order of the Slum**. Chicago: University of Chicago Press.

Sykes, G.M., (1965). **The society of captive**. New York: Social Science Research Council.

Sykes, G.M. and Messinger, S.L., (1960). 'The inmate social system'. In: R. Cloward et al (eds.). **Theoretical Studies in Social Organization of the Prison**. New York: Social Science Research Council.

Sylvester, Z., Heed, J., and Nelson, D., (1977). **Prison Homicide**. New York: Spectrum.

Swaim, R.C., Oetting, E.R., Edwards, R.W., and Beauvais, F., (1989). 'Links from emotional distress to adolescent drug use: A path Model'. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. 57, 227-231.

Tang, M., Brown, C., and Falk, J., (1982). 'Complete reversal of chronic ethanol polydipsia by schedule withdrawal'. **Pharmacology Biochemistry and Behavior**. 16, 155-158.

Taylor, A.J.W., (1961). 'Social isolation and imprisonment'. **Psychology** .50, 974-991.

Thomas, C.W., (1973). 'Prisonization or Resocialization?'. **Journal of Research in Crime and Delinquency**. January, 13-21.

Thomas, C.W., (1977). 'Theoretical perspective on prisonization'. **Journal of Criminal Law and Criminology**. 68, 135-145.

Thomas, C.W., and Foster, S.C., (1972). 'Prisonization in the inmate counterculture'. **Social Problems**. 20, 229-239.

Thomas, C.W., and Peterson. D.M., (1977). **Prison Organization and inmate subculture**. Indianapolis, IN: Bobbs Merrill.

Thomas, C.W., and Peterson. D.M. and Zingraff R. M., (1978). 'Structural and Social Psychological Correlates of Prisonization', **Criminology**. 16, 3.

Thomas, C.W., and E.D. Pool, (1975). 'The consequences of incompatible goal structure in correctional settings'. **International Journal of Criminology and Penology**. 3, 27-42.

Timmer, S.G., Veroff, J., and Colten, M.E., (1985). 'Life stress, helplessness, and use of alcohol and drugs to cope'. In: S. Shiffman and T.A. Wills (eds.). **Coping and Substance use**. 171-198, Orlando, FL: Academic Press.

Tittle, C.R. and Tittle, D.P., (1964). 'Correlates of prisonization. Organization of prisoners: an empirical test'. **Social Forces**. 43, december, 216-221.

- Tittle . C.R., (1972). 'Institutional living ans self esteem'. **Social Problems**. 20, 65-77.
- Tittle, C.R., (1980). **Sanctions and Social Deviance: The Question of Deterrence**, New York: Praeger Publishing.
- Toch, H., (1975a). 'A preliminary inquiry into the learning of values'. **Journal of Educational Psychology**. 48, 145-156.
- Toch, H., (1975b). **Men in crisis: Human breakdowns in prison**. Chicago: Aldine.
- Toch, H., (1979). **Psychology of Crime and Criminal Justice**. New York: Holt, Rhinehart and Winston.
- Toch, H., (1992). **Living in prison, The ecology of survial**. American Psychology Association, Washington, DC.
- Topp, D., (1979). 'Suicide in prison'. **British Jurnal of Psychiatry**. 134, 24-27.
- Troyer, J.C., and Frease, D.E. (1975). 'Attitude change in western Canadian Penitentiary'. **Canadian of Criminology and Corrections**. 7, 250-262.
- Tuehfeld, B.S., Lipton,W.L., and Lile, E.A., (1983). 'Social involvement and the resolution of alcoholism'. **Journal of Drug**. Iss. 13, 323-332.
- Ungerleider, J.T., and Wellisch, D.K., (1979). 'Coercive persuasion (Brainwashing), religious cults and deprogramming'. **American Journal of Psychiatry**. 136, 279-282.
- Vailant, G.E., (1983). **The natural history of alcoholism**. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Vito, G.F., (1976). 'Federal probation recidivism: replication and response'. **Federal probation**. 50(4), 17-25.
- Vitaliano, P.P., DeWolfe, D.J., Maiuro, R.D., Russo, J., Katon, W., (1990). 'Appraised changeability of a stressor as a modifier of the relationship

between coping and depression: A test of the hypothesis of fit'. **Journal of Personality and social Psychology**. 59, 582-592.

Waldorf, D., (1983). 'Natural recovery from opiate addiction'. **Journal of Drug**. Iss. 13, 237-280.

Walker, N., (1983). 'Side effects of incarceration'. **British Journal of Criminology**. 23, 61-71.

Warburton, D.M., (1985). 'Addiction, Dependence and habitual substance use'. **Bulletin of the British Psychological Society**. 38, 285-288.

Ward, D. and Kasseboum, G., (1965). **Women`s Prison: Sex and Social Structure**. Chicago: Aldin.

Warnta, N., Tollenenaar, M., Blom, S.M., Alma, A.A.M., Essers and Bregman.I.M., (2010). 'Recidivism report 1997-2007'. **Trends in the reconviction rate of Dutch offenders**. Ministry of Security and Justice/WODC, Fact sheet 2010-6a.

Webster, (1983). **Webster's Dictionary**. Random House Publishing Group, Springfield, MA.

Weeks, G., and Johnson, J., (1980). 'The power of the powerlessness'. **The American Journal of Family Therapy**. 8,1, 44-47.

Wegscheider-Cruss, S., (1976). **The Family Trap**. Polo Alto, California: Science and behavior Books.

Wegscheider-Cruss, S., (1985). **Choice making: for codependents adult children and spirituality seekers**. Popano Beach, Florida: Health communication.

West, P.J., (1987). **Delinquency, Its Roots, Career and Prospector**. London: Cambridge Studies in Criminology, Heinemann.

West, D.J., and Farrington, D., (1977). **The Delinquent Way of Life**. London: Heinemann.

- Wellford, C., (1967). 'Factor associated with adoption of the inmate code.' **Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science**. 58, 197-203.
- Westermeyer, R., (1999). **The Codependency Idea: When Caring Becomes A Disease**. Habitsmart Home Page, BC Recover Net.
http://bcrecovernet.org/rest/codependency_idea.htm
- Wheeler, S., (1961). 'Socialization in correctional communities'. **American Sociological Review**. 26, 696-712.
- Williams, A.F., (1976). The alcoholic personality. In: B. Kissin and H. Begleiter (eds.). **The Biology of Alcoholism**. New York: Plenum.
- Williams, V.L., Fish, M., (1974). **Convicts, Codes, and Contraband : The prison life of men and women**. Cambridge, Mass: Ballinger Publishing Company.
- Wille, R., (1983). 'Processes of recovery from heroin dependence'. **Journal of Drug**. Iss., 13, 333-342.
- Wills, T.A., Cleary, S.D., (1995). **Stress coping model for alcohol/tobacco**. Rockville, MD: National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism.
- Wills, T. A. and Hirky, A.E., (1996). 'Coping and substance abuse: A theoretical model and review of the evidence', in: M. Zeidner and S. Endler **Handbook of Coping: Theory, Research, Applications**. New York: Hohn Wiley and Sons inc..
- Wills, T.A., and Shiffman, S., (1985). 'Coping and substance use: A conceptual framework'. in: S. Shiffman and T.A. Wills (eds.). **Coping and Substance Use**. New York: Academic Press. 3-24.
- Wills, T.A., Vaccaro, D., and McNamara, G., (1992). ' The role of life events, family support, and competence in adolescent substance use'. **American Journal of Community Psychology**. 20, 349-374.
- Winick, C., (1962). 'Maturing out of narcotic addiction'. **Bulletin on Narcotics**. 14, 1-7.

- Winnicott, D.W., (1965). **The Maturation Process and the Facilitating Environment**. London: Hogarth.
- Wishnie, H., (1977). **The impulsive personality**. New York: Plenum.
- Wiston, S.K., (1981). 'Counseling sexual assault victims: a loss theory'. **Personnel and Guidance Journal**. 59, 363-366.
- Woititz, J., (1983). **Adult children of alcoholics**. Hollywood, FL: Health communications, Inc.
- Wolfgang, E.M., Figlio, M.R. and Sellin.S., (1972). **Delinquency in Birth Cohort**. Chicago: The University of Chicago Press,
- Wong, T., (2010). '**2010 Recidivism Update**'. State of Hawaii, FY: Cohort, Hawaii State Department of Health.
- Wormith, J.S., (1984). 'The controversy over the effects of long term incarceration'. **Canadian Journal of Criminology**. 26, 423-437.
- Yablonsky, L., (1967). **Synanon: The Tunnel Back**. Baltimor, MD: Penguin.
- Yinger, J.M., (1960). 'Contraculture and subculture'. **American Sociological Review**. 25, 625-635.
- Yochelson, S., and Samenow, S.E., (1976). **The criminal personality**. New York: Jason Aranson.
- Young, E., (1987). 'Co alcoholism as a disease: Implications for psychoactive Drugs'. **Journal of Psychoactive Drugs**. 19, 257-268.
- Young, K. and Mack, R., (1959). **Sociology and Social Life**. New York .: American Books.
- Zamble, E. and Porporini, F., (1990). 'Coping, imprisonment, and rehabilitation'. **Criminal Justice and Behavior**. 17(1), 53-70.
- Zamble, E., (1992). 'Behavior and adaptation in long term prison inmates'. **Criminal Justice and Behavior**. 19, 409-425.

Zamble, E. and Porporino, F., (1990). **Coping Behavior, and Adaptation in Prison Inmates**. New York: Springer-Verlag.

Zamble, E., Porporino, F., and Kalotay, J., (1984). **An Analysis of Coping Behavior in Prison Inmates**. Ministry of the Solicitor General of Canada.

Zinberg, N.E., (1974). 'The search for rational approaches to heroin use'. In: P.C. Bourne (ed.). **Addiction**. New York: Academic Press.

Zinberg, N.E., Harding, W.M., and Winkeller, M., (1977). 'A study of social regulatory mechanisms in controlled illicit drug users'. **Journal of Drug**. Iss. 7, 117-133.

Zingraff, M.T., (1975). 'Prisonization as an inhibitor of effective resocialization'. **Criminology**. 13, 336-388.

Zingraff, M.T., and Zingraff, R.M., (1980). 'Adaptation patterns of incarcerated female delinquent'. **Journal of Juvenile Family Court**. 31, 2, 35-47.

Zingraff, M.T., (1980). 'Inmate assimilation - A comparison of male and female Delinquents'. **Criminal Justice and Behavior**. 7, 3, 275-292.

- (1994). **Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders**. 4th ed., Washington, D.C.: American Psychiatric Press. (DSM IV).

- (2000). '**Sexual addiction**'. Illinois Institute for Addiction Recovery http://www.addictiorecov.org/wrkguide_sex.htm

- (2000). **DSM-IV, 2000, Diagnostic and statistic manual of mental disorders**. Fourth Edition, American Psychiatric Association.